

Sosyalist Sovyetler Birliği'nde

KÜRTLER

(1917 - 1956)

Hüseyin Can

Pêrî Yayınları

SOSYALİST SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE
(1917 - 1956)
KÜRTLER

HÜSEYİN CAN

Pêrî Yayınları

Yazar:

Hüsey'n can

Birinci Baskı:

İstanbul - Kasım / 2005

Editör:

Ahmet ÖNAL

Kapak Resim:

Erebê Şemo ve Kızkardeşi Vera

Kapak Tasarım:

Onur Öztürk

Mizanpaj:

M. Bıra ÖNAL

Baskı:

Kayhan Matbaası

Tel: 0.212.576 01 36

ISBN 975-9010 - 24 -0

Pêrî Yayınları

Söğütlüçeşme Cad.

Pavlonya sok.

Nuhoğlu Apt.No: 10/19

Kadıköy / İSTANBUL

Tel-Fax: 0 216. 347 26 44

GSM: 0533 488 01 12

e-mail: perikitap@mynet.com

SOSYALİST SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE

(1917-1956) KÜRTLER

HÜSEYİN CAN

Pêrî Yayınları

Ulusal Kurtuluş,
Demokrasi,
Sosyalizm,
Ve
Sınıfsız,
Sömürüsüz
Bir
Dünyanın
Özlemiyle
Toprağa
Düşenlerin
Anısına!..

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Ekim Devrimi'nden kısa bir süre sonra kurulan sosyalist Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler konusu neden önemlidir? Lenin ve Stalin gibi iki büyük komünistin önderliğinde yaşanan sosyalizmin kuruluşu döneminde Kürtler hakkındaki gerçeklerin ortaya çıkması daha fazla ertelenebilir mi?

Ulusal sorunların çözümü için, sosyalizmin alternatif olmaya devam ettiği günümüzde, yaşanan sosyalizm deneyinde somut olarak Kürtlerin bu pratikten nasıl ve ne şekilde etkilendiklerini vb. ortaya koymak son derece önemlidir. Ancak burada asla unutulmaması gereken ilkesel önemdeki şey; bütün bir Sovyetler Birliği devleti dönemini bir ve aynı gösterme/görme hatasına düşmemektir. Tamamıyla içeriksel olan bu ayrımda, doğru tutum 1917'de başlayan sürecin 1956'daki 20. Parti Kongresi ile kesintiye uğratıldığı gerçeğinden hareket etmektir. Bu perspektif ışığında soruna yaklaştığım için de, Sovyetlerdeki Kürtlerin durumu üzerine belirttiğim tarih dilimini esas aldım. Bu hiçbir şekilde ikinci dönem üzerine çalışmayacağımız anlamına gelmiyor, gelmez.

Kuşku yok ki herhangi bir ülkedeki Kürtler üzerine yazılanlar ile, Ekim Devrimi sonrası sosyalizmin kuruluşuna sahne olmuş sosyalist bir ülkedeki, Sovyetlerdeki Kürtlerin üzerine yazmak aynı ölçüde - önem arzetmez-dikkat çekmez. Kürtlerin, yalnızca Sovyetlerde bulunanlarının sosyalizm deneyini bizzat yaşadıkları ve fakat bu ,bir parça

Kürdün' yaşadıklarının -neredeyse- bütün Kürtleri ilgilendirdiği dikkate alındığında bu konu üzerine özel olarak durulması kaçınılmaz hale geldi.

Bu çalışma 2000 yılında bitirildi. Fakat değişik nedenlerle bugüne kadar kitap boyutunda çıkarılamadı. Yaptığım araştırmanın bir kitap çalışmasına dönüştürülmesi, bu çalışmaya başladığımda tasarladığım bir hedef değildi. Konu hakkında fazla belgenin bulunmadığı olgusunu kavradığım andan itibaren çalışmanın kitap şeklinde yayınlanması için uğraştım; ne var ki imkansızlıklar şu ana kadar başarılı olmama olanak sunmadı. Neticede, eksiği ve fazlasıyla elinizdeki kitab şimdi okura sunmuş bulunmaktayım. Artık yapılması gereken, eleştirel bir tarzda yaklaşıp eksiklikleri ve yanlışlıkları bulup ortaya çıkartmak ve giderilebilmesi için görüşlerinizi yazılı olarak bildirmenizdir.

Daha önce bitirilen bu çalışmayı, basıma hazırladığım şu sıralar yeniden gözden geçirme ve bir bakıma kimi düzeltmeler vb yapma işine yönelmedim. Kuşku yok ki, dönüp yeniden incelendiğinde bugün itibarıyla söylenmesi gereken bazı şeyler yok değil. Tespit ettiğim kimi noktaları hemen düzeltmektense, kitap olarak yayınlanması ve gelen eleştiri ve önerileri toplayıp ondan sonra özel bir yazı/çalışmaya yönelmeyi doğru bulduğum için "beklemeyi" tercih ediyorum. Kitap üzerine derli-toplu bir yeniden gözden geçirmeyi bu anlamda basımından sonraya ve olabilirse ikinci basımı ile birlikte okura vermeyi doğru bulmaktayım.

Sovyetlerdeki Kürtler üzerine araştırma yaparken, konu üzerine yazanların -neredeyse- ezici çoğunluğunun proletarya diktatörlüğü karşıtlığı ve özel olarak Stalin düşmanlığı temelinde hareket ettiklerini; vardıkları sonuçlarda bu iki ögenin çok önemli bir rol oynadığını öncelikle tespit etmek gerekiyor. Soruna önyargısal

zemin üzerinden-hazır reçetelerle yaklaşıldığı için objektif davranmaktan uzak bu kesimin olguları çarpıtması ile yoğun karşılaşmamız nedeniyle çalışmanın bir bakıma polemik tarzında ele alınması kaçınılmaz oldu.

Amacımın, yalnızca polemik yapmak; aynı düşünceleri paylaşmadıklarımı eleştirmek ve 'ne pahasına olursa olsun Sovyetleri savunmak' olmadığını özellikle belirtmek istiyorum. Hayır, bizzatihi Sovyetlerdeki Kürtler özgülünde olan-bitenin objektif bir temelde açığa çıkarılması ve bu yapılabildiği ölçüde doğrudan buna bağlı olarak eleştirinin yapılmasının doğru olacağını düşünüyorum. Hataların yapılmadığı, yanlışlardan azade olunduğu ve her şeyin eksiksiz şekilde geliştiğini, herhangi bir yetersizliğin yaşanmadığını vs söyleyebilmek mümkün değil. Bilhassa, ilk sosyalist deney açısından bilakis hataların-eksikliklerin-olumsuzlukların yaşanması belli bir çerçevede bir ölçüde gayet anlaşılırdır. Hele hele Sovyetler Birliği'nin üzerinde yükseldiği onlarca ülke ve yüzlerce ulus/milliyet olgusu dikkate alındığında, "ulusal sorun gibi son derece karmaşık bir mesele"de işlerin sorunsuz çözümlenebilmesini beklemek ve iddia etmek olacak şey değil. Devrimi başaranların ve sosyalizmin kuruluşuna önderlik edenlerin böyle bir iddiası olmadığına göre, onlardan öğrenme çabası içinde olan bizlerin bu tür bir yönelim içine girmemiz beklenmemelidir.

Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler üzerine yazılan çok az sayıda kitap-belge-yazı bulunmaktadır. Daha çok son yıllarda bir nebze 'yaygınlaşan' bu materyalin konunun çok yönlü ele alınmasında belli bir katkısı olsa da, esasında olguların yerine 'kendi doğrusunu' koyan bir mantığın hakimiyeti nedeniyle güvenilirliği zayıf kalmaktadır. Zira doğrudan Sovyet Kürdü kimliğini taşıyan kimileri de soruna olgusal düzlemden ziyade bildiklerini açıklama(!) kaygısı ile yaklaştıkları için konu hakkında yararlanılabilecek fazla bir belgesel çalışmanın varolduğu söylenemez. Hal böyle olunca da, belge yerine ilgili

yazıları yazanlar kendilerini tanık gösterme tavrı içerisine girmektedirler. Kuşku yok ki, tercih edilen bu yöntemin sonucu olarak ortaya kaba bir 'tarih çarpıtıcılığı' çıkmaktadır. Bu çalışma içinde, diğer şeylerin yanında sosyalist tarihin çarpıtılmasına da yanıt vermeye çalıştık.

Sosyalizm koşullarında Kürtlerin durumunu ele alan bu çalışmanın, halkımızın özgürlük mücadelesine olumlu bir katkı sunması dileğiyle...

Hüseyin Can

Temmuz 2005

EKİM DEVRİMİ
ve
KÜRTLER

Burjuvazi, revizyonizm ve milliyetçiliğin bütün inkâr, karalama ve saldırı kampanyalarına rağmen, Ekim Devrimi'nin dünya proletaryası ve ezilen halklarına bıraktığı muazzam deneyim ve dersler bugün de canlılığını koruyor. Varsın emperyalizm ve onun ideolojik bombardımanı altında şaşıranlar bu parlak esere saldırmaya devam etsin. Dünya yeni Ekimlere ihtiyaç duymaktadır ve mevcut emperyalist barbarlığa karşı biricik alternatif ancak ve yalnız yeni Ekimlerdir!

Halklar hapishanesi Rusya'da ulusal sorun gibi son derece karmaşık bir problemi çözen Ekim Devrimi, bu sorunun çözümünde yeni bir dönemin açılmasını da beraberinde getirdi. Ekim Devrimi, ulusal sorunun kalıcı anlamda ancak ve yalnız emperyalizme karşı kararlı mücadelenin ardından çözülebileceğini parlak bir biçimde kanıtlayarak ulusal problemin proletarya önderliğindeki başarılı devrimlerin zaferi sonucunda çözülebileceğini hiçbir kuşkuya meydan vermeyecek şekilde kanıtladı. Devrimin ilk günlerinde "Ulusların ayrılma hakkı ve tüm milliyetlere tam hak eşitliği" ilan edilerek bu doğrultuda işe başlandı. Sosyalizm koşulları altında, bu alandaki başarılar sürekli bir ilerleme kaydetti ve yaşanan pratik, dünya emekçi halkları ve ezilen uluslarına büyük ilham kaynağı oldu.

Devrimin bu niteliğini, Stalin çok yalın olarak şu şekilde ortaya koydu:

"Ve gerçekten de Ekim Devrimi, Doğunun boyunduruk altındaki halklarının emekçi kitlelerini, yüzyıllar süren uykularından uyandıran ve onları dünya emperyalizmine karşı savaşa sürükleyen dünyadaki ilk devrimdir."

Rus gericiliğine, emperyalist saldırganlığa ve onun sömürge siyasetine, dünyayı paylaşma planına ağır darbe indiren Ekim Devrimi, haklı olarak dünya halklarının yaygın sempatisini ve desteğini kazandı. Bir halklar hapishanesi olan Çarlık Rusya'sında, Çarlık despotizminin barbarlığı altında inleyen mazlum halkların kurtuluşunu sağlayan Ekim Devrimi, dünyanın diğer alanlarındaki ezilen sömürge ve bağımlı ülkelerde de ezilen ulus ve milliyetleri derinden etkilemiştir.

Kürtler de Ekim Devrimine sempati duymuş ve kazanımlarından büyük oranda etkilenmiş-yararlanmışlardır. Ekim Devrimi, Kürtlerin uluslaşma sürecine olumlu yönde etkide bulunarak ulusal kurtuluş mücadelelerine katkı sunmuş, ilerletmiştir, ilerletmiştir...

Bu gelişmelerin "iç" boyutuna bakalım... Öncelikle Kürtlerin (Kürtler derken, nüfusun tamamını kastetmediğimiz gözönünde bulundurulmalıdır), çarlığa karşı mücadeleye katılımlarından bahsetmemiz gerekiyor. Kürdistan'ın coğrafi sınırlarının dışında, Kafkaslarda yaşayan yoksul Kürt köylülerinin Ekim Devrimine giden süreçte belli bir katılımını görüyoruz. Bazı kaynaklar, yoksul Kürt köylülerinin, Çarlığın barbarlığına karşı mücadele içinde bulunduklarına işaret ediyor. Rus despotizmine karşı toprak talebiyle ayaklanan emekçi Kürtlerin mücadelesi buna çarpıcı bir örnek olarak verilebilir. Birinci Dünya Savaşı yıllarında cereyan eden bu gelişmeyi Minorsky şöyle anlatıyor:

"Toprak sorunları Sovyet Ermenistanı'nda yaşayan Kürtler için aynı biçimde ortaya çıkmamaktadır. Gerçekten de, Alagöz köylüleri "Toprak istiyoruz. Daha ne kadar köle kalacağız?" diye ayaklandıklarında 1. Dünya Savaşı bitmemişti. Kendileriyle yakınlık kuran gençler, onları heyecanlandırıyorlardı; bu sözleri bizzat nakleden, yurttaşları Ereb şemo'ydu. Kulaklara karşı yürütülen sayısız mücadeleden sonra düşleri, ilk biçimiyle olmasa da gerçekleşmişti." *(Kürtler & Kürdistan, V. Minorsky, Th. Bois, D. N. Mac Kenzie, Doz Basım-Yayın, Ekim 1996)*

Yukarıdaki pasajda çok net görüldüğü gibi, Rus despotizminin ayakta durmasında önemli bir rolü olan toprak ağalığına karşı başlatılan mücadelede yoksul Kürt köylüleri aktif bir biçimde yer alarak Ekim'e

giden süreçte bir ölçüde devrime katılabilmişlerdir. Yoksul Kürt köylülerinin bu direnişi şüphe götürmez şekilde devrimin başarısına yapılmış mütevazı bir katkı olarak değerlendirilmelidir.

Kafkasya'daki Bolşevik çalışmalar neticesinde, bu geniş bölgedeki proletarya ve kır yoksullarının Çarlığa karşı mücadele cephesine kazanılması başarıldı. Özellikle süren savaşın ağır tahribatlarına karşı verilen mücadelede kazanılan başarı, partiye önemli ölçüde prestij ve güç kazandırdı. Bu aşamada yoksul Kürt köylüleri arasında filiz veren Bolşevik fikirler parti saflarına Kürtlerin de katılımlarını beraberinde getirdi. Buna en somut örnek Ereb şemo'dur. Çarlık ordusunda tercüman olarak bulunan Ereb şemo, Çar ordularının işgalci ve yağmacı karakterini bizzat yaşamış, bu işgal ordularının diğer halklara yaptığı gibi yoksul Kürt halkı üzerindeki vahşetine de tanık olmuştur. Ordu içindeki Bolşevik çalışmayla yüzyüze gelen Ereb şemo kararsızlık geçirmeden hemen Bolşeviklerle ilişki kurmuş ve büyük bir fedekarlıkla göreve koşmuştur. O, yoldaşlarıyla bağlarının koptuğu bir dönemde özverili çabasıyla yeniden buluşma mutluluğunu gösterebilen biridir. Ordu içinde tanıştığı ve fikirlerini benimsediği yoldaşlarına olan bu bağlılığı, onun Parti'ye katılma şevkini hızlandırmıştır. Sahip olduğu bu kararlılık neticesinde şubat Devrimi'nden hemen önce Parti'ye üye kabul edilmiştir. Parti fonksiyoneri olarak çalışmalarını yürüten Ereb şemo'nun bu döneme ilişkin kimi anılarını buraya almak yararlı olacaktır.

"Önceleri, Bolşevik Partisi'yle öbür partiler arasındaki ayrımı bilmiyordum. Bütün isyancı ve özgürlüksever partilerin birleşip tek bir dava uğrunda çalışmalarını gönülden istiyordum: ISTIBDADA VE ZULME SON; SAVAŞA SON; BÜYÜK KÜÇÜK BÜTÜN ULUSLARIN HAKLARININ TANINMASI; YOKSULLARIN VE IŞÇILERIN ZENGINLERLE KAPITALISTLERIN TAHAKKÜMÜNDEN KURTULMASI. Bu düşüncelerimi yoldaşlarıma açıkladım.

1 Mayıs Bayramı (Emekçilerin bayramı) yaklaşıyordu. Benim de bağlı bulunduğum gizli Bolşevik örgütü bu bayrama büyük bir ciddiyetle hazırlanıyordu. 1 Mayıs gösterisi ve bir miting düzenleyip halkı Bolşevik çizgisiyle aydınlatmak, Geçici Hükümetin savaşa niçin son vermediğini askerlere ve emekçilere anlatmak istiyorduk.

"Kardeş" dedim, "Ben Bolşevik'im. Konuşmak istiyorum." Güldü

ve elini uzattı. Kürsüye çıktım. Kürt giysilerim kum, destmal ve sapık'ımla askerlerin dikkatini çektim. Herkes sustu. ... Yarım yamalak bir Rusçayla konuşmaya başladım. Son birkaç yılda neler gördüğümü, duyduğumu anlattım. Önceleri Çar bizi asıyordu. şimdi de çarın yerine büyük burjuvalar, beyler, ağalar asıyor, ölüme yolluyorlar. Bu hükümeti devirip yerine yeni bir hükümet kuralım ve evlerimize dönelim" dedim... Geceleyin bu olayın ... hoşnutluğundan Kürtçe bir türkü çığırarak, istasyonun dar yollarından kulübeme dönüyordum..." *(Ereb şemo, Kürt Çoban)*

Mücadelenin özgün bir boyutunu ele alarak devrim öncesi kısa dönemin bazı yanlarını ortaya koyması bakımından E. şemo'nun sözkonusu anılarının tarihsel bir anlamı vardır.

Burada öne çıkarılması gereken başlıca yön, Kürt milliyetine mensup biri olarak Ekim Devrimine katılan Ereb şemo'nun, kurtuluşun devrim ve sosyalizmle olacağını bilince çıkarması ve bunun ancak Bolşevik önderliğin bayrağı altında, halkların kenetlenerek başarabileceğini savunması ve propaganda etmesidir. Ereb şemo'nun dar ulusalcı bir çizgiye düşmemesi, "küçük-büyük" ulusların kurtuluşunu devrimin bir sorunu olarak kavraması olgusu da aynı ölçüde bilince çıkarılması gereken önemli bir deneyim olarak görülmelidir.

Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'ne Kürtlerin katılımı hakkında yeterince materyal bulunmadığından örneklerimizi çoğaltma imkânına sahip değiliz. Olumlu yöndeki katkılar bağlamında şu an bu kadarıyla yetinmek durumundayız.

Kürtlerin bir kısmının Ekim Devrimine olumlu katılımlarının yanısıra, bazı Kürtlerin de devrim sürecinde Çarlığın yanında yer alarak olumsuz bir rol oynadıklarını da görmek gerekiyor.

Kafkas Kürtleri arasında Çarlık ile iyi ilişkiler kurmak isteyen ve bunda bir ölçüde başarılı olan varlıklı Kürt takımı, Çarın saflarında bulunmak ve onun için çalışmaya koyulmaktan geri durmamışlardır. Eğit ve Cangir Bey gibi Kürt despotları tercihlerini egemenlerden yana yapmış, Kürt yoksul köylülerini ve emekçilerinin kölece sefaletlerinin devamı için çalışmışlardır.

Varlıklı Kürtlerin Çarlıkla kurduğu ilişki ve bağlantılar sonrasında, Rusya'daki devrimci gelişme ve Bolşevik ilerlemenin sekteye uğratılması amacıyla Çarlık, Kürt ileri gelenleriyle de diyaloga önem verdi;

özellikle emperyalist rekabet koşullarında Güney hattına daha sağlam olarak yayılmak ve yeni alanlar ele geçirmek maksadıyla bölgedeki - diğer ulus ve milliyetlere mensup gericilerle birlikte- kimi Kürt aristokrat ve asker takımını yanına alma konusunda bir yönelim içine girdi. Rus-Türk savaşında Kürtleri kazanmak ve saflarında savaşa seferber etme bağlamında başarılı olan iki sömürgeci devlet sonraki dönemlerde aynı doğrultuda çaba sarfetmekten asla geri durmadılar. Büyük vaadlerle aldatılan Kürtler ise her defasında bu iki ordudan birinin yanında bulunmaktan bir türlü kurtulamadılar. Kürt feodal takımı kendi geleceği için yoksul Kürt insanını feda etmekten çekinmedi ve çoğu kez büyük devletlerden birinin mandası olma hevesiyle ileri karakol rolünü oynamaya soyundu. Bu noktada, Kürt ileri gelenlerini yanına çekmede tecrübeli olan Rus gericiliği bu tecrübesini giderek büyüyen Ekim rüzgarına karşı devreye sokmada gecikmedi.

Bu bağlamda, Refik Hilmi'nin anılarında geçen bir gelişmeyi buraya almak faydalı olacaktır.

"şeyh Mahmud Süleymaniye'ye dönmeden önce, Irak ordusunda görevli bazı Kürt subaylar şeyh Mahmud'a yardım etmek için Süleymaniye'ye gönderilmişti. Bağdat Hükümeti tarafından gönderilen bu subaylar arasında Tevfik Vehbi, Emin Rewanduzi, Aziz Kazzaz, Faik Kek Emin vardı. Süleymaniyeli olan ve Sadık Paşa olarak adlandırılan Sadık El-Kadiri büyük savaşta bir Osmanlı taburuyla beraber esir alınmıştı ve Rusya'ya gitmişti. Orada Rus ordusunda görev almıştı ve generalliğe kadar yükselmişti. Rus ordusunun Bolşeviklere karşı savaşında o da Bolşeviklere karşı savaşmıştı. Ama Çarlık ordusunun yenilmesi ve Bolşeviklerin zafer kazanmasıyla birlikte Uzakdoğu yolundan Bağdat'a kaçmıştı. O da Ingiliz Sami temsilciliği tarafından Süleymaniye'ye gönderilmişti. Işte bunlar şeyh Mahmud'un dönmesini bekliyordu." *(Refik Hilmi, Anılar-şeyh Mahmud Berzenci Hareketi, Nûjen Yayınları, Istanbul, Temmuz 1995)*

Sürgünden dönen Şeyh Mahmud Berzenci'yi karşılayanlar arasında bulunan Sadık El-Kadiri, kısa süre sonra kurulan "Kürdistan Kabinesi"nde oldukça önemli sayılabilecek "Kürdistan Genel Müfettişi" makamına getirilir. Sonraki dönemlerde Berzenci'nin kendisini "Genel Hükümdar" ya da "Kürdistan Kralı" olarak ilan ettiği sıralarda da yine adı geçen Kürt general görevler almaya devam eder.

Hiçbir kuşkuya meydan vermeyecek biçimde açıktan Bolşeviklere karşı Çarlığın ordularıyla beraber saldırıya geçmiş kimi Kürt çevrelerinin varlığını yadsımak mümkün değildir. Bolşeviklere karşı savaşta generalliğe kadar yükselebilen sözkonusu kişinin bu işi hiç de tesadüfen yapmadığını görmek gerekir. Sonraki dönemde de Ingilizlerin yararına işe koyulması ise aynı şekilde Kürt ulusunun kurtuluşuna değil, değişik bir partner bularak manda isteğini yerine getirme arzusundan kaynaklanıyor. Öyle anlaşılıyorki, Bolşeviklere karşı Çarlığın safında yer tutan bu Kürt general, Kürtleri Rusların mandasına geçirebilmek arzusuyla, başta kendi ulusundan insanlar olmak üzere emekçi halklara karşı barbarlığın askerliğine soyundu. Bütün gerici, karşıdevrimcilerin direniş, entrikalarına rağmen Ekim Devrimi'nin muzaffer yürüyüşü engellenemedi.

Ekim Devrimi'nin zaferi bölgedeki gelişmeleri derinden etkiledi ve bir dizi değişikliğin gündeme gelmesine yolaçtı. Çarlık ordularının işgal altında tuttuğu bölge ve ülkelerdeki tüm Rus askerlerinin geri çağrılması, Kürdistan'ın belli bölgelerinin Rusya'nın işgalinden kurtulması anlamına geliyordu. Kuzey, Güney ve Doğu Kürdistan'da ordularını yerleştiren, Kafkaslar'daki Kürt yerleşim birimlerini elinde tutan Çarın ordu birliklerinin Ekim Devrimi'yle aldıkları yenilginin ertesinde, adı geçen bölgeler işgalden ve Çarın barbarlığından kurtuldular. Ne var ki; Kafkasya'da sorunlar henüz bitmemişti. Bolşevikler iktidarda değillerdi ve Çarın gitmesinin ardından yönetimi ellerinde bulunduran Menşevikler, karşıdevrimci yeni odaklar oluşturarak Ekim'in ilerleyişi önünde ciddi biçimde sorun çıkarmaya devam ediyorlardı. Kürt bölgelerinde de Menşevikler ve Taşnaklar, Bolşevikler önderliğinde devrimin ilerlemesini çeşitli yollarla engellemeye çalışıyorlardı. Emperyalist saldırganlığa karşı tetikte duran Bolşevikler, emperyalist devletler tarafından da desteklenen ve kışkırtılan içsavaş ortamında Kafkas proletaryasını ve emekçi halklarını özgürlüğe kavuşturma ereğiyle muazzam bir çalışma içine girdi. Bu yıllarda, Kürt emekçileri tercihlerini Ekim'in açtığı yoldan ilerleyen Bolşevik iktidardan yana koydular ve başta Kürt egemen zümresi olmak üzere karşıdevrimci generaller çetesine karşı mücadeleye atıldılar. Bu mücadele, Bolşevik Parti'nin önderliğinde ve bizzat Kürt kökenli Bolşevik

fonksiyonerler tarafından başarıyla sürdürüldü. Karşıdevrimcilerle yürüyen savaş oldukça çetin geçti. Özellikle Kürt bölgelerinde karşıdevrimcilerin etkisi ve Taşnakların gücü işleri zorlaştırıyordu.

Burada cepheden cepheye koşan Bolşevik militan Ereb şemo'nun rolüne değinmek gerekiyor. Iç savaş yıllarında değişik bölgelerde karşıdevrimcilere yönelik seferberliğe katılan bu ünlü Kürt savaşçı, yıllar sonra Parti tarafından Kürt bölgelerinde görevlendirilir. Parti, 1924 yılının şubat ayında Ereb şemo'yu Kürtler içinde faaliyet yürütmek üzere Ermenistan'a gönderir. Kendisinden aktaralım:

"Ermenistan Komünist Partisi beni azınlık milliyeti örgütlemekle görevlendirdi. O gün, hayatımın yeni bir sayfası açılmış oluyordu. Kürt beylerinin kan emicilerine, ağalarına, taşnaklara ve beylere karşı mücadelede yerimi aldım. Bu mücadele onların egemenliğini yıkıp yerine köylü, amele ve fabrika sovyetleri kurma mücadelesiydi. Büyük bir heyecan içinde, dağlarını, kırlarını gördüm vatanımın." *(Ereb şemo, Kürt Çoban)*

Ekim Devrimi'nden yıllar sonra hâlâ Kürt beyleri Bolşevik iktidarı tanımak istememektedirler. Düzenlerini/egemenliklerini sürdürmek arzusundadırlar. Yoksul Kürt köylüleri üzerinde zulüm estirmektedirler. Taşnaklar, Kürt beylerini de yanlarına alarak Ekim Devriminin bu bölgede başarıya ulaşmasını engellemeye çabalamaktadırlar. Ermenistan'da kurulan Sovyetler tanınmak istenmemektedir vb. Bu gelişmelerin yanında, kaderlerini Ekim Devrimi'nin başarılı güzergahına bağlamış bir kesim Kürt emekçisi ise, Taşnaklara ve kendi beylerine karşı ayaklanarak kurtuluşları uğruna savaşıyorlardı. Ne var ki, bölgede Kürt emekçileri arasında Sovyetleri kurma bilinci/kavrayışı yeterince gelişememişti. Bunun için Bolşevik Parti'nin çok daha fedakârca çalışması şarttı. Bolşevik Parti bu bilinçle bölgede çok yoğun bir örgütlenme faaliyetine girişti. Nitekim Parti, çalışmalarının ürününü almada gecikmedi. Bu başarıda büyük emekleri geçen Ereb şemo gelişmeleri yalın bir dille özetler:

"Bir yıl içinde yoksullardan ve rençberlerden güçlü bir örgüt oluşturduk. 1925'te beylerin bütün siyasi hakları alındı. Yoksullar bu adamları kendi örgütlerine sokmuyorlardı. Aramızda şiddetli bir savaş oldu...

1925'te Koçerlerin bütün yerleşme bölgelerinde Sovyetler seçildi.

Böylece bizler Kürt bey, ağa ve şeyhlerinin zulüm, haksızlık ve zorbalıklarının sonunu getirdik.

Evet, kır ve düzlüklerde, vadi ve kayalar arasında yaşayan yoksul Kürtlere yalnızca Sovyet iktidarı mutluluk, esenlik, özgürlük ve ilerleme getirdi." *(E. şemo, Kürt Çoban)*

7 Kasım 1917'de, Ekim Devrimi sonrasında kurulan Sovyet iktidarı, "Rusya'nın kenar bölgeleri" olarak da adlandırılan Çarlık Rusya'sının sömürgelerini ulusal baskıdan kurtardı. Merkezi Rusya'da kurulan Sovyet devleti, emperyalistlerin ablukasına karşı savaşmak zorunda kaldı. Iç savaş ve emperyalist abluka 1921'e kadar sürdü. Bu dönemde, Kafkasya'da da savaş sürüyordu. Kürtlerin yoğun yaşadıkları Ermenistan'da iktidar savaşı, gerek emperyalist ablukaya, gerekse de iç düşmana karşı yaklaşık üç yıl sürdü. Bu tarihte, Taşnak hükümeti iktidardan alaşağı edilerek Sovyet iktidarı kuruldu ve Ermenistan Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti kuruldu.

Sovyet iktidarı kurulmuştu ama iktidar mücadelesi devam ediyordu. Ereb şemo'nun aktardığı gibi Kürtlerin yaşadığı bölgede de, belli bir mücadele sonrasında Sovyet iktidarı kurulmuş ve Sovyet düzenine geçilmişti. Buna rağmen herşeyin yolunda gittiği söylenemezdi. Ermenistan'ın genel nüfus oranına göre çok az da olsa Kürt zengin köylüleri imtiyazlarını kaybetmek istemiyorlardı. Bunlar Sovyet iktidarına karşı propaganda ve örgütlenme çalışmalarını sürdürüyorlardı. Her defasında Sovyet iktidarından yana olan Kürt emekçilerine atfen; "Yanılıyorlar. Bolşeviklik çok sürmez. Yakında yine kamçımızın altına girecekler, o zaman gösteririz biz onlara!", "Bu düzeniniz sürecek mi sanıyorsunuz? Göreceksiniz, sonunda Ingilizler ve Taşnaklar sizin ve komünist gençlerinizin derilerini yüzecek!..." türünden karşıdevrimci propaganda ve ajitasyon yaparak halkı kendi tarafına çekmeye çalışıyorlardı.

Kürt ağa ve beyleri, diğer benzerleri gibi, Ekim'in ışığı doğrultusunda ilerleyen sosyalizmin inşasının önüne dikildiler. Bu onların sınıf karakterinden ileri geliyordu ve başka türlü de olamazdı. Çünkü sosyalizmin kuruluşu bunların imtiyazlarına son veriyordu; binlerce yıldır ezilen, horlanan yoksulların/emekçilerin özgürlüğünü ve mutluluğunu gerçekleştiriyordu. Onlara yeni bir hayat sunuyordu. Bu yeni sosyalist yaşam, doğal olarak kulaklara karşı verilecek mücadele ile

gerçek anlamını bulacaktı. Işçi ve emekçilerin özgürlüğünü gerçekleştiren Ekim Devrimi sonrasında Ermenistan'da kurulan Sovyet Devletinin de kulaklara karşı mücadelesi ve zaferi, aynı zamanda Kürt eşrafının da yenilgisini içinde barındırıyordu. Ve sonuçta kulakların kesin yenilgisi Kürt zengin köylü kesiminin de yenilgisi oldu. Ekim Devrimi'nin ardından, sosyalizmin inşasına büyük bir coşku ve enerjiyle katılan Sovyet insanı kısa zamanda muazzam başarılar elde etti. Sosyalist inşa faaliyetinin Kürtler arasında da hayat bulduğu ve göçebe konumdaki Kürtlerin, Ekim'in ve onun devamı sosyalizmin kazanımlarıyla yeni bir kimlik kazandığı-burjuva yazarlar tarafından bile- inkâr edilemeyecek bir olgu haline geldi. Aşağıdaki örnek buna küçük bir kanıt olarak verilebilir:

"Iki dünya savaşı arasında göçebe Kürt aşiretlerini yerleşik düzene geçirmek üzere çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak gerek Türkiye'de, gerekse Iran'da, Mustafa Kemal ve şah Rıza Pehlevi döneminde uygulanan yöntemler Kürtler tarafından memnuniyetle karşılanmamıştır. Sovyetler Birliği'nde ise durum daha değişiktir. R. J. M. Goold-Adams, Rusların bu konuda diğer Ortadoğu ülkelerine nazaran daha başarılı olduklarını söyler. "Sovyetler Birliği'nde, bu soruna askeri ve siyasi olduğu kadar, ekonomik bir sorun olarak da yaklaşılmıştır. ... Göçebelere toprak ve su verilmiş, topraktan aldıkları ürünü artırmaları için tarım uzmanları kendilerine yardım etmiştir.

Göçebeleri yerleşik düzene geçirmek için kaba kuvvete başvurulmamış ve Caff örneğinde olduğu gibi bu geçiş adım adım uygulanmıştır." *(Kürtler & Kürdistan, Doz Basım-Yayın)*

Sovyet iktidarı koşulları altında, diğer halklar gibi müreffeh bir hayatın içinde sosyalizm uğruna çalışan Kafkas Kürtleri, böylece yeryüzünde ilk kez gerçek özgürlüğün ve mutluluğun ne demek olduğunu bizzat yaşayarak gördüler. Sovyet Kürtleri süreç içinde yeni, özgür ve mutlu yaşamın Ekim Devrimi'yle ve sosyalizmle gerçekleştiğini kavrayarak daha büyük başarılar için seferber oldular ve emeklerinin karşılığını da aldılar. Sovyet iktidarı altındaki Kürt kırında artık eskiye ait pederşahi ilişkiler, beylerin ve ağaların hakimiyeti tarihe gömülmüştü. Kürt bölgelerinde, yılların ağır zulmünden kurtulmuş Kürt emekçiler, özgürlük ortamında hızla sosyalist inşa faaliyetine koşuyorlardı. Ve kısa süre içinde Kürt bölgelerinde olumlu sonuçlar

alındı. Işte bu başarılara ilişkin çarpıcı bir pasaj:

"Artık kollektif mülkiyet sözkonusuydu ve köylüler kolhozlara üye olacaklardı. Geçmişte kullanılan saban ve at arabasının yerini traktör ve kombine biçer-döver aldı, kolhoz topraklarında tarım daha modern bu araçlarla yapılmaya başlındı. Böylece Kürt köylüsünün yaşam standardı belirgin biçimde yükseldi." *(Kürtler & Kürdistan)*

Sovyetler Birliği'nde, Lenin-Stalin ve Bolşevik Parti önderliğinde hayat bulan sosyalizmin, Sovyet Kürtlerine neler kazandırdığını daha iyi görmek için, bizzat bu kazanımın yaratılmasında bir partili olarak yeralıp Kürt emekçilerini sosyalizmin inşasına seferber eden Erebê Şemo'dan aktaralım:

"SOVYET ERMENISTANI Kürtlere yeni köyler inşa etti. Çadır ve ahırlar yerine şimdi üç katlı, geniş pencereli binalar yükseliyor. Yoksul köylüler, cıwelekler ve orta halli köylüler kendilerine kolhoz (arazi ve hayvanların ortak kullanımını sağlayan kurumlar) kurmuş mal mülk sahibi olmuşlar. Topraklarını traktörle sürüyorlar. Ayrıca kolhozlarda kaymak, peynir, yağ makinaları var. Kürtler arasında sayısız uzman yetişmiş. Tümü kolhoz üyesi. Bütün gençler de Komünist Partisindeler ve okullarda okuyorlar. Bunların çoğu tarım ve diğer yüksek okullarda öğrenim görüyorlar. Elektriksiz, susuz tek ev; okulsuz, hastanesiz, camisiz tek köy kalmamış. Din ile ilgili hocalar diyanetle birlikte yeni bilimleri de okuyor, hükümetin yüksek dereceli resmi memurları oluyorlar.

şimdi koçerlerin yerleşme bölgelerinde yeni bir kollektif hayat sürüyor. Beylerin, ağaların ve şeyhlerin hulamlığını yapacaklarına birbirlerinin kanını dökeceklerine, perişan ve kör bir şekilde sömürünün aracı olacaklarına, Alagöz Kürtleri bugün barış içinde, Sovyetler Birliği'nin ve dünyanın ilerleyişi, böylece 12 milyon Kürdün de kurtulması yolunda, yorulmak bilmeden, gece gündüz çalışıyorlar." *(Kürt Çoban)*

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE KÜRDİSTAN'A SOR (KIZIL KÜRDİSTAN) OTONOM BÖLGESİ

Dünya proletaryası ve ezilen halklar açısından Ekim Devrimi'nin muazzam kazanımları ve uluslararası alandaki önemi üzerine bugüne kadar çokça makale yazıldı. Ekim'in kazanımlarını çarpıtan, karalamaya çalışan ya da ona sahtekarca sahip çıkan bir dizi oportünist, revizyonist, burjuva akımla mücadele içinde de doğru görüşler ortaya kondu. Bunun belgeleri devrimci kamuoyu tarafından biliniyor. Ayrıca Ekim Devrimi'nin, ulusal sorunun proleter devrimin bir parçası ve onun zemini üzerinde çözülebilecek bir sorun olduğunu pratikte ispatladığı ortaya konuldu.

Bu bölümde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin kurulması döneminde milliyet konumunda bulunan Kürtlerin Leninist siyaset doğrultusunda kazandıkları yeni yaşamın bir kesitini oluşturan Kürdistan a Sor Otonom Bölgesi'ni ele alacağız.

şu ana kadar bu konu üzerine yazılanların esasını ikinci-üçüncü kaynaklar oluşturmaktadır. Mevcut belgeler dikkate alındığında, neredeyse tamamına yakınının bu konuda Bolşevik önderliği/Sovyet siyasetini "eleştirdiğini" ve "eleştirilerin" önyargılara dayandığını görüyoruz. Ayrıca ilgili konuda görüş belirtenlerin bir diğer ortak özelliği de Leninist ulusal siyaseti kabullenmemeleridir. Eklemek gerekir ki, bu çevrelerin bir diğer birleşme noktası da Stalin yoldaşın eserine karşı inkâr cephesinde buluşmalarıdır. Yazı, bu inkâr cephesinin kara çalmalarına bir ölçüde de olsa yanıt verme arzusundadır.

Sovyetler Birliği'nde Kürt nüfusu ve coğrafyası üzerine

Kürtlerin, Rusya'da varlığı üzerine değişik görüşler ileri sürülmektedir. Bir bölüm tarih yazarına göre Kürtlerin varlığına XIV. yüzyıl civarında rastlanmaktadır. Bazıları ise bu tarihi X-XII. yüzyıllar arası başlatmaktadır. Aradaki fark en özet biçimiyle bu şekildedir. Bu farklılığın üzerinde birleştiği bir de ortak nokta vardır. Bu ortak yan, Kürtlerin şeddadi Hanedanlığı dönemi itibarıyla bu bölgede varlıklarının kabul edildiği yönündedir. Kürtlerin Rusya'daki varlığını X-XII. yüzyıla dayandıran bir kaynak şunları aktarıyor:

"Marzuban'ın Ray'daki tutsaklığı esnasında, Iran'ın Kuzeybatısında birçok bağımsız vali ortaya çıktı. Bunlardan biri (ykl. 340/951) Muhammed Şeddad Ibn Kartu'ydu. Muhammed, daha sonra tarih sahnesine çıkacak olan Eyyubi Sülalesi gibi Rewadi Aşiretinden gelmekteydi. şadiler'in belli başlı toprakları Dabil ve Gence idi. Bizanslılar ve Selçuklular, şadilerin müttefikleriydi. 465/1072'de Ebu Suwar, küçük oğlu Manuçe için Ani'yi satın aldı. Bu andan itibaren sülale Gence ve Ani kollarına ayrıldı. 1124'te Ani Gürcüler tarafından zaptedildiyse de 520- 557/1126-1161 ve 1165/1174 arasında yeniden şadiler'in kontrolüne girdi." *(Kürtler & Kürdistan, V. Minorsky, Th. Bois ve D. N. Mac Kenzie, Doz Basım-Yayın, sayfa 72)*

Uzunca bir dönem sayılabilecek tarih kesitinde, Kafkaslardaki Kürtlerin varlığı üzerine fazla bir bilgiye ve belirgin bir gelişmeye rastlamıyoruz. 1800'lerin başında bölgede Kürtlerin varlığına işaret eden bir dizi gelişme görülür. Bu sürecin ardından Kürtlerin yer değiştirme ve nüfus olarak Kafkaslarda yoğunlaşmasını görüyoruz. Cemşid Heyderi bu duruma ilişkin şu bilgileri veriyor:

"Kürtler'in ikinci defa görülmeleri Iran'la Rusya arasında imzalanan Gürcistan Barış Antlaşması'ndan sonra, 1813 yılında yalnızca Tatar Rusyası'nda olmuştur. Bu münasebetle Xhanate Karabağ, Gence bölgesi, Rusya'ya dahil edildi. Türkmençay barış antlaşmasından sonra 1828'de, Iran'dan gelen bazı Kürtler Erivan eyaletine yerleştirildiler. 1871-1878 döneminden sonra Rusya'ya Kürt akını devam ettiği için Kürt nüfusunun sayısı arttı. Lazarev'e göre, yüzyıl başında, daha ayrıntılı olarak söylenirse 1909 yılında, Rusya'daki Kürt nüfusu yaklaşık

olarak 150 bine ulaştı. Fakat Rusya'ya doğru Kürt göçmen dalgası sürdü." *(Stockholm Kürt Konferansı, 15-17 Mart 1991, Doz Yayınları, sayfa 71)*

Ermeni soykırımının gerçekleştirildiği dönemde de Rusya'ya doğru Kürt göçü devam etti. Yine Ekim Devriminin ardından Yezidi inanışına mensup bir bölüm Kürt ve daha sonra Brukan Kürt aşireti de Kafkaslara yerleşti. Böylece Sosyalist Sovyetler Birliği'nde Kürtlerin nüfus oranlarında belli bir artış oldu. Ekim Devrimi ve sonrası birkaç yıl içinde Kürtlerin genel nüfus toplamının 100 bin civarında olduğu Bazil Nikitin tarafından da tespit edilmektedir. Nikitin'in yazdıklarına bakalım:

"7. Sovyetler Birliğinde Kürtler.

Son olarak, Sovyetler Birliğindeki Kürtler hakkında birkaç bilgi verelim. Trans Kafkasya'daki Kürtlerin tüm sayısı 100.000'i geçmesi gerektir, ancak bu bölge, Sovyetlerin milliyetler politikası sayesinde, yabancı ülkelerdeki Kürtler için bir çekim merkezi meydana getirebilecek durumdadır." *(B. Nikitin, Kürtler, Özgürlük Yolu Yayınları, sayfa 354)*

1923 ve 1926 yılındaki verilere ve başka bazı kaynaklara baktığımızda bu ortalamayı görmek mümkün oluyor. Aşağıya alacağımız iki alıntı bu durumu somut olarak ortaya koymaktadır.

Nadir Nadirov'un dedikleri:

"Meselâ, 1923 sayımında Azerbaycan'da 48 bin Kürt yaşıyordu." *(Rafet Ballı, Kürt Dosyası, Cem Yayınevi, sayfa 579)*

C. Heyderi, bu rakamlara itiraz ederek, gerçeğin farklı olduğu iddiasını gündeme getirmektedir. Heyderi'ye göre ise "gerçek" farklıdır;

"1928'de Kürdistan bölgesi (Ru: Uezd) biçimlendiğinde, Azerbeycan'daki Kürtler'in sayısı 60 000'di. Ermenistan Kürtleri'nin sayısı 70 000'den fazladır." *(a.g.e., sayfa 72)*

Belli bir hedefe kitlenmiş olan yazar, diğer yerleşim alanlarındaki Kürtlerle birlikte toplam nüfusu 200 bin dolaylarında gösterir. Bu sayıyla da yetinmeyip, duyumlardan hareketle nüfusu 500 bin civarında gösterenler de bulunmaktadır! Sayıların ciddi araştırmanın verileri olmadığı, tam tersine Sovyetler Birliği'ne saldırı aracı olarak kullanma hesabıyla abartıldığına tanık oluyoruz.

Güvenilir olan Büyük Sovyet Ansiklopedisi'ndeki verilerdir:

"SSCB'de 80 bin kadar Kürt vardır. Başlıca kütlesi Azerbaycan S. S. Cumhuriyet'inde (Sovyet Kürtleri'nin yarısından fazlası) ve Ermeni S. S. Cumhuriyet'inde bulunmaktadır." *(Aktaran Mehmet Bayrak, Kürdoloji*

Belgeleri, Özge Yayınları, sayfa 355)

Ekim Devrimi'ni takip eden yıllarda, ve daha sonraki birkaç yıl içinde Sovyetler Birliği'de yaşayan Kürtlerin nüfusu (artışları da dikkate alınarak) başlarda 100 bin civarındadır. Burada gözönünde tutulması gereken önemli noktalardan biri, Sovyetler'de yaşayan Kürtlerin tamanının Sovyet Kürdistan Bölgesi'nde bulunmadıkları gerçeğidir.

Hayali rakamlar verme peşinde olanların gerçekleri çarpıttığı ortada... Kürt milliyetçisi olan bu yazarların gerçeği bilinçli olarak çarpıtmalarının ardındaki mantık; Kafkasya'ya yayılmış Sovyet Kürtleri'nin nüfusunu fazla göstererek statülerininde daha üst/geniş bir çerçevede ele alınması gerektiği mesajını verme istekleridir. Gelişmelerin istemlerine denk düşmediğini gördükleri andan itibaren ise karalama kampanyasına başvurmayı yeğleyerek, Sovyet Kürtlerinin asimilasyona / kırıma uğratıldıkları yönündeki tezlerini güçlendirmeyi amaçlamaktadırlar. Her halükârda bakış açılarının odağında Sovyet Kürtlerinin sosyalizm koşulları altında da mutlu olmadıkları propogandası hakimdir.

Heyderi ve benzerleri, kendi niyetlerini gerçeklerin ve olguların önüne koyarak sosyalizm koşulları altında Kürt emekçilerinin, özgürlüğün tadını çıkarmalarını içine sindirememe yolunu seçmektedir. Heyderi, Sovyetlerde Kürtlerin asimilasyona uğradıklarını ve bu nedenle resmi rakamların düşük olduğunu öne sürmektedir. Bu tezini kanıtlamak için de bir yandan, Kürtlerin iç savaş sırasında ve sonrasında asimilasyona uğratıldıklarını ileri sürmekte ve daha da ileri giderek Sovyet iktidarı altında Kürtlerin yaşamlarındaki muazzam olumlu değişikliklerin propopaganda maksatlı olduğunu ve böyle bir şeyin gerçekleşmediği seneryosuna başvurmaktadır. Kürtlerin o güne kadarki yaşamlarında yeryüzünde ilk kez özgürlüklerini kazandıklarını ve bunu Leninist siyaset sayesinde başardıklarını gözardı etmek için didinen yazar, bu hedefi doğrultusunda olguları çarpıtmayı kendine amaç edinmektedir.

Yazar, "... Kürtler'in kültürleri ve günlük hayatları hakkındaki bilgiler gerçek olmayan şeyleri içeren türdedir" *(a.g.e., sf. 73)* diyerek inandırıcılığı olmayan karalamalarda bulunuyor. Heyderi ve benzerleri, çok açık bir biçimde Lenin-Stalin önderliğindeki sosyalist iktidar şartlarında her yönüyle muazzam bir ilerleme içinde bulunan Sovyet

Kürtlerinin yaşamlarındaki bu devrimin Bolşevik siyasete bağlı olarak geliştiği gerçeğini inkâr etmeyi kendilerine görev edinmiş bulunuyorlar.

Önce şunu belirtelim, iç savaş döneminde, savaşın en yoğun yaşandığı alanların başında Kafkaslar geliyordu. Gürcistan, Ermenistan ve Azerbeycan'da Sovyet iktidarı henüz kurulmamıştı. Buralarda iktidarda bulunanlar Menşevikler, Musavatçılar ve Taşnaklardı. Bu karşıdevrimci iktidarların Sovyetlere yönelik savaşı aynı zamanda doğrudan Kafkas halklarının özgürlüklerine karşıydı. Ulusların ve milliyetlerin kurtuluşlarını boğmak, bölgeyi emperyalist haydutların üssüne çevirmek için işe koyulan karşıdevrimci odakların, sözkonusu ülkelerde yaşayan emekçi halklara yönelik ve bu arada Kürt emekçilerine karşı da bir savaş içerisinde oldukları bir olgudur. Böyle bir ortamda Kürt nüfusunun kırıma uğratılması, göçe zorlanması, eritilmesi ve sindirilmesi bizzat milliyetçi ve karşıdevrimci çapulcuların yapabileceği bir iştir. Nitekim sözkonusu karşıdevrimci güçler kendilerinden olmayan ulus ve milliyetlere karşı şoven politikalar eşliğinde gerici uygulamalar yapmışlardır. Tersi bir tutum içerisinde olmaları gerçeğe aykırı olurdu, çünkü bir dizi açıdan Çarlığın şovenist, bağnaz politikalarıyla bağları sürüyordu ve bu politika halkların gönüllü kaynaşmasını, kardeşliğini dıştalıyordu. Ama, yazar, gerçekleri kavrama diye bir derdi olmadığından, çok rahat bir şekilde bütün kötülükleri Bolşeviklere yıkarak Leninist ulusal çözümü karalama yolunu tercih ediyor.

Milliyetçi bakış açısına sahip yazarın olguları dikkate almama tavrı sistematik bir hal aldığından, o, bu sistematiğinin doğal bir sonucu olarak Leninist politikaları da çarpıtmaktadır. Stalin yoldaşın son derece doğru bir perspektifini çarpıtması bunun somut örneğidir. Sosyalizmin engin kazanımlarını algılama yeteneği kıt, ancak kara çalma yeteneği gelişkin yazardan aktaralım;

"Stalin'in konuşmasının bu ikinci bölümü, okulların kapatılması, kitle mezalimine geçilmesi, Kürt kültürünün kötü koşullara bırakılarak sonunun hazırlanması gibi şeyleri yapmaları için Azerbeycan devleti politikacılarına gerekli emri verdi." (a.g.e., sayfa 74)

Bu kadarı bile böylelerince taşınan önyargıyı ve derin milliyetçiliği görmek açısından yeterlidir. Stalin yoldaşın hiçbir yerde, hiçbir yazı ve konuşmasında böylesi bir açıklamada bulunduğu ispatlanamaz. Burada söylenenler tümüyle iftiradır. İftiranın açıklaması olmaz ve biz de böyle bir beklenti içinde değiliz! Ne var ki; iftiranın geri çevrilmesini de bir

zorunluluk görüyoruz. Yazarın iftiraya başvurduğu bağlamda direkt Stalin yoldaşa başvurmak en doğru olanıdır. Yıllarını ulusal sorunun Leninist politikalar ışığında çözümüne ayırmış Stalin yoldaş, "Ulusal Sorun ve Leninizm" başlıklı makalede şunları söylemektedir:

"Yalnızca aşağıdaki elementar soruyu dikkate alın. Hepimiz ülkemizde bir kültür devriminin gerekliliğinden sözediyoruz. Bu sorun ciddiye alınmak isteniyor ve havanda su dövmek istenmiyorsa, o zaman bu yönde en azından ilk adım atılmalıdır; herşeyden önce ilkokul eğitimi ve sonra da orta öğrenim ulus farkı gözetmeksizin ülkenin tüm vatandaşları için zorunlu kılınmalıdır. Bu olmaksızın, sözümona kültür devrimi bir yana, ülkemizin hiçbir kültürel gelişimi mümkün değildir. Dahası: Bu olmaksızın bizde ne sanayinin ve tarımın gerçek bir gelişimi ne de güvenilir bir ülke savunması olamayacaktır.

Ama ülkemizde okuma yazma bilmeyenlerin oranının hâlâ çok yüksek olduğu, ülkemizin bir dizi uluslarında yüzde 80-90 okuma-yazma bilmeyen bulunduğu gözönüne alınırsa bu nasıl sağlanabilir?

Bunun için ülkeyi, yöre halkının ana dilinde ders veren yaygın bir okul ağıyla kaplamak ve bu okullara, bu dile vakıf olan öğretmenler sağlamak gereklidir.

Bunun için parti ve sendika aygıtından devlet ve ekonomi aygıtına dek tüm yönetim aygıtını ulusallaştırmak, yani bileşimi itibariyle ulusal kılmak gereklidir.

Bunun için, anadilde basın, tiyatro, sinema ve başka kültür kurumları geliştirmek gereklidir.

Neden anadilde? Milyonlarca halk kitlesi kültürel, politik ve ekonomik gelişmede yalnızca anadilinde, ulusal dilde ilerleyebileceği için."

(J. V. Stalin, Marksizm, Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu, sayfa 326, "Ulusal Sorun ve Leninizm; 4-Ulusal Sorunda Parti'nin Politikası", 18 Mart 1929, Inter Yayınları)

Burada söylenenler, asimilasyon iddiasında bulunan Heyderi ve onun gibi milliyetçilerin iddialarının ne denli gerçek dışı olduğunu yeterince kanıtlıyor.

Bolşevikler, ulusal sorunun sahip olduğu derin karmaşık özelliği henüz iktidar olmadıkları yıllarda bilince çıkarmış ve iktidarda nasıl bir yol izleyeceklerini ilan etmişlerdi. Devrimden hemen sonra, Sovyetlerin Ikinci Kongresi kararları doğrultusunda hareket eden Halk Komiserleri

Kurulu hangi perspektifle hareket edilmesi gerektiğini "Rusya Halkları Hakları Bildirgesi"nde net bir biçimde ortaya koyuyordu:

"1. Rusya'daki milliyetlerin eşitliği ve egemenliği.

2. Rusya'daki milliyetlerin, ayrılma ve bağımsız devletler kurma hakkı dahil olmak üzere, kendi kaderlerini özgürce belirleme hakkına sahip olmaları.

3. Ulusal ve ulusal-dinsel her türlü ayrıcalık ve sınırlamanın kaldırılması.

4. Rusya'nın sınırları içinde yaşayan ulusal azınlıkların ve etnik grupların özgür gelişmesi.

Milliyetler Kurulu kurulur kurulmaz, bu ilkelere uygun somut kararlar alınacaktır.

Halk Komiserleri Konseyi Başkanı LENIN;

Milliyetler Sorunları Komiseri STALIN

15 Kasım 1917" *(H. Yeşil, Marks-Engels-Lenin-Stalin ve Komintern'de Ulusal Sorun, Eğitim Notları, sayfa 121, Yeni Dünya Için Yayınları)*

Heyderi, rakamların arkasına saklanacağına, somut verilerle Sovyetlerde kimi komünistlerin ulusal sorundaki hatalı görüşleri ve buna karşı nasıl bir mücadelenin yürütüldüğü üzerine birazcık kafa yormuş olsaydı, belki bir ölçüde de olsa süreci kavrama şansını yakalayabilir; buradan, Bolşeviklerin sosyalist iktidar koşullarında ulusal sorunun çözümüne nasıl yaklaştıklarını, hata ve sapmalara karşı nasıl mücadele yürüttüklerini görebilirdi.

Bolşevik tavra bir örnek daha:

"b- Parti içindeki sapmalara karşı savaşım tablosu, eğer ulusal sorun alanında onun içinde varolan sapmalara da değinmezsek, eksik kalır. Burada ilk olarak büyük Rus şovenizmi yönündeki, ikinci olarak da yerel milliyetçilik yönündeki sapmayı kastediyorum. Bu sapmalar 'sol' ve sağ sapmalar kadar gözle görülür ve sırnaşık değil. Bunlara gizli sapmalar da denilebilir. Ama bu, varolmadıkları anlamına gelmez. Evet, varlar, ve daha da kötüsü, büyüyorlar. Bundan hiçbir kuşku duyulamaz. Hiçbir kuşku duyulamaz, çünkü sınıf savaşımının tüm keskinleşen atmosferi, yansımasını Parti içinde bulan ulusal sürtüşmelerde

belli bir sertleşmeye yolaçmaktan geri kalamaz. Bundan ötürü, bu sapmaların çehresini açığa çıkarmak ve ortaya sermek gerekecek."*(Stalin, Eserler, Cilt 12, sayfa 306; "XVI. Parti Kongresi'ne, Siyasi Faaliyet Raporu"ndan; Inter Yayınları)*

Heyderi ve onun gibi düşünenlerin görmek istemediği ve kavrama arzusu içerisinde olmadığı bir başka olgu ise şudur: Kafkaslar da ulusal sorunun çözümü alabildiğine sancılı geçmek zorundaydı ve mevcut karmaşayı gidermek için Leninist politikaların dışında gerçekçi hiçbir çözüm yol bulunmamaktaydı. Ancak bu da sanıldığının aksine hayli mücadeleci bir sürecin işiydi. Tam da bu sürecin başlangıcında bizzat problemi çözmekle yükümlü olan komünistler arasında da yanılgı içerisinde bulunanlar vardı. Hatalı tutum içinde olan komünistlerin ikna edilmesi, kazanılması şarttı. Bu sorunda Bolşevik önderlik sapma içerisinde bulunan komünistlerle kesin bir biçimde uzlaşmadı ve böylelerine karşı kararlı bir mücadele yürüttü. Aşağıdaki alıntı bu bağlamda hayli öğreticidir;

"Gürcistan'ı alalım. Orada nüfusun yüzde 30'dan çoğu Gürcü olmayanlardan, diğerlerinin yanısıra Ermeniler, Abazalar, Acarlar, Ossetler, Tatarlardan oluşuyor. Gürcüler başta geliyor. Gürcü komünistlerinin bir bölümünde, bu küçük milliyetleri özel olarak dikkate almama düşüncesi doğdu ve gelişiyor; öyle ya, bunlar daha az kültürlü, daha az gelişmişlerdir, bu nedenle bunları dikkate almaya gerek yok. Bu şovenizmdir, zararlı ve tehlikeli bir şovenizmdir, çünkü küçük Gürcü Cumhuriyeti'ni bir geçimsizlik alanına dönüştürebilir ve daha şimdiden dönüştürmüştür." *(J. V. Eserler, cilt 5, sayfa 209; "RKP(B) XII. Parti Kongresi, Parti ve Devlet Inşasında Ulusal Etkenler Üzerine Rapor"dan, 23 Nisan 1923; Inter Yayınları)*

Benzer bir durum Azerbaycan'da da yaşanıyordu. Aslında birden fazla ulus ve milliyetin yanyana-içiçe yaşadığı hemen her alanda bu tür sorunlar sözkonusuydu. Kafkasya Cumhuriyetlerinde varolan özgünlükten ötürü belli bir yoğunlaşma gündemdeydi ve aynı şekilde Bolşevikler de buna paralel yaygın bir çalışma içindeydiler.

Kafkas Kürtlerinin devrimden önce göçebe ve "çoban" bir özellik gösterdikleri, buradan kaynaklanarak geniş bir alana serpildikleri ve dağınık yerleşime sahip oldukları, bunun öteden beri sürdüğü... konuyla ilgili bütün kaynaklarca tespit edilmektedir. Sözkonusu yerleşimin en azından kısa bir zaman dilimi için devrimden sonra da devam etmesi

bir ölçüde normaldir. Sosyalist inşa faaliyetine paralel olarak ancak bu sorunun üstesinden gelinebilirdi. Nitekim öyle de oldu.

Sovyet Kürtlerinin coğrafik bakımdan yerleşim alanları olarak Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'ı gösterebiliriz. Sovyet Kürdistanı'nın "mübhem" olmadığı; belli, bilinen bir coğrafik yapılanması olduğu açıktır. Dolayısıyla adı geçen tarihlerde Sovyet politikasının bir sonucu olarak Kürtlerin dağınık yerleşime zorlandığı iddiası tamamen asılsızdır. Kürtlerin yerleşimine dair gerçeği daha somut olarak yakından görelim:

"Sovyet Transkafkasya'da da hâlâ bir miktar Kürt yaşar. Bunlar Ermenistan Cumhuriyeti'nde Aparan, Basargeçer, Huktemberia, Talin ve Eçmiadzin rayonlarının 35 köyünde; Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Kelbecer, Laçin ve Kubatlı rayonlannın 25 köyünde oturmaktadırlar. Erivan'da Baku'da ve Gürcistan Cumhuriyeti'ndeki Tbilisi'de (Tiflis) de kalabalık bir Kürt nüfusu vardır." *(Kürtler Kürdistan, Doz Yayınları, sayfa 16-17)*

Sovyet Kürtlerinin nüfus yoğunluğunun bulunduğu yerleşim alanlarını alıntı ortaya koymaktadır. Bu alanların dışında, değişik cumhuriyetlerde de Kürtlerin varlığına rastlıyoruz. Bunda rol oynayan en önemli faktör Ekim Devrimi'yle birlikte yaratılan özgür ortamdır. Ekim Devrimi ile Sovyet Kürtlerinin özgürce bir konuma kavuşmalarıyla birlikte, bu özgürlükten yoksun olan diğer Kürtlerin de özgür bölgeye yönelik sınırlı bir göçü gündeme gelmiştir. Ancak son derece kıt olanak ve alabildiğince büyük zorluklar içerisinde bulunan Sovyetlerin, Kürtlerin iskânı noktasında doğal olarak herkesin isteğine denk düşecek bir yerleşim sağlaması mümkün değildi. Böyle bir beklenti dönemin koşulları dikkate alındığında gerçekçi değildir, olamaz. Özellikle daha çok göçebe durumunda bulunan bir bölüm Kafkas Kürdünün yerleşim probleminin devrimin hemen ardından beklentilere uygun bir biçimde karşılanması düşünülemezdi. Ancak, devrimden birkaç yıl sonra, yani iç savaşın Sovyetler tarafından kazanılması ile birlikte bu problemin çözümü doğrultusunda bir dizi olumlu gelişme yaşandı, ve yerleşik yaşama geçmeleri yönünde Sovyet iktidarı işe koyuldu (Ilgili noktadaki gelişmelere Erebê Şemo kendi çalışmalarında ayrıntılı bir biçimde değinmektedir.) Ilerleyen yıllarda emekçi Kürtlerin kendi Otonom statülerine kavuşmalarıyla bir anlamda coğrafik bakımdan bir netlik sağlanmış oldu.

SSCB'de Kürdistan'a Sor Otonom Bölgesi kuruluyor

Ekim Devrimi'nin zaferi, Çarlık Rusyası'nın sömürge ve bağımlı-ezilen ulus ve halklarını özgürlüğe kavuşturmakla yetinmedi, aynı zamanda geleceklerini de güvence altına aldı; artık onlar adına başkalarının karar verme döneminin sona erdiğini kesin bir biçimde ortaya koyarak sömürge, bağımlı ve ezilen ulus ve milliyetlerin ayrılma hakkı ve hukuki eşitliğini garantiledi. Kökleşmiş ve sürekli canlı tutulmuş karşılıklı düşmanlık ve ulusal boğazlaşmalara son verdi. Siyasal anlamda fiili eşitsizliği ortadan kaldırdı.

Ulusların ve milliyetlerin hayatında ortaya çıkan bu yeni özgürlük ortamının bizzat Ekim'in direkt bir ürünü olduğu bilinci, uluslar ve milliyetler arasında gelişip güçlendikçe düne ait bir dizi noktadaki eşitsizliğin artıkları üzerine gidildi ve kısa süre içinde Sovyet ülkesi uluslar ve milliyetler arasında muazzam ölçüde kardeşçe yaşamın engin denizine dönüştü. Sömürge, bağımlı ulus/ülke durumunda tutularak ağır sömürgeci/emperyalist baskı koşullarından sosyalist cumhuriyet kimliğine kavuşmanın ve birkaç bin kişilik nüfusa sahip halkların/ toplulukların Çar despotizminin vahşeti altında yokedilme noktasından kendi özerk bölge ve yönetimlerine kavuşmaları gerçeği, ancak ve yalnız Büyük Proleter Ekim Devrimi'nin muazzam kazanımları ile açıklanabilir.

Ekim Devrimini takip eden ilk birkaç gün içinde Halk Komiserleri Konseyi Başkanı olarak Lenin ve Milliyetler Sorunları Komiseri Stalin, ilan ettikleri dört maddelik "Rusya Halklarının Hakları Bildirgesi"yle, Bolşeviklerin Rusya sınırları içinde ulusal soruna nasıl bir çözüm getireceklerini açıklamış oluyorlardı. Daha ilk günden ulus ve miliyetlerin tam hak eşitliğinin yasal güvence altına alınmış olması; uluslar ve miliyetler arasındaki ilişkilerde tam bir âleniyet ve özgür birlik ilkesinin öne çıkarılması, sonraki başarıların göstergesi niteliğindeydi.

1922 yılı Aralık ayında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kuruldu. Bunun öncesinde Rusya Sovyet Sosyalist Federatif Cumhuriyeti, Ukrayna, Beyaz-Rusya, Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri bulunuyordu. Gönüllü ve özgür birlik temelinde yanyana gelen yukarıdaki cumhuriyetler, 30 Aralık 1922 tarihinde SSCB'nin kuruluşunu oybirliğiyle ilan etti. Bu birliğin yanında

Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri ve Özerk Bölgeler oluşturuldu. SSCB Yüksek Sovyeti, Birlik ve Milliyetler Sovyeti olarak iki bölümden oluşuyordu. Birlik Cumhuriyetleri, Özerk Cumhuriyetler ve Özerk Bölgeler Birlik Sovyeti'nde temsil ediliyorlardı.

Sovyet devletinin merkezi olarak yapısını oluşturmasıyla birlikte, Birlik Cumhuriyetleri'nde, çevre ve kenar bölgelerde farklı statülerde bir dizi özerk/otonom bölge oluşturuldu. Bunlardan biri de Sovyet emekçi Kürtleri tarafından kurulan ve Kürdistan a Sor olarak da adlandırılan Özerk Kürdistan Cumhuriyeti'dir. *(Değişik kaynaklarda farklı tanımlamalarla karşılaşıyoruz. Otonom Kürt Bölgesi veya Kürdistan Otonom Bölgesi gibi...)*

Kürdistan a Sor 1923 yılında kurularak resmi bir kimlik kazandı. Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler adlı makalesinde bu cumhuriyetin kuruluşuna dair C. Heyderi şunları belirtiyor:

"Azerbaycan Merkezi Yönetim Komitesi'nin (ATsIK) 7 Temmuz 1923 tarihli oturumunda kabul edilen Kürdistan üzerine protokolün ikinci paragrafı, merkez ve sınırlarının "Otonom Nagorna-Karabağ Bölgesi"nin sınırlarıyla sınırlanmış bir "Otonom Kürt Bölgesi"nin kurulması amacını içeriyordu. Kürdistan Otonom Bölgesi (Ru: Oblast) "Nagorno-Karabağ Otonom Bölgesi"yle (Ru: Oblast) aynı zamanda, 1929'da kuruldu. Hemen sonra kurulan yönetim birimi, Karakişlagı, Kelbajar, Koturle, Kubatlinski, Kurd-Gadji ve Muradxhanli'yi içine alan bölgenin bir parçasıydı. Kürdistan Yerel Yönetimi'nin (Sovnarkom) ilk başkanı Gusi Gadeev'di. "*(Stockholm Kürt Konferansı, 15-17 Mart 1991, sayfa 72-73)*

Burada ortaya çıkan sonuçlardan biri şudur: Yazar, Özerk Bölgenin 1929 tarihinde kurulduğunu belirterek hatalı bir belirlemede bulunuyor. Yazar 1923 yılını da bir biçimiyle Sovyet Kürdistanı'nın kuruluş tarihi olarak belirttiği bir yerde, kendisiyle de çelişmektedir. Bu, işin bir yanı. Önemli olanı şu: Yazar, zaten özerklik statüsünün bulunduğu yıllar içierisindeki gelişmeleri bile bir cümle içinde negatif sunarak bu dönemi teğet geçmektedir. Yazara göre özerkliğin fazla bir anlam ifade etmediği o kadar açıktır ki, "asimilasyon politikası" sürmüş ve bunun bir sonucu olarak lağvedilme yoluna gidilmiştir! Kendi hayallerine uygun tarih yazma bağlamında bununla da yetinmeyen yazar "J. V. Stalin'in XIV. parti kongresinde yaptığı konuşma bana Kürtler'e karşı şovenist asimilasyon politikasının bir ön hazırlığı gibi görünüyor"

(a.g.e., sayfa 74) diyerek Stalin'i asimilasyon politikasının önde gelen uygulayıcısı olarak göstermeye çalışmaktadır. Şu kadarını belirtmek gerekir ki, C. Heyderi'den daha fazla Kürt milliyetçisi kimliğine sahip bir dizi çevre bile daha "dikkatli" bir dil kullanmayı tercih etmektedir.

Kürdistan a Sor bağlamında, Sıraç Bilgin'de Kurdistan Press'e dayanarak şunları yazıyor:

"1923'te kurulan Kürdistanski Üzeyd (veya özerk Kürdistan Cumhuriyeti / BN) Azerbaycan'a bağlıydı ve Nalçin, Kelbajan, Kotulin ile Zengılan şehirlerini içeriyordu. Başkenti Nalçin olan bu özerk Kürt bölgesi 1929'a kadar Azeriler tarafından "bilinmeyen" sebeplerden dolayı ortadan kaldırılmıştı." *(S. Bilgin, Barzani, Fırat Yayınları, sayfa 65)*

S. Bilgin de tıpkı C. Heyderi gibi Sovyet Kürdistanı'nın neden/niçin "lağvedildiği"ni somut olgulara dayanarak açıklamaktan kaçınmaktadır. Her ne kadar sorumluluğun Sovyet Azerbaycanı önderliğinde olduğunu öne sürmekteyse de, onun da temel dayanağı Bolşevik Parti önderliğinin "suçlu" olduğu yönündedir. Bu noktada ortak karakteristik özellik Kürt milliyetçiliğidir. Bu ortak paydada birleşenlerin tümü, sosyalizm gerçeğini ve Sovyet Kürt emekçilerinin özgürlüklerinin güvence altında bulunduğu olgularını yok saymaktadırlar.

Yazarlarımızın iddialarının aksine, Sovyet Kürdistanı'nın kurulmasıyla birlikte emekçi Kürt halk yığınlarının durumu günden güne olumlu gelişmelere sahne olmuştur. Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nde verilen bilgiler bu saptamamızı doğruluyor. Işte olgular:

"Lenin-Stalin'in milli siyasetinin sayesinde Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler kültür, iktisadi ve siyasi cihetten sür'atle gelişmektedir. Sovyet Kürtleri'nin kendi okulları, pedagojik teknikomları, gazeteleri, mecmuaları ve milli askeri kıtaları vardır." *(Moskova, 1937, N 35, s. 532, aktaran Mehmet Bayrak, Kürdoloji Belgeleri, Özge Yayınları, sayfa 355)*

Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler üzerine görüş belirtenlerin önemli bir kesiminde hakim olan görüş; bilinçli olarak Lenin ve Stalin arasına bir Çin Seddi örme mantığıdır. Böylelerine göre Lenin "Kürtleri çok düşünmüş ve bir şeyler yapmak istemiş"tir ve fakat Stalin, güya "Lenin'in tam tersi yönde davranmış ve Kürtlerin asimilasyonuyla uğraşmış"tır! Kürdistan a Sor Cumhuriyeti de Lenin'in "isteği" ve "emri" üzerine kurulmuştur! Işte birkaç örnek:

R. Ballı ile söyleşide N. Nadirov'un dedikleri;

"1917 Ekim Devriminden sonra ne gibi haklar kazandınız?

Nadirov: Lenin'le birlikte Kürtlerin durumu çok düzeldi. Lenin Sovyet Kürdistanı'nı yarattı." *(Rafet Ballı, Kürt Dosyası, Cem Yayınları, sf. 580)*

Yine bir başka yerde ise Nadirov, "1923'te, Lenin'in emri üzerine, Azerbaycan'da bir Kürdistan kuruldu" diyor.

K. N. Kadir de aynı koroya katılıyor:

"Ekim Devriminden sonra Lenin diğer ulus ve azınlık milliyetler gibi Kürtlere de yardımcı oldu ve desteğini sundu." *(Aktaran Newroz Ateşi, sayı 10, Mart 1993, sayfa 20)*

Adı geçen yazarlar, Sovyetler Birliği Sosyalist Devleti'nin ve Bolşevik Parti'nin işleyişini ve pratiğini iyi bildikleri halde böylesine tutarsız paradokslar üretebilmektedirler. Yazarlarımızdaki anti-Stalin histeri o denli gelişmiş ki; Ekim Devrimi öncesinden başlamak üzere, Bolşeviklerin ulusal sorundaki siyasetinin esas mimarının Stalin olduğu olgusu bile atlanabiliyor. Ve dahası ulusal sorunun çözümünde Lenin-Stalin arasında tümüyle bir uyumun yaşandığı ve Stalin'in Lenin'in ölümünden sonra bu uyumu içtenlikle sürdürdüğü gerçeğine bile sırtlarını dönebiliyorlar. Öyle bir tablo çiziyorlar ki, sanki Sovyetler Birliği'nde Lenin'e ait ayrı bir devlet mekanizması var ve Lenin diğer bütün kurum ve önderleri dıştalayarak tek başına uygulamalar geliştiriyor!

Şu kadarını belirtmek yeterlidir: Bolşevik Parti'nin ulusal soruna ilişkin siyaseti ve pratiği (diğer tüm alanlarda olduğu gibi) tümüyle Parti önderliği tarafından ve kolektif olarak hazırlanıp uygulanmaktaydı. Eğer Kafkasya bölgesinde yaşayan Kürtlerin durumlarının gün geçtikçe iyileşmesi için bu sorunla ilgilenilmişse ve yine Sovyet Kürdistan'ı kurulmuş, emekçi Kürt kitleleri sosyalizmin inşası faaliyetine kazanılmışsa; bir bölgedeki Kürtlerin zorluklarının aşılması için somut olarak Azerbaycan Devlet Başkanı'na öneride bulunulmuşsa; Kadınlar Kongresi'ne Kürt temsilciler katılmış ve Komintern 3. Kongresi'ne Kürt komünisti Ereb Şemo katılabilmişse... bütün bunlar Sosyalist Sovyetler Birliği Devleti tarafından doğru bulunduğu ve gerekli olduğuna inanıldığı için yapılmıştır. Sovyet Devleti'nin Lenin ve Stalin'in "tekelinde" olmadığını bu yazarlar da çok iyi bilirler, ancak onların derdi farklıdır!

Özetlemek gerekirse; bu yazarlar ve benzerleri kendi marifetleriyle düpedüz gülünç durumlara düşüyorlar. Yazık!

Kürdistan a Sor Otonom Bölgesi'nin 1929 yılında "lağvedildiği" üzerine bugüne kadar çokça şey yazıldı. Örneğin; "Stalin'in ortadan

kaldırdığı Özerk Kürt Cumhuriyeti..." *(R. Zarakolu)*; "... 30'lu yıllardaki asimilasyon politikasının bir sonucu olarak bölge lağvedildi." (C. Heyderi); "Ani bir politika değişikliği ile Kürdistan otonom bölgesinin varlığına son verildi..." *(K. Burkay)*; "Fakat büyük insan Lenin'in ölümünden beş yıl sonra yani 1929'da Kızıl Kürdistan (Kürdistan a Sor) Kürtlerin kaderleri arasında yıkıldı" *(K. N. Kadir)*; "Başkenti Nalçin olan bu özerk Kürt bölgesi 1929'a kadar Azeriler tarafından 'bilinmeyen' sebeplerden dolayı ortadan kaldırılmıştı." *(S. Bilgin)*... vs. vs. denildi. Ve fakat, bu aktarmalardan da görüldüğü gibi, sözkonusu noktada hiç kimse kaynak göstererek ve olgulara/verilere dayanarak bir sonuç ortaya koymadı/koyamıyor! Tek dayanakları anlatı ve duyumlardır! Kimilerinin Sovyet Azerbaycanı'nın yöneticilerini sorumlu göstermeleri de yine belgelere dayanmıyor. Senaryolar üretilerek Otonom Bölge'nin "lağvedilmesi" kanıtlanmak isteniyor. Ve daha da kötüsü bu durum "tarih yazmak" olarak lanse ediliyor. Hayır, bunun adına tarih yazmak denmez, buna olsa olsa tarih çarpıtıcılığı denir!

Ne ilginçtir ki, yukarıdakilerin senaryolarını yetersiz bulanlarla da karşılaşabiliyoruz! Bunlardan biri, bir dönem Newroz Ateşi dergisinde ilgili konuda yazan S. Çiya'dır. şöyle yazıyor;

"... ulusal sorun ve dış siyasette sosyal-emperyalist dönem olarak adlandırdığımız dönem, önceki süreçten [Yani Ekim Devrimi ile birlikte başlayan süreç! / BN] tümüyle bir kopuş mudur, yoksa belli noktalarda devamlılık ve sistemleşme midir? Bunun üzerinde durulması gerekiyor." (S. Çiya, Newroz Ateşi, sayı 13, Ekim-Kasım 1993, sayfa 54)

Sosyalizme saldırılar hep böylesi kurnazca lafların arkasından geliyor. S. Çiya, öyle bir mantık silsilesine sahip ki, bir çırpıda Lenin-Stalin dönemi Sosyalist Sovyetler Birliği devleti ile Kruşçev-Brejnev-Gorbaçov dönemlerinin Rus sosyal-emperyalist devletini "ulusal sorun ve dış siyasette" aynılaştırabiliyor! Dolayısıyla bu kafa için Kürdistan'a Sor'un niçin "lağvedildiği" de gayet basit ve "anlaşılır" hale gelmiş oluyor. Sovyetler Birliği'ni kuruluşundan dağılışına kadar iki temel noktada sosyal-emperyalist ilan eden biri için otonom Kürt Bölgesinin "lağvedilmesinin" nedenini tespit etmek zor olmasa gerek!

Şu bir gerçek ki, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin genel olarak dünya proletaryası ve ezilen halklarına kazanımlarının özel olarak da Sovyet Kürt emekçilerinin gelişmesine yaptığı katkıların üzerini hiçbir çarpıtma, karalama örtemez.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE KÜRT EMEKÇİLERİ ARASINDA KÜLTÜREL ALANDA DEVRİM

Kısaca da olsa, kültür devriminden neyi anladığımızı belirtmek ve bu konuda birkaç noktaya işaret etmek gerekiyor.

Öncelikle klasiklerin soruna yaklaşımının esas alınması gerçeği bilince çıkarılmalıdır. Marksist-Leninist teori ve pratikte bu konuda sahip olunan perspektifin kavranması ışığında, bir dizi çevre tarafından adına kültür devrimi denerek savunulan sapmaların görülebilmesi bakımından da Leninizmin soruna ilişkin bakış açısının bilinçlere kazınması şarttır. Burjuva liberal ideolojiye dönük bir sempatinin giderek arttığı ve "sivil toplumculuk" adı altındaki bu görüşün değişik biçimlerde devrimci harekete empoze edilmeye çalışıldığı günümüzde, proletaryanın kültür devrimine yaklaşımının bilinmesi, kavranması zorunlu olmaktadır. Ele aldığımız konu bağıntısında da böylesi bir zorunluluk bulunmaktadır.

Kültür devriminden neyin anlaşılması gerektiği bağıntısında Komünist Enternasyonal Programında aktaracaklarımız öğreticidir:

"Bu yeni insan toplumunu örgütleme rolünü yerine getirebilmesi için, proletaryanın kültürel bakımdan olgunlaşması; kendini yeniden biçimlendirmesi; sosyalizmi ve yeni sosyalist kültürü inşa edebilmek için, kendi safları arasından sürekli olarak teknolojideki, bilimdeki ve yönetimdeki bütün başarıları özümleyebilecek yeni proleter kadrolar yetiştirmesi gerekir.

"Kitleler arasında komünist bilinci geliştirmek ve sosyalizm davasını gerçekleştirmek için insanların kitleler halinde değiştirilmesi zorunludur. Bu, ancak pratik faaliyetlerin seyri içinde, devrim içinde gerçekleşebilir." *(Komünist Enternasyonal Programı, Aydınlık Yayınları, sf. 70)*

Proleter devrim, yeni insan yaratılmasının yolunu açtı. Ancak bu

toplumun her alanda yenilenebilmesi uzunca bir sürecin sonucunda gerçekleşebilirdi. Değişim, yalnızca parti ve devlet çalışanlarıyla sınırlandırılamazdı. Bir ölçüde bu, öncelikli görevlerden biriydi ve şüphesiz ki ciddi bir başlangıç için önemliydi. Ve fakat bu kadarıyla yetinilemezdi. Çünkü esas olan, kitlelerin büyük dönüşüme gönüllü ve bilinçli bir şekilde katılımını sağlamak, emekçi yığınları yeni insan yapabilmekti. Bolşevikler, bu yönde ilk adımların atılması bağlamında hiçbir tereddüt göstermediler. Yeni insanın ancak muazzam bir kültür devriminin ürünü olacağı gerçeğini kavrayan komünistler bu alanda özel bir yoğunlaşmaya gittiler.

Bir dizi alanda başarının kazanılması ancak kültür sahasında yeni insanın yaratılmasına da bağlıydı. Ülkenin sosyalist gelişiminin hazırlanmasına bağlı olarak kültür sahasında çalışmalar başlatıldı. Elbette zorluklar büyüktü. Burjuvazinin ve onun etkisinde hareket edenlerin kültürel alanda başarılı olunamayacağı iddialarının aksine Sovyet ülkesinde bu alandaki zaferin nasıl kazanılacağını Bolşevikler gösteriyorlardı.

Proletarya diktatörlüğü devleti, henüz iktidarın ilk birkaç gününde artık burjuvazinin kültür-eğitim alanındaki hakimiyetinin yani emekçilerin cehalete mahkûm edilişlerinin tarihe karıştığını; Ekimle birlikte emekçi kitlelerin kültür ve eğitim sahasındaki tüm faaliyetlerden en iyi şekilde yararlanacaklarını açıkladı ve başarılı bir pratikle sonuçlanacak olan yolu açtı.

Bu doğrultudaki çabaya bağlı olarak kültür alanında seferberlik çağrısı olumlu yankı buldu. Kitlesel katılım, Sovyet insanının hayatında yeni bir devrimin başladığının habercisi olan gelişmeleri müjdeliyordu. Ülkenin efendisi artık geniş emekçi kitlelerdi ve bu kitleler her alanda yoğun bir çalışmanın içinde gün geçtikçe genel kalifiye özellikleriyle öne çıkıyor, somut olarak kültür alanında devasa gelişmelerin birer ilerletici ve yaratıcıları olmaya çalışıyorlardı. şüphesiz, amaç yeni insanı yaratmaktı. Komünizme giden yolda en zor olanı bu yeni insanı ortaya çıkarmaktı. Ve fakat bu nitelikteki yeni bir kuşağın yaratılması birkaç on yıl içinde başarılamayacak kadar zordu. Bolşevikler, bu zorluk karşısında geri çekilmeyeceklerini ve bununla mücadelenin zor geçeceğini bilerek yeni insanın yaratılması uğrunda işe koyuldular. Içerde ve dışarda bunun bir çılgınlık olduğunu söyleyenler hiç de az değildi. Ancak bütün bunlara rağmen ülkenin geleceği ve burjuvaziyle girilen kavgada kesin sonuca ulaşılması için böyle bir devrim kaçınılmazdı.

Sovyet ülkesi için kültür devriminin kaçınılmazlığını Lenin şöyle ortaya koyuyordu:

"Tam bir sosyalist ülke olmak için bize şimdi bu kültür devrimi yeter, fakat bu kültür devrimi bize gerek salt kültürel karakterli (çünkü biz okuma yazma bilmiyoruz) gerekse de maddi karakterli korkunç zorluklar sunuyor (çünkü kültürlü olmak için, maddi üretim araçlarının belli bir gelişimine ihtiyaç vardır, belli bir maddi temele ihtiyaç vardır)." (Lenin, Seçme Eserler, Cilt 9, Inter Yayınları, sayfa 445)

Kültür devrimi, devralınan zemin üzerinden başarıya ulaşamazdı. Bunun için de ülkenin her alanda geliştirilmesi, güçlendirilmesi şarttı. Genel eğitim alanında başarılı olmaktan, yeni sosyalist insanın yaratılmasına kadar... ihtiyaç duyulan asıl şey ülkenin kendi ayakları üzerine dikilmesiydi. Çarlık Rusyası'nın enkazını devralmak inşanın önündeki en büyük engellerden biriydi. Aynı şekilde iç savaş da ülkenin imarını engelliyordu.

Kültür devriminin başarısı; sosyalizmin inşasının ilerlemesine bağlı olarak, insan faktörünün sosyalist temelde dönüştürülerek iyileştirilmesi, bilinç olgusunun kadro ve kitlelere ne ölçüde götürüldüğüne bağlıydı. Ve şüphesiz bunların başında onlarca ulus ve milliyetin/halk topluluklarının sahip olduğu farklı kültürel yapı, bu yapının yüzyılların geleneklerini üzerinde atamamış oluşu... mücadeleyi zorlaştıran faktörlerdi. Bu olumsuz koşullar geri/eski olanı sürdürme özlemi içerisinde olanlar tarafından Sovyet iktidarına karşı alabildiğine kullanılmaktaydı. Buna yol açan maddi koşulların ortadan kaldırılması gerekiyordu. Her halükârda siyasal iktidarın alınması henüz bir başlangıçtı ve asıl önemli olanı, yani ülkenin sosyalizmin güçlü bir kalesi yapılması işinin başarılmasıydı. Bu başarının en önemli ve vazgeçilmez bir ayağını kültür devrimi cephesi oluşturmaktaydı. Kültür devrimine duyulan ihtiyaç ve bunun önündeki engeller bağıntısında, Bolşevikler tarafından tamamen uygulanabilir, gerçekçi, berrak bir siyaset oluşturulmuştu. Stalin yoldaş olayı çok ayrıntılı ve net bir biçimde ortaya koyuyordu:

"Hepimiz ülkemizde bir kültür devriminin gerekliliğinden sözediyoruz. Bu sorun ciddiye alınmak isteniyor ve havanda su dövmek istenmiyorsa, o zaman bu yönde en azından ilk adım atılmalıdır: Herşeyden önce ilkokul eğitimi ve sonra da orta öğrenim ulus farkı gözetmeksizin ülkenin tüm vatandaşları için zorunlu kılınmalıdır. Bu olmaksızın, sözümona kültür devrimi bir yana, ülkemizin hiçbir kültürel gelişimi

mümkün değildir." *(Stalin, Eserler, Cilt 11, Inter Yayınları, sayfa 297)*

Kültür devriminin Sovyetlerde onlarca ulus ve milliyetin kültürlerinin dikkate alınarak yürütülmesi kaçınılmaz bir zorunluluktu.

Bu kolay bir iş değildi. Her renkten burjuva görüş Bolşeviklerin bu işin üstesinden gelemeyeceği fetvasını veriyordu. Ancak yanılıyorlardı ve bunu çok geçmeden yaşadılar. Sermayenin gücünü yenen proletarya aynı zamanda kendi kültürünü de yaratacağının kararlılığı içindeydi. Sovyet ülkesinin değişik ulus ve milliyetlerden proletaryası kardeşçe yanyana yaşamanın, kaynaşmanın temellerini attı. Ekim'in açtığı yoldan eğitimde yaşanan devrim ve kültürde katedilen mesafe neticesinde "yarı-Asyatik kültürsüzlük" geride kaldı ve yüzyılların kaderi görülen cehaletten kaynaklanan sorunlar yumağı esasen ortadan kaldırıldı.

Kültür Devrimi ve Ulusal Kültür

En çok tartışılan konulardan biri olma özelliğine sahip ulusal kültür bağıntısında komünistlerin sorunu berrak bir biçimde ortaya koyduklarını öncelikle belirtmek gerekiyor. Sınıf mücadelesi ve proletarya enternasyonalizmi çizgisini terkedenlerce tekrar tekrar yeniden keşfedilen şu meşhur ulusal kültür istemi ve uğruna savaşımın vardığı boyut hiç de küçümsenmeyecek kadar ilerlemiş bir durumdadır. Dünya ölçeğinde dönemin yeniden moda talebi haline getirilmiş bu dünyayı kendi ulus penceresinde gören kültürün durduk yerde kendiliğinden cilalanarak parlatılmadığı kesin. Burjuva ideologlar son yıllarda ortaya çıkan yeni dünya koşullarında proletarya ve emekçi halkların sosyalizm ve devrim mücadelelerini güçten düşürmek ya da esas çalışmadan alıkoymak amacıyla yeni siyasetler üretmeye giriştiler. Ürettikleri çözümlerden birisi de her derda deva olarak gösterilen "ulusal kültür/kültürel haklar" vs. çeşitlemesidir. Bunu yeniden "keşfedip" moda haline getirenler, ilgili bağıntıda sosyalizmin çözüm olmadığını da ağızlarından düşürmüyorlar. Öne sürülen iddianın ne denli çürük ve işe yaramaz olduğunu proletarya diktatörlüğü devleti Sovyetler Birliği pratiği tartışmasız bir biçimde ortaya koymaktadır. Pratikteki başarıyı kavrayabilmek için Leninist teorinin sorunu nasıl ele aldığına bakalım. Lenin konuya ilişkin şunları belirtiyor:

"Her ulus, yaşam koşulları ister istemez demokratik ve sosyalist bir ideolojiyi üreten emekçi ve sömürülen bir kitleye sahip olduğundan dolayı, her ulusal kültürde -gelişmemiş olsa da- demokratik ve sosyalist kültürün unsurları vardır. Fakat her ulusun içinde burjuva bir kültür (ve çoğunlukla da bir aşırı gerici ve dinci kültür) de vardır, ve yalnızca "unsurlar" biçiminde değil, aksine egemen kültür olarak. Bu nedenle genel olarak "ulusal kültür", büyük toprak sahiplerinin, papazların ve burjuvazinin kültürüdür." *(Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, 6. Defter, Inter Yayınları, sayfa 93)*

Lenin'in bu tespiti tüm ülkeler için geçerlidir. Ulusal kültür bağlamında Leninist bakış açısının "geride kaldığı" ve "eskidiği" üzerine tezler ileri süren milliyetçi ve revizyonistlerin aksine ulusal kültür hakkında Lenin ve Stalin tarafından savunulan ve pratiğe geçirilen yaklaşım bugün de bütün yakıcılığıyla geçerliliğini korumaktadır. Stalin, Lenin'in yukarıda aktardığımız bu parlak açılımı ve öğretici yaklaşımı ışığında hareket etti. Ulusal sorun ve tartışılan çerçevede ulusal kültür konusunda yetkin bir teorik kavrayışa sahip olan Stalin, Sovyetlerde bu sorunun pratikte ele alınışı hususunda da başarılı bir çizginin sahibi oldu. Onlarca ulus/milliyetin bulunduğu Sovyetlerde demokratik ve sosyalist kültürün unsurlarını geliştirerek burjuva ve feodal kültüre karşı kesin üstünlük sağlamak çetin bir çalışmayı gerektiriyordu. Bu çalışma Çarlığın kimi etkilerinin sürdüğü, iç savaş sürecinden geçildiği ve sosyalizmin inşası görevinin hayati bir önem taşıdığı... zor koşullarda yürütülüyordu.

Proletarya diktatörlüğü altında ulusal kültür sorununda Stalin şunları tespit ediyordu:

"Proletarya diktatörlüğü altında ulusal kültür nedir? Içerik bakımından sosyalist ve biçim bakımından ulusal olan bu kültürün hedefi, yığınları enternasyonalizm ruhuyla eğitmek ve proletarya diktatörlüğünü pekiştirmektir. (...)

Büyük Rus şovenizmine sapan kimseler, Sovyetler Birliği'nde sosyalist inşa döneminin, ulusal kültürlerin dağılması ve tasfiye edilmesi dönemi olduğunu sanıyorlarsa, çok yanılıyorlar. Aslında bunun tam tersi doğru. Gerçekten de Sovyetler Birliği'nde proletarya diktatörlüğü ve sosyalizmin inşası dönemi, içerikleri bakımından sosyalist ve biçimleri bakımından ulusal olan ulusal kültürlerin en parlak dönemidir. Onlar besbelli ki, anadilde genel okul yükümlülüğünün getirilmesiyle ve sağlamlaştırılmasıyla birlikte ulusal kültürlerin yeni

bir güçle gelişeceğini kavramıyorlar. Geri milliyetlerin sosyalist inşaya ancak ulusal kültürlerin gelişmesi koşulu ile gerçekten katılabileceklerini kavramıyorlar. Ulusal kültürlerini geliştirmelerinde Sovyetler Birliği halklarını destekleme ve teşvik etme Leninist siyasetinin temelinin tam da burada yattığını kavramıyorlar." *(Stalin, Eserler, Cilt 12, Inter Yayınları, sayfa 311-312)*

Sosyalizmin inşası sürecinde, proletaryanın ortak kültürünün yaratılması yolunda atılan adımları engellemek isteyenlerin karşı çıkışları hatırlanmalıdır. Büyük Rus şovenizmi ve yerel milliyetçilik yönünde hiç de küçümsenmeyecek gelişmelerin yaşandığı biliniyor. Ulus ve milliyetlerin kültürlerindeki demokratik ve sosyalist yönü geliştirmek, bunun yanında geri ve terkedilmesi gereken yanları da atmak için başlatılan mücadelede yüzyılların biriktirdiği kir ve pası sahiplenmeye devam edenlerin sayısının ve gücünün hiç de az olduğu iddia edilemez.

Burjuva milliyetçi Kürt çevreler Lenin ve Stalin'in ulusal kültür sorunundaki yaklaşımlarını çarpıtmakta ve karalamaktadırlar. Ulusal kültüre yaklaşım noktasındaki geri, belirsiz ve dağınık / karmaşık perspektifsizliklerinden bir türlü kurtulma başarısı gösteremeyen tipik burjuva kültür anlayışına sahip milliyetçilerin Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri onaylamalarını beklememek gerekir. Ancak onlar daha da ileri giderek, Sovyet toplumunda ulusların ve milliyetlerin ulusal kültürlerinin asimilasyona tabi tutulduğunu ileri sürmektedir.

Bolşeviklerin politikası; ulusal kültürün kendini kendine özgü biçimlerde ifade etmesini savunur ve bunun için zemin hazırlarken, içerikte geri ve eskiyi temsil eden yanını kabul etmediği ve bunun atılması mücadelesine girdiği, ancak bunun ertesinde ortak sosyalist kültürün yaratılabileceği bilinci çerçevesinde konuya yaklaştığı soruna objektif yaklaşan herkes için tarihsel bir olgudur. Stalin, gayet açık, anlaşılır bir şekilde "Gelecekte ulusal kültürlerin, ortak bir dille birlikte, (biçim ve içerik bakımından) ortak bir kültür içinde kaynaşmasından yana olan bizlerin, aynı zamanda şu sıralarda, proletarya diktatörlüğü döneminde, ulusal kültürlerin açılıp gelişmesinden yana bulunmamız tuhaf görünebilir. Ama bunda hiçbir tuhaflık yok" (aynı yerde) tespitini yapmaktadır. Sovyetler Birliği'ndeki uygulama da buna uygun yürütülmüştür.

Sovyet iktidarı şartları altında ulusal çıkarlar temelinde hareket eden milliyetçiler, proletarya diktatörlüğü devleti altında kültür devriminin

kömünizm yürüyüşü için yeni insan yaratma eylemi olduğunu kabul etmiyor ve davranışlarıyla böylesi bir gidişatın önünü kesmek istiyorlardı. Açık ki, Kürtler arasında da aydınlanma faaliyetlerinin proleter içerikten yoksun olmasını arzulayanlar vardı. Bunlar, öteden beri sahip olunan feodal değerlerin savunulması temelinde bir geri duruş içerisindeydiler. Süreci geriye doğru çekenlerin temsilcileri daha çok emekçi Kürtlerin yeni bir yaşamın zenginliklerinden yararlanmasını içlerine sindiremeyen dünün ağa, bey, şeyh ve varlıklı kesimleriydi... Elbette böylelerinin taşıdığı kültürü geliştirmek ve geleceğe taşımak düşünülemezdi. Kürt milliyetinin sahip olduğu kültürün ileri ve geri yanlarının kültürel aydınlanma süreci içinde ortaya çıkartıldığını; sahiplenilmesi gerekmeyen yanların atıldığı ve fakat hiçbir biçimde Kürt milliyetinin ulusal kültür anlamında bir baskıya maruz kalmadığı rahatlıkla tespit edilebilir.

Kafkaslarda Kültür Devrimi

Kültür devrimi açısından, koşulların en ağır seyrettiği yerlerin başında Kafkaslar geliyordu. Çarlık döneminde başta okuma-yazma olmak üzere, Kafkas halklarının da diğer baskı altında tutulan halklar gibi genel eğitim düzeyi alabildiğine geriydi. Çarlık, uluslar ve milliyetlerin eğitimden yoksun kalmaları için her türlü baskıyı uygulamaktaydı. Rus despotizmi altında inleyen Kafkas halkları da bu baskıdan en ileri derecede etkileniyorlardı. Okuma-yazma oranının oldukça düşük olduğu bir ortamda ezilen ulus/milliyetlerin aydınlanma bağlamında nasıl bir karanlığa mahkûm edildiklerini anlamak zor olmasa gerek. Bu duruma ilişkin yığınla örnek vermek mümkün, ancak çok çarpıcı olan bir örnekle yetinmek istiyoruz. Rusya'daki kültür ve eğitimdeki geri düzeyi bir dizi açıdan objektif olarak belgeleyen Karpinski şöyle yazıyor:

"Devrimci harekete katıldığı için Çar polisi tarafından tutuklanan köylü kadın Ananyeva, ifadesinde oğlunu liseye yollamayı hayal ettiğini yazıyordu. Çar III. Aleksander bu ifadeyi okur ve şu notu düşer: "Bu çok korkunç! Köylü ve liseye gitmek istiyor"

Eski Rusya'da eğitim bir ayrıcalıktı. Sadece mülk sahibi sınıfların hakkıydı. Çarlık Bakanları, işçi ve köylü çocuklarının orta dereceli okullara alınmalarını yasaklamışlardı. ... Çarlık Rusya'sında halkın

dörtte üçü okuma-yazma dahi bilmiyordu. Rus olmayan halklar arasında tek-tük okuma bilenlere rastlanıyordu. 40'dan fazla milliyetin yazısı yoktu, alfabesi de yoktu." *(Karpinski, SSCB Toplum ve Devlet Düzeni (1917-1947), Varyos Yayınları, sayfa 91)*

Sosyalist Ekim Devrimi'nin nasıl bir kültürel yapıyı devraldığını açıkça ortaya koyan bu tablo, devrimin hemen ardından birdenbire aydınlanma eyleminin her tarafı saramayacağını ve böylece geriliğin bir süre daha yaşayabileceğini gösteriyordu. Bu kaçınılmaz bir gerçekti ve gözardı edilemezdi. Dahası pekçok ulus ve milliyetin alfabesiz oluşu ve bunların içinde okuma-yazma bilmeyenlerin oranının ürkütücü boyutlara (%80-98) varması da büyük bir sorundu...

Genel olarak sahip olunan geriliğin yanısıra, iç savaş olgusu ve bunun açtığı yaraların kapanması küçümsenmeyecek güçlüklerin başında geliyordu. Böyle bir ortamda somut olarak Kafkasya düzleminde kültürel gelişme oldukça ağır ilerlemekteydi. Zamanla altedilen bu zorlukların içerisinde özellikle birincisini, yani binyılların geleneğinin ve kültürünün yerine yeni sosyalist kültürün yaratılması ve bu yapılırken de ulusal kültürün bir yandan "açılıp-serpilmesine" olanak sunulmasının getirmiş olduğu zorlukları göğüslemek vb. tam bir devrimin eseri olabilirdi!

Bu bağlamda, burjuvazinin tam bir inançsızlık yayma ve kültürel alandaki devrimi sekteye uğratma çabalarına karşı henüz ilk adımların atıldığı ve fakat ufukta büyük dönüşümün işaretlerinin alındığı 1923 yılında Bolşevikler şu kararlılığı gösteriyordu:

"Hasımlarımız, yetersiz kültürlü bir ülkeye sosyalizmi aşılamak istememizin, tarafımızdan anlamsız bir başlangıç olduğu suçlamasıyla sık sık karşımıza çıktılar. Ama onların yanılgısı, bizim (her türlü müşkülpesentlerin) teorisine göre başlamış olmamız gereken uçtan başlamamış olmamızdan, ve bizde siyasi ve sosyal devrimin, şimdi yine de karşı karşıya olduğumuz kültürel devrimden, kültür devriminden önce gelmiş olmasından çıkıyor." *(Sosyalist Inşanın Zaferi Uğruna Mücadele, 4. Defter, Inter Yayınları, sayfa 70)*

Bolşevikler tam da bu perspektif doğrultusunda Sovyet Kürdistanı'nda da işe koyuldu. Iç savaş yıllarının -Kafkasların göbeğinde bulunan- Sovyet Kürdistanı'nda hangi düzeyde cereyan ettiği ve ne denli zor geçtiği dikkate alındığında Bolşevikler temkinli, dikkatli hareket etmek zorundaydılar. Kültürel açıdan Kürtlerin geri bir konumda bulunmaları olgusu bu dikkati ağırlaştıran faktörlerden

biridir. Bu faktör Kürtlerin kültürlerinin "ciddiye alınmadığı" türünden yanlış ve alıngan bir yöne çekilmemelidir.

Kürtlerin oldukça geri bir hayatın içine sürüldükleri ve bunun Ekim'in hemen ertesinde giderilebilmesinin zorluğu anlaşılabilir. Bu durum, kültürel alanda da geçerliydi. Kültürel gerilik, Kafkaslardaki iç savaş vb. ilk birkaç yıl için kültürel çalışmaya ağırlık vermeyi ve bu alanda ilerlemeyi geciktirdi. Uluslararası koşulların elverişsizliği, yeryüzünün ilk proletarya devletine karşı saldırganlık ve özellikle konumuz bağlamında Kafkasya bölgesi üzerine emperyalist komplolar vs. kültürel atağa geçmeyi önleyici ve geciktirici ciddi unsurlar niteliğindeydi. Ekim Devrimi'nden sonra geçen ilk birkaç yıl içinde Kürtlerin kültürel faaliyet ve yaşamlarında belirgin kimi değişikliklerin olmaması normal bir gelişme olarak görülmelidir. Zira bu durum, Ekim Devrimi'nin açtığı yolda ilerleyen tüm Sovyet halkları için de değişik düzey ve ölçülerde geçerli olmuştur.

Çarlığın halkları tam bir karanlığa mahkûm ettiği bir ortamda, henüz ortaçağ kalıntılarının varlığını hissettirdiği Ekim öncesi günlerindeki kültürel seviye hatırlandığında, sosyalist devrimle açılan yeni dönemde en azından ilk birkaç yıl içerisinde alınan sonuçların hiç de küçümsenmeyecek bir boyutta olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Bunun somut bir örneğini Anna L. Strong'dan alalım:

"Sovyet politikası, ekonomi sosyalizme doğru ilerlediği sürece, bütün ulusal kültürleri gelişmeye bırakmıştı. Ne var ki, elli sekiz ulusun, kitap bir yana, alfabesi bile yoktu. Bilim adamları bunlar için yazılı diller geliştirdiler ve Sovyetler Birliği'nde, birinci Beş Yıllık Planın sonunda yayınlanan kitap sayısı, Almanya, Fransa ve Ingiltere'de yayınlananların toplamından daha fazla olana dek Moskova'da tam yüz dilde kitap basıldı. Kitaplar yalnız tek bir dönüştürücü güçtü; bunun yanısıra bir de, yeni yasalar, bilim ve sanat vardı." *(Anna L. Strong, Stalin Dönemi, Onur Yayınları, sayfa 72)*

Ulusal kültürlerin süreç içinde ortak sosyalist bir kültür haline ve düzeyine gelebilmesi ve içiçe-yanyana ortak bir kültür olarak kaynaşabilmelerinin koşullarının yaratılması için her ulus ve milliyetin eşit koşullarda, özgürce gelişmesi gerekliydi. Burada amaç, tamamen ortak bir sosyalist kültüre ulaşmaktır.

Ulusal kültürcülerin istemleri "her şey ulusal kültür için" belgisi altında toplanıyordu. Günümüzde de yine ulusal kültür mantığıyla hareket edenler, Kafkaslarda yaşanan sosyalist içerikteki kültürel devri-

mi kendi ulus-milliyetlerinin kültürlerinin "baskı altına alındığı" gerekçesiyle karşı çıkmaya devam ediyorlar. "Anı" ve menkibelerle, duyumlarla dağarcıklarını dolduran pekçok ulusal kültürcü çevre; Kafkaslarda, Ekim Devrimi ile birlikte başlayıp 1950'lilerin ortalarına kadar varan döneme saldırmaktadırlar.

Kültür Devrimi Sosyalizmin Doğrudan Bir Sonucudur!

Sosyalizm, iddia edildiğinin aksine ulusal kültürleri mezara gömmedi. Ulusal kültürü topyekün sahiplenemeyecek olan proletarya, ulusal kültürlerin sahip oldukları gerici yanları atma, demokratik ve ilerici yanları alma ve geliştirme mücadelesi verir. Ancak bu mücadelede zor, kuvvet kullanımı ve şiddet unsurunun bulunmadığı, kültür devriminin yeni insanı yaratma politikasının zaten böyle bir şeyi dışladığı biliniyor. Kültür devrimi adına kitlelerin kırımdan geçirilmesi ve asimilasyona uğratılması, şiddete dayalı eritme politikası, ulusal kültürlerinden zorla uzaklaştırılmaları vs. türünden suçlamalar kelimenin gerçek anlamında birer çıplak iftira ve yalanlar serisinden öte anlam ifade etmez.

Gerçeklere bakıldığında sosyalizm koşulları altında ulusların ulusal çerçevedeki gelişmelerinin özgür bir şekilde ilerleme ekseninde yol aldığı görülecektir. Yüzyılların baskısından kurtuluşlarını sosyalizm sayesinde yakalayarak ulusal özelliklerini geliştirmişlerdir. En küçük ulusal azınlıkların kendi kültürlerini geliştirmeleri, dil, edebiyat, sanat vb. alanlarında kaydettikleri gelişmeler devasa boyutlardadır.

Sovyetlerde yaşayan ulus ve milliyetlerin istisnasız hepsinin sosyalizmin olanaklarından yararlandıkları olgusu, sahip oldukları mevziler ve kazandıkları yeni kültürel seviye ile doğrudan bağıntılı bir şekilde belirgin ve ikna edici tarzda orta yerde durmaktadır. Ekim Devrimi yıllarında Orta Asya, Sibirya ve Kafkaslar gibi en geri bölgelerde cehaletle mücadele sürecinde kazanılan başarılar sosyalist inşadaki başarının dolaysız bir ürünüdür. Sosyalizm sayesinde; ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda tam bir geriliğin hüküm sürdüğü bu bölgelerde kısa süre içinde muazzam başarılar elde edildi. Ekonomik açıdan katedilen mesafe, bilimsel çalışmalardaki hızlı artış, sosyal yaşamın iyileştirilmesi, kadınların yaşamlarındaki devrim, kültür, sanat alanındaki

kazanımlar vb... işte bütün bunlar, ulusların ve milliyetlerin özgürce yaşamlarının yalnızca sosyalist toplumda garanti altına alınabileceğinin kanıtlarıdır.

Eğer tiyatro, dil, tarih, müzik, edebiyat, bilim vb. bir dizi alanda yeni ve güçlü bir zenginliğin meyvelerini birlikte paylaşabilme seviyesine varabildilerse bu hiçbir tartışmaya meydan vermeyecek şekilde Bolşevik Parti'nin sahip olduğu politikaların ve sosyalist inşanın kazanımlarının sonucudur. Daha 10. Kongrede bu konuda alınan karar, sosyalizmin inşasına paralel olarak Rus olmayan ulus ve milliyetlerin ulusal kültürlerini geliştirme bağlamında yapılacakların belirgin bir işareti oluyordu.

Bu konuda da burjuvazi topyekün komünistlere karşı yoğun bir karalama ve çarpıtma kampanyası sürdürüyordu. Burjuvazi, Ekim'in açtığı yoldan ilerleyen proletaryanın önüne ulus/milliyet kültürü problemini çıkartarak hızı kesmeye çalışıyordu. Bu durumu ilk elden kavrayan Bolşevikler, henüz 1920'li yılların başında ilgili alanda nelerin yapılması gerektiği hususunda gayet açık ve anlaşılır bir plana sahip olduklarını ortaya koymuşlardı. şöyle diyorlardı:

"Partinin görevi, Büyük Rus olmayan halkların emekçi yığınlarının, ileri merkezi Rusya'ya yetişmelerine yardım etmektir, onlara: a) kendi ülkelerinde, bu halkların ulusal yaşam koşullarına uygun biçimler içinde, Sovyet devletini geliştirip güçlendirmelerinde; b) anadilinde faaliyet gösteren ve yerel nüfusun yaşam ve psikolojisini bilen kişilerden oluşan mahkemeleri, idari ve iktisadi organları, iktidar organlarını geliştirip güçlendirmelerinde; c) basını, okulları, tiyatroları, kulüpleri ve genel olarak anadilde faaliyet gösteren kültür ve aydınlatma kuruluşlarını geliştirmelerinde; d) anadilde genel eğitim için ve ayrıca mesleki-teknik karakterli kapsamlı bir kurs ve okul ağı örgütleyip geliştirmelerinde yardım etmektir." *(Stalin, Eserler, Cilt 12, Inter Yayınları, sayfa 310)*

Sovyet devleti her ulusun ve ulusal azınlığın kültürel faaliyetlerini teşvik ederek, destekleyerek geliştirdi, emekçilerin hizmetine sundu. şüphesiz başarının sürekli kılınması toplumun eğitilmesiyle sağlanabilirdi. Eğitim seviyesi düşük ve bu anlamda kültürel gerilik içinde yüzen bir ülkenin sosyalizmin geleceğini güvenceleyebilmesi de zor olacaktı. Işe okuma yazma seferberliğinden başlamak, bir diğer deyişle ülkeyi cehaletten kurtarmak gerekiyordu. Bu önemli savaşta Bolşeviklerin uluslar ve milliyetler arasında ayrım gözettiklerini, önce-

lik-sonralık ilişkisi geliştirdiklerini vs. ileri sürenler Rus şovenizmi eleştirisiyle bu savaşımı karalamak, küçük düşürmek istemektedirler. Eğer öncelikten bahsedilecekse, yapılan; ülkenin özellikle geri bölgeleri olan Orta Asya, Kafkaslar, Sibirya ve benzeri yerlerde yoğunlaşma olmuştur. Gerçek şudur ki, adı geçen bölgeler önemli oranda Rus olmayan ulus ve ulusal azınlıkların bulundukları bölge ve ülkelerdi. Ve evet Orta Asya'ya bu anlamda bir önceliğin verilmiş olmasında ne yanlış olabilir? Özellikle kenar ve çevre bölgelerin durumu dikkate alındığında, haklı olarak buralarda kültür devriminin belli bir özel uygulama çerçevesinde yürütülmesine ihtiyaç vardı. Bunun olumlu sonuçları alındı da... Ancak sözkonusu bu özgünlüğe rağmen, esas olanı ülkedeki tüm ulus ve azınlıklar arasında kültürel alanda bir ayrım gözetilmediğidir. Bunun içindir ki, okuma-yazma alanından, kitap basımına, dillerin geliştirilmesinden, tiyatro ve sinemadaki gelişmelere kadar pekçok alanda sağlanan muazzam başarılardan bütün emekçiler yararlandı. Çünkü artık bu gelişmelerin önünde duran en büyük engel olan sermaye iktidarı artık söz sahibi değildi ve proletarya diktatörlüğü devleti emekçiler için kültür alanındaki ilerlemenin de biricik güvencesiydi.

Sovyetlerdeki Kürt Ulusal Azınlığının Kültürü Bir Bütün Olarak Savunulamaz ve Geleceğe Taşınamazdı!

Ulusal kültürün sosyalizm şartlarında nasıl ele alınması gerektiği üzerine yukarıda kısaca durmaya çalıştık. Uluslar/milliyetler arasındaki kültürel farklılıktan kaynaklanan zorlukların doğrudan sonucu olarak ulusal kültürün hangi yönlerinin alınarak ortak sosyalist kültüre doğru ilerletileceği konusu hassas bir konudur ve olağanüstü bir dikkat gerektirir. Ulusal kültürde geleceğe taşınmaması gerekenler bağlamında Stalin yoldaşın pratik örneklerden hareketle söyledikleri oldukça öğreticidir:

"Düşünün: Trans-Kafkasyalı Tatarların 'Muharrem' törenlerinde kendi kendilerini kırbaçlama gibi 'ulusal özellikleri'nin 'korunması', Gürcülerin 'öç alma hakkı' gibi 'ulusal özellikleri'nin 'geliştirilmesi'! ..." *(Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, 6. Defter, Inter Yayınları, sayfa 106)*

Anılan örnekler geleceğe taşınamazdı. Bu tür özellikleri geleceğe taşıma ve koruma güdüsü içinde olanlar ancak dar milliyetçi, feodal çevreler olabilirdi. Bu çevrelerin, Sovyetlerde ortak sosyalist kültürün yaratılması yönündeki çabalar karşısında duruşları kuşku götürmez şekilde devrimin ilerlemesinin önünde engeldi.

Benzer ulusal kültür özelliklerinin Sovyet Kürtleri arasında "asla ve haşa"(!) bulunmadığı söylenebilir mi? Peki, ama diğer ulus/milliyetlerin kültürlerine yaklaşımda gösterilen tutumun Kürtler için de geçerli olmasının yanlış olan tarafı nedir?

Ulusalcılık, başkalarının "kötü" yanlarını görme ve keşfetmede(!) geri durmaz, fakat iş kendisine gelince bulunmaz değerler dizini içinde hangi yönünün daha başarılı olduğu ve gelecek vaat ettiği üzerine ahkâm kesmeye başlar. Dünyanın her köşesinde ulusalcıların ortak özelliği böyledir. Sovyetlerde sosyalist inşa faaliyeti sürecinde yürütülen kültür devrimi seferberliğinin önüne dikilen Kürt ulusalcıları ve gericilerinin karşı çıkışları da aynen bu ortak özellik çerçevesinde cereyan etmiştir. Ve kaçınılmaz olarak sınıf mücadelesi bu alanda da sürmüştür.

Ortak sosyalist kültürün yaratılması faaliyeti çerçevesinde her ulus/milliyet kültürü ile doğrudan yüzyüze gelme ve pratik davranma zorunluluğu aynı zamanda sahip olunan kültürel zenginliğin de yakından görülüp ele alınmasını sağladı. Kürtler bu çalışmanın dışında bırakılmadı. Sovyet Kürtleri açısından diğer ulus ve milliyetler için uygulanan yaklaşımlar geçerli olmuştur. Bunu kanıtlayan bir dizi veri vardır.

Somut olarak Kafkas Kürtlerinin bir dizi gelenek, töre, alışkanlıkları vs. sosyalizm adına/ortak sosyalist kültürü yaratma adına korunamaz, savunulamaz ve haliyle geliştirilemezdi. Gözü kapalı hareket edilmedi; Kürt milliyetinin kültürel özellikleri "açılıp-serpilme" koşullarında somut olarak tanınmaya çalışıldı. Bu tanınma işleminin daha sağlıklı yapılabilmesi için geçmişteki kimi kültürel öğeler/safhalar üzerine bir dizi çalışmaların yapıldığı da biliniyor. Ortaçağ Kürt edebiyatının yeniden basımı buna örnek gösterilebilir. Bu çalışmalar içinde geleceğe taşınması gereken kimi kültürel özellikler bizzat Sovyet devleti tarafından sahiplenildi, geliştirildi.

Sovyet Kürtlerinin hangi kültürel özellikleri ileriye taşınamaz ve ortak sosyalist kültürün birer ögeleri olarak savunulamazdı? Kısaca birkaç noktayı belirtmeye çalışalım.

Kürtlerin en azından küçümsenmeyecek bir bölümünün çara ve tanrıya olan sonsuz bağlılıkları, köle yaşamlarının önemli bir unsuruydu. Bu kültürün devamı ve sahiplenilmesi beklenemezdi.

Sovyetlere karşı düşmanca faaliyet içinde bulunan Kürt beylerinin Çarlığın geriye kalan temsilcileriyle birlikte hareket etmeleri ve Kürt Bolşevik militanların aynı zamanda kültürel çalışmayı da kapsayan faaliyetlerini engelleme ve silahlı zora başvurmaları karşısında; Kürt toplumunun belli bir kesiminin geleneksel olarak beylere yönelik bağlılık tarzında gelişen kültürün devamına göz yumulamazdı. Kısacası, kültür devrimi kimi Kürt ağa ve beylerinin Kürt ulusal azınlığına daha fazla söz geçirme ve tahakkümde bulunmalarına izin veremezdi.

Başlık parası savunulamazdı. Kürt kadınlarının ezilmesi ve horlanmasına, bunun gelenek olarak sürdürülmesine müsaade edilemezdi. Kadınlar üzerindeki baskıların ortadan kaldırılması için mücadelede eskiye ait geri alışkanlıklar/kültür taşınamazdı ve elbette buna karşı çıkmak zorunluydu.

Çoban yaşamın daha fazla devam ettirilmesine ve emekçi Kürt insanının yaşamın nimetlerinden faydalanamayan -dağınık/göçer- yerleşim tarzına son verilmeliydi. Bu yerleşim biçimi geleceğe taşınması bir yana, Kürtlerin hayatında kabul edilemez bir şeydi.

şeyhlerin peşinde giden emekçi Kürt köylüsünün gericiliğe bağlanması ve buradan kaynaklanan cehalet ortamı Kürt ulusal azınlığının kültürü diye sahiplenilemezdi.

Xulamlık -uşaklık- Kürt emekçilerinin kaderi değildi ve bu alışkanlık ulusal azınlığın kültürünü koruma adı altında geleceğe taşınamazdı.

Aşiret ilişkilerine mahkûm edilmiş ve iradesi ayaklar altına alınmış Kürt insanın bu ilişkinin ağlarına takılarak çekilmez hale getirilen yaşamının bu halkın tarihsel bir geleneği olduğu gerekçesiyle ileriye taşınması beklenemezdi.

Özetlediğimiz bu noktalarda alenen ortada bulunan ve güçlü feodal, gerici, tutucu ve bağnaz özellikler gösteren yönlerin savunulması ya da korunması vb. düşünülemezdi. Çünkü geri yanlarla yeni insanın yaratılması, sosyalist kültürün doğması mümkün değildi. Bolşevikler önderliğinde sürdürülen kültür devrimi seferberliğinin ulusal kültürü topyekün bir sahiplenme içine girmesi ve bu kültürü koruması/geliştirmesini beklemek; Ekim Devrimi'nden ve sosyalizm'den hiçbir şey anlamamak demektir. Adı geçen bu ve benzeri noktalar-

da kültür devriminin sürdürülmesi emekçi Kürtlerin kültürel açıdan geleceğe daha emin adımlarla ilerlemesi için kaçınılmazdı. Bunun yapılabilmesi için bir dizi çalışma örgütlendi. Özellikle 1920'li ve 1930'lu yıllarda çok yoğun çalışmalar yapıldı, sonraki yıllarda da bu faaliyet devam etti.

Sorunlara ulusalcı açıdan bakan bütün çevrelerin, Lenin-Stalin döneminde ulusal sorunun bu boyutunun ele alınışı ve çözümüne ilişkin görüşlerinin oldukça sakat bir karakter taşıdığını belirtmek gerekir. Gerçeği teslim ettikleri her defasında bile kendilerince hata ve zaaf bulmakta pek maharetli olan milliyetçilerden, Lenin-Stalin dönemi pratiğini benimsemelerini beklemiyoruz. Ulusal kültür bağıntısında revizyonist ve milliyetçi çevrelerin sosyalist içerikte gelişen ve biçimde ulusallığını koruyan gelişme ve olguları tersyüz etmeye, çarpıtmaya haklarının bulunmadığını vurgulamak gerekir. Milliyetçilerin büyük bir basitlikle ve keyfi bir tarzda sosyalizm'e, Ekim Devrimi'nin kazanımlarına ve Lenin-Stalin döneminin kazanımlarına ilişkin saldırıları karşısında görevimiz gerçekleri ortaya koymaktır.

Ekim Devrimiyle Birlikte Kürtler Arasında Kültürel Alanda Yapılan Çalışmalar

Yüzyılların biriktirdiği cehalete karşı açılan savaşta, kısa süre içinde başarı beklenemezdi. Kürtlerin yaşadığı bölgeler için de bu durum fazlasıyla geçerliydi. Haliyle zamana ve yeni olanaklara gereksinim vardı. Buna rağmen ilk birkaç yılın büyük zorlukları aşılmaya çalışılarak, olanaklar ölçüsünde emekçi Kürtlerin kültürel hayatlarının iyileştirilmesine çalışıldı... Ekim Devrimi'nden sonra atılan bu adımlara ve katedilen mesafeye birtakım aktarmaların da yardımıyla yakından bakalım.

Bu döneme ilişkin belirlemelerinde bir dizi hatalı yaklaşım içinde olan C. Heyderi, dar milliyetçi bakış açısının esiri olmasına rağmen bariz gerçekleri kabul etmek zorunda kalıyor. Heyderi'nin yazdıklarından, onun çıkardığı sonucun aksine, Kürtlerin asimilasyona tabi tutulmadığını ve kültürel olarak da geri bırakılmadıklarını çok basit bir şekilde gözlemlemek mümkün. Aslında yazdıklarıyla sosyalist Sovyetlerin ülkeyi kültürel alanda inşa etme ısrarını en ufak bir tereddüte düşme-

den Kürt bölgelerinde de başarılı bir şekilde uyguladığını gösteriyor. Işte yazdıkları:

"Bazı bilgilere göre 1923'le 1929 yılları arasında Kürtçe konuşulan okullar açılmıştı. Kitaplar, çalışma kitapları, roman ve şiir kitapları, gazete Sovyet Kürdistanı'nda basılıyordu. Gerçekten de 1961'e kadar varlığını koruduğu için bir gazetenin varolduğu kesindir. Okullar konusuna gelince; onlar bütün Kürdistan'da yaygın değillerdi ama, başlıca Laçin ve şuste şehirlerinde vardı. ... Bununla birlikte 1930-31 yılında Kürtçe öğretim yapan okullar açma teşebbüsleri oldu. Kürdistan'daki eğitim bölümünün eski lideri Ismailov 1931 yılındaki konuşmalarında, yalnızca Laçin bölgesinde yüzden fazla okulun ve bir tarımsal-teknik okulun açıldığını söyledi. ... Tarih alanında, etnografide, edebiyatta ve Kürt halkının dili alanında çalışmalar yapan araştırmacılar vardır. Otuzlu yıllarda, Kürt ulusundan bilim adamları bu alandaki *(Kürdoloji alanı kastediliyor - BN)* yerlerini aldılar. ... 1930'lu yıllar boyunca Kürdoloji alanında SSCB'de 60'dan fazla tez (aday ve doktora tezi olarak) savunuldu ve 70 kadar yabancı Kürt burada bilimsel çalışmasını yaptı." *(Stockholm Kürt Konferansı 15-17 Mart 1991, Doz Yayınları, sayfa 73-74-77-79)*

Burada aktarılanlardan sonra, Sosyalizm'in kalesi Sovyetler Birliği'nin halklar için müreffeh bir ülke olmadığını ve Kürtlerin bu ülkede "rahat yüzü görmedikleri"ni öne sürmenin inandırıcı bir yanı yoktur. Kürt kültüründeki demokratik öğelerin gelişmesi ve sosyalist temelde bir kültürel ilerlemenin sağlanması için olanakların gün geçtikçe iyileştirildiği ve yukarıda aktarılan devasa adımların atıldığı ortada iken, hâlâ bu gerçeklere göz yumanlar anlayışla karşılanabilir mi?

Kültürel alanda yapılanların kapsamına bakıldığında işlerin hangi ciddiyette ele alındığını kavramak zor olmasa gerek. Emekçi Kürtler gibi, bütün diğer halklar da kültürel cephede devasa gelişmeleri bizzat yaşadılar. Kürt emekçiler somutunda ilgili alanda başarının düzeyini mevcut yoğunlaşmadan görüyoruz. Henüz ilk yıllarda yapılanlar Kürtler arasındaki kültür atağının neden başarılı geçtiğini anlamamıza olanak tanıyor.

Kimilerinin kültürel yöndeki gelişmeleri gölgeler spekülasyonlar öne sürmelerine karşın, Sovyetler Birliği'nde Kürtler arasında yaşanan kültürel gelişmeye karşı hayranlık duymadan edemiyorlar. Böyleleri Sosyalizm ve onun mimarları hakkında sahip oldukları yanlış görüşlerden uzaklaştıkları oranda, Sovyetler Birliği'ndeki emekçi Kürtlerin

gerçekliğini kavrayabilirler.

Kadir N. Kadir de bunlardan biridir. O, modern revizyonist düşünceler temelinde sosyalizmin inşasına ve özellikle Stalin önderliğindeki Bolşevik Parti'nin pratiğine karşı çıkmaktadır. Kürtler bağıntısında sorunu ele aldığı yerde de gerçek durumu çarpıtıp milliyetçi duygularıyla hareket etmektedir (Sosyalizm karşısında niyet olarak temiz duygular içinde bulunan ve sempatisini gizlemeyen pekçok Kürt emekçisi Sovyet Kürtlerinin durumu sözkonusu olunca ulusal duygularına yenik düşerek tepkici bir konuma savrulabilmektedir). Yazar yanlış ve haksız ithamlarda bulunmasına karşın yer yer Sovyetlerdeki Kürt emekçilerinin durumu üzerine kimi gerçekleri de saptamak zorunda kalmaktadır. Yazdıklarına bakalım:

" Bolşevikler Ermenistan'da iktidarı ele geçirdikten sonra Kürt bölgelerinde 5 okul açtılar, okuma yazma bilmeyenler için özel kurslar verdiler. Birkaç yıl içinde okul sayısı 13'e çıkarıldı. Ve birçok özel eğitmenler atandı. 1921'de Kürt alfabesi oluşturuldu ve "şems" adlı eğitim kitabı okullar için çıkarıldı. Kafkas ötesi KP'ler 1930'lara kadar Kürtlerin durumu ile yakından ilgilendiler. Kürtlerin uyanmasına katkıda bulunmak için bir çok toplantı yaptılar (KP'ler), eğitim ve sağlık sorunlarını çözmek için girişimlerde bulundular." *(Newroz Ateşi dergisi, Sayı 10, sayfa 20)*

Ermenistan'da yaşayan Kürtlerin kültürel gelişme bakımından nasıl bir ilerleme kaydettiklerini ifade eden bu aktarma; çoban/göçebe bir yaşama zorlanmış ve haliyle alabildiğince geri bir kültürel duruma mahkûm edilmiş Kürt ulusal azınlığının nasıl bir düzeye vardığının en açık göstergesidir. Bu gelişmeler şüphe götürmez biçimde ancak ve yalnız Ekim Devrimi ve Sosyalizm'in doğrudan sonuçlarıdır.

Kürtler arasında kültürel seferberlik olgusunun sosyalist devletin çabaları sonucu gerçekleştiği mutlaka öne çıkarılmalıdır. Sosyalist devletin bu çalışmayı hangi yoğunlukta sürdürdüğünü J. Blau şu somut belirlemeleriyle gayet berrak bir şekilde ortaya koymaktadır:

"SSCB'de 1920'li yılların başında Kürtler, Azerbaycan ve Ermenistan cumhuriyetleri sınırları boyunca uzanan bir bölgede milliyetleri ve yönetsel otonomileri resmen tanınmış olarak yaşıyorlardı. Bu otonom ulusal Kürt bölgesinin başkenti Laçin'di (1923-29) -ve Kürtler burada "Sovetskii Kürdistan" gazetesini ilk kez Kürtçe olarak bastılar. Sonra da Azerice yayınladılar. Bu gazete 1961'e kadar yayınını sürdürdü. Bununla birlikte, Ermenistan Cumhuriyeti'nde önce Ermeni alfabesini, sonra Latin ve daha sonra Kril alfabesini kullanan bir Kürtçe

edebiyat kampanyası başlatıldı. Bu 1939'a kadar sürdü. Erivan Kürt kültür hayatının önemli bir merkezi oldu. ... Sovyetlerdeki Kürtçe uzmanları Leningrad ve Moskova'da eğitildi. Sovyetler Birliği'nde bir Kürt entelejansiyası doğdu.

Sovyetler Birliği'nde Kürt dilini geliştirme ve Kürt dili, tarihi vs. konularda araştırma gayretleri de göze çarpar. Hiçbir ülke Kürt halkı üzerinde çalışmalar yapan böylesine çok sayıda dilbilimci, folklorist, müzikbilimci, sosyolog, tarihçi... gibi bilim adamına sahip olacak kadar şanslı olmadı. Bu bilim adamlarının çoğu Kürt kökenlidir." *(Stockholm Kürt Konferansı, Doz Yayınları, sayfa 115-116)*

Hemen her alanda süren bir kültürel seferberlik ortamında, emekçi Kürtlerin yaşadıkları bölgelerde başarılı gelişmeler içine girildiğini görüyoruz. Eğitime verilen olağanüstü önemin açıktan bir sonucu olarak aydınların yetişmesinin yanısıra genel eğitim düzeyinin yükseltilmiş olması ve bunun toplum hayatı üzerindeki etkilerini tespit edebiliyoruz.

Kürt dilinin resmen tanınması ve Kürt milliyetinin yaşadığı bölgelerde Kürt çocukları için bu dilden eğitimin sürdürülmesi önemli gelişmelerdir. Yayınevleri, basımevleri, okullar vd. alanlarda devlet teşviklerinden yararlanma neticesinde zamanla aydınlanma faaliyetinin kapsamı genişledi ve Kürtlerin bulunduğu bölgelerde de yaygın bir yenilenme ve dönüşüm sürecine girildi.

Kürtlerin kültür alanındaki ilerlemeleri hakkında Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nde yazılanlar, somut olarak emekçi Kürtlerin sahip oldukları olanaklara ve ulaştıkları seviyeye iyi bir örnektir. Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nde alacağımız kısa aktarma ilgili alanda ortaya koymaya çalıştığımız tablo ile tam bir uyum içindedir. Işte yazılanlar:

"... Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler kültür, iktisadi ve siyasi cihetten sür'atle gelişmektedir. Sovyet Kürtleri'nin kendi okulları, pedagojik teknikomları, gazeteleri, mecmuaları... vardır." *(Mehmet Bayrak, Kürdoloji Belgeleri, Özge Yayınları, sayfa 355)*

Proletarya diktatörlüğü devletinin, sosyalist inşanın kazanımlarından bizzat yararlanmış ve hatta bir biçimiyle kısmen içinde yeralmış N. Nadirov, modern revizyonist önderlikli sözde sosyalist devletlerin yıkılma sürecine girmesiyle geriye dönük ve özellikle 1950'li yılların ortalarına kadar geçen zaman dilimi içindeki sosyalizm pratiğine saldırılarda bulunması, onun içine girdiği inkarı gösteriyor. O, bu çabasına rağmen emekçi Kürtlerin elde ettikleri kazanımlardan bazılarını hasıraltı edememektedir. şöyle diyor:

"Liseye kadar okullar Kürtçe eğitim yapabiliyordu. Kürtçe gazete-kitap yayınlanabiliyordu. Kürt Yazarlar Sendikası kurulmuştu. Kürtçe yayın yapan radyomuz da vardı. ...Rojnamei Sovyet Kürdistanı diye bir gazetemiz yayınlanıyordu. Suşe kentinde Kürt dili üzerine enstitü kurulmuştu. *(R. Ballı, a.g.e., sayfa 580)*

Bu kısa alıntıda da rahatlıkla görülebileceği gibi ellili yıllar öncesi emekçi Kürtler için yapılanlar hiçbir biçimde küçümsenemez, yoksayılamaz. Revizyonistler ve milliyetçiler diğer noktalarda olduğu gibi, kültürel alanda da Sovyetler Birliği'ndeki kazanımlara saldırırlarken bile bazı gelişmeleri kabul etmek zorunda kalmakta ve olguları zorunlu kalarak peşpeşe sıralamaktadırlar.

Sosyalizmin inşası sürecinde atılan adımlar konusunda Bazil Nikitin'in gelişmelere dikkat çeken değerlendirmesi de önemli olgulara işaret etmektedir:

"Günümüzde en fazla Kürtçe eserin Erivan'da yayınlandığını, bir Kürt gazetesinin, bir Kürt öğretmen okulunun, bir Kürt tiyatrosunun da yine bu kentte bulunduğunu söylersek abartma yapmış olmayız. Kollektifleştirilmiş Kürt köylerinde, ilkokullar, kitaplıklar, radyolar, tarım makineleri, kooperatif birlikleri bu köylerin görünümünü derinden değiştirmektedir." *(Bazil Nikitin, Kürtler, Özgürlük Yolu yayınları, sayfa 354)*

Tek başına bu aktardıklarımız bile, emekçi Kürtlerin hayatlarında ne denli büyük bir devrimin yaşandığını bariz bir biçimde ortaya koymaya yetiyor. Bu bağıntıda Sovyet Kürtlerinin kültürel alanda muazzam bir gelişme içine girdikleri belirlemesinin hiçbir şekilde 'abartı' olarak değerlendirilmemesine önemle vurgu yapılmalıdır.

Emekçi Kürtler; eğitim, dil, edebiyat, tiyatro, basın, sanat, sinema vb. alanlarda önceki dönemle asla kıyaslanmayacak düzeyde ve yoğunlukta bir gelişme içine girdi. Yüzlerce kitap yayınlandı. Kürtçe kitapların yayımından hızlı bir artış oldu. Yine radyo, gazete, dergi vb. alanda emekçi Kürt aydınları tarafından azımsanmayacak gelişmeler yaşandı. Roman alanında en parlak adımlar bu dönemde atıldı. Kürdoloji üzerine çalışmaların oldukça yoğunlaştığı ve ciddi bir mesafenin katedildiği yıllar olarak 1930'larda yapılanlar sonraki gelişmelerin de temelini oluşturdu. Kürt bilim adamları ve aydınları tarafından bir dizi çalışmalar yapıldı. Aydınlanma faaliyeti her alanda yaygın bir şekilde sürdürüldü. Ülkenin inşasına bağlı olarak sürekli ilerleme perspektifi emekçi Kürtler arasında hayat buldu.

Gün geçtikçe aydınlanan ve cehaletten kurtulan Kürt emekçileri

proletarya diktatörlüğünün giderek daha çok sağlamlaşmasının yolunun nitelikli insan unsurundan geçtiğinin farkına vardıkları oranda, yeni insan olma yolunda geceli gündüzlü bir çalışmanın içerisine girdi. Ekim Devrimi'nden 1950'li yılların ortalarına kadar süren kültür devrimi seferberliğinde Kürtler de yerlerini alarak Sosyalizm koşulları altında yeni insan olmanın binlerce örneğini vererek her dönemde sosyalist ülkenin ilerlemesine katkıda bulunmaya çalıştılar. Emekçi Kürtler arasındaki bu gelişmeler şüphesiz doğrudan doğruya Sosyalizm'in kuruluşuyla sık sıkıya bağlantılıdır. Sözkonu gelişmeler genel politikanın Kürtler somutundaki uygulanışıdır.

Bir dizi alanda kültürel gelişmelerin emekçi Kürtleri derinden etkilediği ve onların yaşamını değiştirdiğini olgular/gerçekler ortaya koymaktadır. Lenin-Stalin dönemi kültür alanındaki uygulamalarına kendince eleştiri yönelten, proletarya diktatörlüğü devleti koşullarında Bolşeviklerin önderliğinde sürdürülen kültür devrimini tasvip etmeyen K. Burkay, Kürtlerin "asimilasyona uğratıldıkları ve sürgüne gönderildikleri" vs. türünden belgelere dayanmayan önyargılı suçlamalarına rağmen Sovyet Kürtlerinin genel kültürel durumları hakkında gerçeği teslim etmek zorunda kalıyor. şöyle diyor:

"Kürdistan'ın dört parçası da dahil, Ortadoğu ve tüm dünyadaki Kürtler içinde kültürlerini en özgürce geliştirebilenler ve 1. Dünya Savaşı'ndan bu yana kültür alanında en zengin ürünleri veren bu Kürtler, özellikle de Ermenistan'da yaşayanlar oldu.

... En azından Kürt dilinde okullar açıldı, gazete çıktı, radyo yayını yapıldı. Kürt tarihi, dili edebiyatı üzerine bilimsel çalışmalar yapıldı; Kürtçe kitaplar basıldı. Tüm bunlar devlet tarafından teşvik edildi, desteklendi. Yeni rejim yüzlerce yetim ve yoksul Kürt çocuğuna eğitim görme, yeteneklerini ortaya koyma olanağı verdi.

... 1931 yılında Erivan'da Kürtler için öğretmen yetiştiren Kafkas Ötesi Pedagoji Okulu açıldı. Kürt çocuklarının bir bölümüne ise Leningrad ve Moskova'daki yüksek dereceli okullarda eğitim olanağı verildi. Böylece, daha sonra Kürt tarihi, dili, edebiyatı çalışmalarında önemli roller oynayacak bir dizi kadro yetişti.

Kürt dili ve edebiyatı açısından önemli bir gelişme 1934 yılında Erivan'da toplanan Kürdoloji kongresi oldu. Kongreye Sovyetler Birliği'nde Kürt dili ve edebiyatı alanında yetişen ErebÊ Şemo, Qanatê Kurdo, Heciyê Cindi, Cesimê Celil gibi ilk Kürt aydın ve uzmanları da katılıp tezler sundular. Kongre Kürt dilinin ve edebiyatının çeşitli

sorunlarını ele aldı ve daha sonraki gelişmeler üzerinde olumlu etkiler yaptı." *(Kemal Burkay, Kürtler ve Kürdistan, cilt 1, Deng yayınları, sayfa 246-248)*

Sorunu ulusalcı kültür penceresinden görenlerin, Sovyetler Birliği'ndeki kültürel atağı bir ölçüde anlayışla karşılamalarının esas temelini oluşturan olgu; "kendi" uluslarının bir parçasını oluşturan Sovyet Kürtlerinin kendilerini ifade edebilmesidir! Bunun hangi koşullarda ve nasıl bir sürecin ürünü olduğu ise böyleleri için çok önemli değildir. Bir başka tanımla, bu kesim açısından; Isveç burjuvazisinin Kürtlere sunduğu olanaklarla, sosyalist Sovyetler Birliği koşullarında yapılanlar arasında öz açısından kayda değer bir fark olmadığı yaklaşımı hakimdir. Kürtlerin kültürel alandaki "kurtuluş"unu temel alan ulusal-kültürcü pek çok çevrenin burjuva kapitalist devletlerin "kültürel haklar" üzerine demagojilerine karşı besledikleri sempati ve yılların sabırlı(!) beklentisi dikkate alındığında, bu çevrelerin neden Sovyet Kürtlerinin Sosyalizm sayesinde kültür hayatında yaşadıkları devrimi görmek istemedikleri daha açık bir şekilde ortaya çıkar.

Sosyalizm'in kuruluşuna paralel ilerleyen kültür devriminin emekçi Kürtlerin yaşamlarında yarattığı sıçramanın boyutlarını daha iyi görebilmek için Vilçevsky'den aktaran B. Nikitin'in yazdıklarına bakalım:

"Böylece, 1928'den itibaren, Ermenistan'da Kürtçe bir edebiyat yaratıldı; sonradan, şiveleri daha yakın olan Gürcistan ve Nakişevan için de bundan yararlanıldı. Daha sonra da, 1931'de, Azerbaycan Kürt şivesiyle birkaç kitap yayımlandı; 1933'te de, Türkmenistan Kürtlerinin bir yazılı edebiyata kavuşmaları için işe girişildi.

Bununla birlikte, 1932'den sonra, Sovyet Kürtlerinin oturduğu bölgelerde okuma-yazma olayı genellik kazanınca, hayvan yetiştirme ve tarının kollektifleştirilmesi sonucu sömürücü sınıflar tasfiye edilince, Kürtlerde kültür rönesansının ardından bir ekonomik yükselme başladığı görüldü; Ermenistan ve Gürcistan fabrikalarında Kürt proletaryası ortaya çıktı ve emekçilerden entellektüel bir sınıf oluşmaya başladı, işte o zaman, daha güçlü, biçimiyle ulusal, yapısıyla sosyalist nitelikteki yeni Kürt kültürünün yapısını kucaklamaya ve yansıtmaya elverişli bir edebiyatın yaratılması sorunu ortaya çıktı." *(B. Nikitin. a.g.e., sayfa 501-502)*

Genel olarak Kürt basını ve Kürt araştırmacıları tarafından yukarıdaki bariz gelişmelerin görmezden gelme vs. yanlış tutumunun günümüzde oldukça yaygın olduğu biliniyor. Kürt kültürü üzerine araştırma/inceleme yapanların ve bu alanda söz söyleme yetkisini kendisinde görenlerin, Kürtlerin sosyalist Sovyetler Birliği'nde elde ettik-

leri kazanımları Kürt ulusunun demokratik/ilerici hanesine yazma bağıntısında ürkek davranmaları vb. şeklindeki geri tutumlarına işaret etmenin zorunlu olduğunu düşünüyoruz. Böyleleri, bir dizi açıdan reddedilmesi ve geleceğe taşınmaması gereken kültürel boyuttaki özellikler hakkında ulusal egosu yoğun methiye dolu kitaplar yazma ihtiyacı duyarlarken; emekçi Kürtlerin Sovyetlerde elde ettikleri sosyalist içerikteki kültürel kazanımları objektif açıdan gerçekten sahiplenmemelerini asla yadırgamıyoruz, çünkü burjuvazi proletaryanın sosyalist kültürünü sahiplenip savunamaz...

1934 yılında yapılan ilk Kürdoloji Kongresi'nde alınan kararların emekçi Kürtlerin aydınlanması yolunda taşıdığı büyük tarihsel anlamı belirtmek gerekiyor. Kürdoloji alanında devrim niteliğinde olan bu Kongre'nin aldığı kararlara bakalım:

"- Kürt halkının dili, tarihi, edebiyatı ve kültürü üzerine çalışma ve aynı alandaki bilim adamlarından, pedegoglardan oluşan bir çalışma grubunun oluşturulması.

Sovyet Kürtleri için bir yazı dilinin yaratılması ve geliştirilmesi için gerekli ilkelerin saptanması.

Zengin Kürt folklorunun ve Ortaçağ Kürt edebiyatının basımı üzerine çalışma.

Kürtçe bilimsel bir gramerin yayımı ve Kürtçe-Rusça ve diğer dillerde sözlüklerin hazırlanması.

Kürt dilinde bir gramer ve okul çalışma kitaplarının yazımı." *(Stockholm Kürt Konferansı, sayfa 78)*

Sosyalist Sovyetler Birliği devletinin Kürdoloji alanında yaptığı bu çalışma, bölgede yaşayan Kürtlerin özgünlüğünü dikkate alarak, kültürel seferberlikte daha kapsamlı ve başarılı bir ilerlemenin sağlanabilmesi amacıyla yaptığı bir çalışmadır. Bu aynı zamanda Kürt dili alanındaki çalışmalara küçümsenmeyecek bir katkı niteliğindedir. Ilk kez böyle bir kongre ile Kürt dili üzerine kapsamlı bir şekilde durulması ve bir dizi kararın alınması, kongrede ortaya çıkan perspektif doğrultusunda yıllara yayılan bir çalışma içine girilmiş olması, Kürdistan'ın değişik parçalarında sonraki yıllarda gündeme gelen ilgili alandaki çalışmaların Sovyetlerin Kürdoloji sahasındaki muazzam katkılarının etkisinde sürdürülmesi... 1934 kongresinin sonuçlarından bazılarıdır. Revizyonistlerin bütün saldırı ve çabalarına rağmen bu gerçekler asla yoksayılamaz.

Sovyetlerde Kürdoloji alanında çok ciddi çalışmalar yapıldığı

konuyla ilgili kaynaklarda rahatlıkla görülebilmektedir. Bu alanda şu ana kadar en kapsamlı ve verimli çalışmaların Sovyetler Birliği'nde gerçekleştirilmiş olduğundan şüphe edilemez. Kürdoloji üzerine kimi çalışmalar yapan Rohat, Sovyetler'de Kürdoloji alanında gerçekleşen çalışmalara nispeten geniş yer ayırmaktadır. Çalışmasından konumuzla ilgili özet bir kısmı buraya almak, gelişmenin düzeyini yakından görmek için gereklidir. şöyle diyor:

"1917 yılından sonra, Sovyetler'de başlangıçta Kürdoloji ile Marr ve Orbeli uğraşıyordu. Orbeli'nin çabaları sonucunda, Hugo Makas'ın Mardin yöresi Kurmanci lehçesi ile yazılmış veya derlenmiş "Kürtçe Metinler" adlı çalışması 1926 yılında Leningrad'ta yayınlanıyor. ... 1931 yılında Leningrad Devlet Üniversitesi, Iranoloji Kürsüsü bünyesinde bir Kürt Semineri oluşturuluyor. ... Hakop Gazaryan, 1921 yılında hazırladığı Kürtçe Alfabeyi şems adıyla yayınladı. ... Kürtçe öğretmen gereksinimini gidermek için 1931 yılında Erivan Kafkas-Ötesi Teknik Pedagoji okulu açıldı. ... Kürtçe'nin yazı dili olarak gelişmesinde, 1930 yılında yayınına başlayan Riya Teze gazetesi büyük bir rol oynadı. 57 yıldır sürekli çıkan bu gazete, Periyodik Kürt Basını Tarihi'nde en uzun süreli yayın organı niteliğini taşımaktadır. ... Kürt Sözlü Halk Edebiyatı alanında çeşitli ürünler ve onların değişik varyantlarını kapsayan ilk geniş derleme, 1936 yılında Heciyê Cındi ve Eminê Evdal tarafından hazırlanan "Kürt Folkloru" adlı derlemedir. ... Kürt Bibliyografyası üzerine hazırlanan bazı çalışmalar da, Erivan'da yapıldı. 1962 yılında H. A. Aleksanyan tarafından Kürtçe olarak "Sovyetlerdeki Kürtçe Kitaplar Bibliyografyası" diye adlandırılan çalışmada, Moskova, Erivan, Bakü, Aşxabat kentlerinde, 1920 ve 1960 yılları arasında yayınlanan 238 Kürtçe kitabın ismi yer almıştır. Tüm bu yayınların tirajı 370 bin olarak hesaplanmıştır." *(Rohat. Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi, Komkar Yayınları, sayfa 107, 111-112, 125, 142-143)*

Cehaletle mücadele ve bilgisizlikten bilgi toplumuna geçişte Kürtler, muazzam bir öğrenme, bilimle tanışma, eğitim seviyesini yükseltme seferberliğine girerek ilerlediler. Proletarya diktatörlüğü devletinin halkların kültür hayatında yarattığı devrim; kültür parklarının, milyonların tartışmalara katılımının, ulus/milliyetlerin gönüllü kardeşliğinin, eleştiri özeleştiri kampanyalarının ve Sovyet yurttaşlığı bilincinin... düzeyiyle doğrudan ilintilidir.

Emekçi Sovyet Kürtlerinin kültürel devrimi işte bu tablonun mütevazı bir parçasıdır.

Sosyalist Sovyetler Birliği'nde Kültür Devrimine Karşı Çıkanlar ve Onu Küçümseyenler...

Ekim Devrimi ile sermayenin aldığı ölümcül darbenin ağrılarının uzun vadede hafifletilebilmesi amacıyla sosyalist iktidara karşı başlatılan dizginsiz kampanyada Marksizm adına hareket eden çeşitli kılıklar altındaki Marksizm-Leninizmin düşmanları önemli görevler aldılar, alıyorlar. Bunun en tipik örneğini Troçkistler temsil etmesine rağmen, özellikle günümüzde de sosyalizm deneyiminin ulusal sorun bağlamındaki teori ve pratiğine saldıranların içinde kendilerine "Marksist-Leninist" diyenler de bulunmaktadır.

Sosyalizm ve halk demokrasisi ülkelerini "Imparatorluklar Beşiği" adı altında ele alan R. Cagnat ve M. Jan bu yaklaşım sahiplerine tipik bir örnektir.

Bunlar için sosyalist iktidarın dil alanında yaptığı her şey sonuçta Rus ulusunun çıkarları içindir! Öyle ki; bunlara göre küçük halklara karşı yaklaşımda Çarlık Rusyası ile Sovyet iktidarı arasında esaslı bir farklılık bulunmamaktadır[1] Sosyalist Sovyetler Birliği devletini "küçük" halklara karşı "eritme ve sindirme" politikası uygulamakla itham eden bu yazar takımı, Sovyetlerde -adlandırdıkları şekliyle- "küçük halklara" neredeyse her alanda öncelik verilerek yokolmaktan kurtulduklarını bilmiyor olamazlar. Bu olguyu bile bile yukarıdaki spekülasyonları yaymaktadırlar. Bunlar, proletarya diktatörlüğü devleti "ulus ve milliyetlerin dilsel gelişmelerine ön ayak olmuştur" derken bunun Sovyetler Birliği'nin bütün ülkelerin işçilerini birleştirebilmek için uluslara ayrılma hakkı, milliyetlere tam hak eşitliği siyasetinin bir ürünü olduğunu atlıyor, sorunu Rusların ve iktidarın gelecek hırsı için yapıldığı çarpıtmasıyla halletmeye çalışıyorlar. Kendilerinden okuyalım:

"Kültür politikasının temelinde, 1925'ten beri benzersiz bir genişlik kazanmış olan dilsel eylem yer alıyor. Ulusal bütünlüklerin kimliğini yükseltme gerekçesiyle, dilsel eylem, önceleri, dilsel alt-azınlıklar yaratarak, azınlıkların azami bölünmesi sonucunu doğurdu/(...)

Sovyet bakış açısıyla dilsel eylem, azınlıklar üzerinde kendini hissettirebilecek dış etkileri azaltma avantajına da sahipti. Arap ve Moğol alfabeleri böylece ortadan kaldırıldı. Bu süreç, bir kez bu alfabeler unutuldu mu, toplumları geçmişlerinden, yazılı geleneklerinden, edebiyatlarından

ve hatta dinlerinden koparmayı da olanaklı kılıyordu. (...)

Rus ve Sovyet damgasının vurulması operasyonunun dilsel bakımdan son yanı, her azınlık içinde yayılan ulusal dildeki edebiyatın içeriğiyle ilgilidir." *(R. Cagnat ve M. Jan, Imparatorluklar Beşiği, sayfa 153-154)*

Sovyetler Birliği'nde dil sorunu bağlamında yürütülecek tartışmada, öncelikle dil alanındaki gelişmelerden kopuk bir şekilde hareket edilmemesi gerektiği gerçek anlamda kavranmak zorundadır. Bu önemli nokta atlanarak soruna yaklaşıldığında ise, yazarların da yaptığı gibi Kiril alfabesine geçmekle diğer kimi halkların dillerinin yokedildiği yanlış sonucu çıkar. *(Halbuki Kiril alfabesine geçildiğinde de önceki dönemde yapılan çalışmalar yine devam etmiştir. Buna en somut örnek Kürt dili alanındaki gelişmeler gösterilebilir. Biliniyor, bizzat Kürt aydınları tarafından -Heciyê Cındi- Latin alfabesi hazırlanmıştır.)*

Sosyalist iktidarı "despotik bir imparatorluk" olarak lanse etme hırsı doğal olarak bu tezin sahiplerini çılgınca bir iftira kampanyasının içine sokmuştur. Nitekim bay yazarların çılgınlığı öylesine pervasız bir noktaya varmaktadır ki, Sovyet iktidarı için sorumsuz bir şekilde "otoriter bir kolonisazyon" tanımı yapabilmektedirler. Istisnasız tüm Sovyet halklarının kendi dillerini kullanmaları ve geliştirmeleri yönünde attıkları olumlu adımlara rağmen, bunu sömürgeci (kolonizasyon) bir girişim olarak lanse edenlerin ya da çevredeki gelişmeleri merkezin "eritme politikasının başarısı için" kaba iftirasına bağlayanlar da Leninizmin bu alandaki muazzam deneyimine kara çalmanın dışında başka bir şey yapmaları beklenemez. Çünkü doğrudan "Lenin-Stalin'in siyaseti gerçekte yerel halk için büyük önem taşıyordu ve her şey Rus egemenliğini kabul etmelerine bağlıydı" *(Horace B. Davıs, Sosyalizm ve Ulusallık, Belge yayınları, sf. 121-122)* diyenler sahip oldukları bu saçma görüşleriyle yaşananları ve olguları apaçık tersyüz etmektedirler.

Burjuvazi ve onun sofra kırıntısı müdavimi revizyonistlerin, ilkel milliyetçilerin ve Sovyetler Birliği'nde komünist geçinen bazı hantal bürokratların yaklaşımlarının tersine, Sovyet Bolşevikleri dilbilim alanında son derece titiz bir çalışma içine girdiler. Bu titizlik, dünyada ilk kez en kapsamlı dilbilim çalışmasının Sovyetlerde başlatılması ve hızla ürünlerinin alınması ile tek başına açıklanamaz. Ayrıca soyut bir şekilde dilin gelişimi ile yetinilmedi. Herkesin en özgür bir ortamda kendi dilini konuşması ve yazması ile sınırlanmayacak olan bu çalışma tamamen bilimsel temellerde ele alındı. Bu konuda, çok yaygın ve

yoğun bir katılımla yürütülen tartışmaların sonucunda proletarya diktatörlüğü devleti yeni ve derin bir çığır açtı. Bu tartışmanın yoğunluğu hakkında, Stalin'in Son Yazılar kitabındaki bir dipnot da şunlar yazılmaktadır: "Tirajı 2 milyonu aşan bir günlük gazete olan Pravda, 1, 5 ay süreyle, profesörlerin, akademi üyelerinin ve okurların yazılarını yayınlayarak haftada iki sayfasını bu tartışmaya ayırdı."

Kültürel İlerleme ve "Kürtlük aşkı"...

Sovyetler Birliği'nde Kürt dili alanındaki olumlu gelişmeleri 'Kürtlerin iradesi sonucuna' bağlayanlar veya 'Sovyet devletinin dayatmasına' bakarak açıklamaya çalışanlar var.

Bunu birkaç örnekle ortaya koymaya çalışalım.

Önce, 'Kürtlerin iradesi sonucunda' tespitini yapanların değerlendirmelerine ve içine düştükleri açmaza bakalım. Kürdoloji Kongresi'nde alınan kararların ve yine Kürt dili alanında atılan adımların ve kaydedilen başarının 'aslında Kürtlerin ulus özelliklerinden kaynaklandığı ve dolayısıyla açıktan Kürtlük bilinç ve iradesinin bir sonucu olarak dilin gelişmesinin sağlandığı' iddiasında bulunanların söyledikleri şunlardır:

"Kürtler'e, kendi ulusal yaratıcılıklarını geliştirme konusunda hiçbir fırsat verilmediği (Bu denli bir çarpıtmayı göze alanların başka neler söyleyebileceğini tahmin etmek zor olmasa gerek! - BN) gerçeğine rağmen, onlar yine de kendi ulusal kültürlerini korumaya çalıştılar. (...) Kürtler'in kendilerini bir ulus olarak korumalarında dinsel özelliklerinde de bir etkisi vardır. Ikinci olarak, Gürcistan ve Ermenistan'daki Yezidiler'in dini, evlilikle karışmayı önleyen, Müslüman dinine karşıt olarak, toplumsal gelenekleri koruyan bir dindi. Onun için bu bölgedeki Kürt kültürü, Kürt dilinin ve edebiyatının gelişimi ve geleneğin muhafazası için bir temel oldu.

(...) II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kiril alfabesine geçiş ve dilin belirli okullarda eğitimi, edebiyat ve kültürel alanda başarı için gerekli yolların sınırlanmasını getiren ana engellerin başlıcalarıydı. (şimdi sıkı durun - BN) Fakat Kürtler'in yüksek ulusal bilinci ve dillerini öğrenmek için gösterdikleri güçlü arzu, zorlukların yenilmesindeki en önemli faktörleri oluşturdu." *(Cemşid Heyderi, Sovyetler Birliği'nde Kürtler, Stockholm Kürt Konferansı, sayfa 76-77)*

Gayet açık! Heyderi, her tür olumlu gelişmenin Kürtler tarafından yapıldığını belirtmektedir. Kürtlerin bunu sosyalizme, sosyalist devlete vb. rağmen başardıklarını iddia etmektedir. Din, gelenekler, töre, adetler vs. bir dizi Kürtlük(!) ruhu ve direngenliği sayesinde gelişme kaydetmişlerdir diyor bay yazar! Heyderi'nin söylediklerinde zerre kadar haklılık payının bulunmadığını vurgulamak gerekir.

Heyderi ile aynı posizyonu paylaşan bir zamanların Sovyet Kürdü ünvanına sahip N. Nadirov gibi başka bazı yazar ve çevreler de Kürtlerin sosyalizmin varlığına karşın dilini koruduğu/geliştirdiği, Kürtçenin yasaklandığı, okullarda okutulmadığı, Kürt çocuklarının başka dillerden okutulduğu ve böylece Kürtçe dilinin unuturulmak istendiği, ancak Kürtlük aşkının (!) bunun önüne geçtiği vs. temelsiz ve bir o kadar da kaba milliyetçi görüşler öne sürmektedirler.

Bunlar düpedüz gerçeği ve tarihi çarpıtıyorlar.

Sovyetlerin dayatmasıyla Kürt kültür hayatının ve dil alanındaki muazzam gelişmelerin yaşandığını ileri süren çevreler, Sovyet iktidarının bu yolla milliyetleri kendine bağlama amacı güttüğünü ve bu amacında başarılı olduğu oranda gelişimine önayak olduğu milliyetin kültürünü ve dilini unutturmaya çalıştığını iddia etmektedirler. 'Sovyet dayatması' tezini öne süren revizyonist ve milliyetçiler böylece, Sovyet sosyalist devletinin Rus olmayan ulus ve milliyetlerin dil alanında ve değişik kültürel boyutlarda ilerlemelerini arzulamadıkları, bir zaman sonra Rus çıkarlarına ters düştükleri oranda haklarında gerekenin yapıldığı iftirasını esas almaktadırlar. Sovyet Kürtleri bağlamında ise başta C. Heyderi olmak üzere değişik yazar ve çevreler Sovyetlerin "Kürtler'e karşı şovenist asimilasyoncu politika"lara sahip olduklarını belirterek, dil alanında ve kültürel bağlamda yapılanları emekçi Kürtlerin sosyalizm koşullarında daha müreffeh bir hayat sürdürmelerine değil, aksine ilk başlarda yapılan "bazı" olumlu girişimlerin aslında sonradan yapılacak olanların "zeminini hazırlamak için" yapıldığını savlamaktadırlar.

Bu gibilerine göre: "Aslında ilk yıllarda Kürt mezalimi yapılacaktı, ama, çok tepki toplamasın diye önce formalite gereği bazı göz boyama işler yapıldı ardından yoketme seferberliğine girişildi."

Bu düşüncede olanlar milliyetçi dürtülerle mensubu oldukları ulusun veya milliyetin çıkarlarını savunmakla yetinmez, insanlığın kurtuluşu yönünde atılan adımları da kendi dar ulus ya da milliyet men-

faatine göre ele almaktadırlar. Pekçok Kürt milliyetçisi bunu açık açık yapmaktadır. Özellikle sorun sosyalizm ve sosyalizm koşulları altında ulus ve milliyetlerin durumları olunca böyleleri dahaatak hale gelmektedirler. "Sosyalizmin/Sovyet deneyinin Kürtlere fazla birşey kazandırmadığı" iddiasını ileri sürerler. Ele aldığımız konuda, Kürt milliyetçileri; sosyalizmin milliyetlerin hayatlarında açtığı yeni dönemi ve atılan muazzam adımları, yapılan olumlu işleri içlerine sindirememektedirler. Böylelerine göre 'Kürtlük' sosyalizmden üstündür! Ve evet, bunlara kalırsa sosyalizm Kürtler için değil, Kürtler sosyalizm için kullanılan bir malzeme olmuştur! Işin özü, milliyetçiler; sosyalizm koşullarında Kürtlüğün kendini koruması, gelenek ve alışkanlıklarıyla varlığını sürdürmesini istemektedirler. Bu istem, doğal olarak sosyalizmde sınıf mücadelesi perspektifinden yoksun oldukları anlamına gelir. Sınıf mücadelesini benimsemeyenlerin Kürtler arasında süren kültür devrimi ve dil alanındaki gelişmeleri kabullenmeleri, bugün de bu pratikten öğrenmeleri ve emekçi Kürtlere gelecek hazırlamaları beklenemez. Proletaryanın karşısına ulus/milliyet çıkarlarını koyan ve baştan sona ulus faktörünü belirleyici unsur olarak ele alanlar haliyle sosyalizm şartları altında her şeyin komünizm için yapıldığı gerçeğini anlayamazlar. Komünizm için mücadele bunlar açısından ulus ve milliyetlerin "mezalimi"nden başka anlama gelmez! Çok doğal olarak böyleleri, uluslar ve milliyetler arasında gönüllü ve bilinçli kaynaşmayı, böylece ulus için değil komünizm için yurttaş olunması gerektiği yüce hedefini ve bunun bir deneyimi olan Sovyet pratiğini savunamazlar, ona kara çalarlar.

Revizyonistlerin iftira ve çarpıtmalarını bir kenara koyup, olgulara ve konumuz somutunda Kürt emekçileri arasındaki başarılı dilsel çalışma ve öteki kültürel gelişmelere baktığımızda; katedilen mesafenin tamamen bilimsel çalışmanın neticesinde sosyalist bir içerikle yoğunlaşmanın ardından sağlandığı görülecektir. Tarihlerinde ilk kez böylesine tarihsel önemde gelişmelere tanık olan halklar bunu tam bir özgürlük ortamına sahne olan Sovyetler Birliği'nde yakalayabildiler. Peki bütün bu gelişmelerin başarıyla hayata yansımasının "sırrı" nerede yatıyordu?

Açık ki, sosyalizm koşulları altında dillerin serbetçe gelişmesiyokolmaması politikasının doğrudan bir sonucu olarak kapsamlı çalışmalar yapılabildi. Sovyetlerde bütün diller en özgür şekilde geliştiler. Dillerin özgürce gelişmeleri, daha nitelikli bir düzeye çıkarılmaları için

bizzat sosyalist devlet tarafından bir dizi zemin hazırlandı. İstendikten sonra her halk nezdinde bu alandaki başarılı çalışmayı tüm detaylarıyla görmek mümkündür. Ele aldığımız konu özgülünde, Kürt milliyetinin dil alanında kaydettiği devrim niteliğindeki gelişme de bunun kanıtlarından biridir. Cehaletle mücadele ve bilgisizlikten bilgi toplumuna geçişte Kürtler muazzam bir öğrenme, bilgi edinme, bilimle tanışma, eğitim seviyesini yükseltme seferberliğine girerek ilerlediler. Eğer böyle olmasaydı şu kapsamda bir çalışma başarılabilir miydi:

"1930'lu yıllar boyunca Kürdoloji alanında SSCB'de 60'dan fazla tez (aday ve doktora tezi olarak) savunuldu ve 70 kadar başka yabancı Kürt burada bilimsel çalışmasını yaptı" (Stockholm Kürt Konferansı, sf. 79)

600 adet civarında orijinal Kürtçe eserin yayınlanması ve bunun ortaya çıkarılmasında Sovyet aydınların oynadığı rol ve zamanla Kürt halkının bu çalışmalara çekilmiş olması vb. nasıl oldu da kısa sürede başarılabildi? Bu devasa gelişmeleri bilince çıkaran, etkilerini gören ve gelecek için ondan öğrenmesini bilenler için elbette bu pratiğin paha biçilmez bir değeri vardır. Önemli olanı bu olguyu her yönüyle kavramaktır. Bu yapıldıktan sonra varsın burjuvazi ve revizyonistler "Hatta konuşma dili bile inanılmayacak ölçüde "Stalinize" oldu" (Deutscher) türünden iftiralarına devam etsinler...

Proletarya diktatörlüğü devletinin halkların kültür hayatında yarattığı devrim; kültür parklarının, milyonların tartışmalara katılımının, ulus/milliyetlerin gönüllü kardeşliğinin, eleştiri özeleştiri kampanyalarının ve Sovyet yurttaşlığı bilincinin... düzeyi ile doğrudan ilintilidir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizm şartlarında kültür alanında kaydedilen gelişmeleri sosyalist içerikte görmeyen ve yine emekçi halkların yararına kültür alanında esaslı bir hizmetin bulunmadığını ileri süren safsatacıların hepsi, Sovyet iktidarının Leninist/Bolşevik karakterine, Stalin önderliğindeki proletarya diktatörlüğü devletine düşmandır. Bunlar, daha başından itibaren bilinçli olarak komünist iktidarın kültür düşmanı olduğu propogandasını yapmaktadırlar. Bu noktada da burjuvazi ve revizyonistlerle hareket eden Troçkizm yandaşları öteden beri sözkonusu düşmanlığı en uç boyutta yürütmektedir. Son derece bayağı ve çirkin karalamalarda bulunan I. Deutscher Bolşevik iktidar ve somutta da Stalin için şöyle diyor:

"'Yeni tip liderin', bir edebiyat ve fikir adamı olmaması gerektiğini, daha 1925'te yazmıştı Stalin." *(I. Deutscher, Stalin-II, Sosyal Yayınları, sf. 103)*

Aynen böyle yazmış bay iftiracı başı!

Kimileri için sosyalizmin görkemli kültürel alandaki devrimini gölgelemek, onu küçük düşürmek bir meziyettir. Bunlar saldırılarının ve berbat iftiralarının etkili olmasını sağlamak için; "Nazizm ile Stalinizmin eğitim metotları arasındaki önemli farklardan biriydi bu" (a.g.e., sf. 396) türünden aşağılık kıyaslamalar da yaparlar.

Yazar burada, hangi söylemi kullanırsa kullansın, Nazizm ile "Stalinizm"i yani Hitler faşizmiyle Marksizm-Leninizm'i eşitlemektedir. Eğitim metodundaki bazı farklılıklardan sözediyor izlenimi vererek faşizm ile proletarya diktatörlüğünü özde aynı kefeye koymaktadır. Utanmazlığın bu kadarı da olabiliyor!

Lenin-Stalin önderliğindeki Sosyalist Sovyetler Birliği'nde yürütülen kültür devrimi çalışmalarından genel olarak memnun olmayanların-rahatsızların sayıca karabalık oldukları görülüyor. Ekim Devrimine ve sonrasındaki sosyalist uygulamalara karşı çıkarken, Lenin'in isminin fazlaca anılmamış oluşu, bunların Lenin'i ve sağlığındaki uygulamaları savundukları anlamına gelmez. Her ne kadar Lenin'in şahsına açıkça dil uzatmıyorlarsa da aslında sonuçta buluştukları ana nokta işlerin Lenin döneminden itibaren "bozulduğu" teması çerçevesinde şekillenmektedir. Bunların tümünün Lenin'den uzak durup Stalin'i karalayarak karşı cepheyi oluşturma bağlamında aralarında ciddi bir uyum, önemli benzerlik ve yakınlık vardır. Bunun yanında , içlerinde, bir dizi noktada küçümsenmeyecek düzeyde ideolojik, politik duruş ve pratik konumlanışlarında önemli farklılıklar da bulunmaktadır.

Sözkonusu cenahın içindeki mevcut ayrım noktalarının bilincindeyiz. Bu farklılıkları dikkate alarak kimin nasıl bir yaklaşım içinde bulunduğunu -özetleyerek- irdelemeye çalışacağız. Ancak hemen başında şu kadarı söylenmelidir ki; sözkonusu kalabalığı oluşturanların tamamı proletarya diktatörlüğü devletine ve ona yön veren Leninist siyasete özde karşıdırlar.

Bunlar arasında Stalin'e karşı olduğu ve fakat Leninizmi savunduğu iddiasında olanlar olduğu gibi Marksizmi savunduğu fakat Leninizme karşı olduğunu ileri sürenlerde var. Sonuçta bunların tümünün buluştuğu ana nokta: Lenin-Stalin önderliğinde Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizm pratiğini karşılarına alma ekseni olduğu belirtilmelidir. Sovyet deneyini, Leninizmi, Lenin ve Stalin'i burjuva karargahın çürük ve çirkin yalan senaryolarıyla karalayan Horace B. Davis'in Sovyetler Birliği'ndeki kültürel devrime ilişkin tavrını özetleyen aşağıdaki yaklaşım, aslında Sovyetlerde kültür devrimini küçümseyenlerin ve redde-

denlerin ortak paydasıdır. şöyle yazıyor:

"Lenin-Stalin'in siyaseti gerçekte yerel halk için büyük önem taşıyordu ve her şey Rus egemenliğini kabul etmelerine bağlıydı." *(Sosyalizm ve Ulusallık, H. B. Davis, Belge Yayınları, sf. 121-122)*

"Tüm uluslara ayrılma hakkı, ve tüm milliyetlere tam hak eşitliği" Sovyetler Birliği'nin milliyetler siyasetidir. Çarlık Rusyası'nı bir halklar hapishanesi olmaktan çıkaran Ekim Devrimi'dir. Olgu budur ama yazar utanmazca "herşey Rus egemenliğini kabul etmelerine bağlıydı" diyebiliyor.

Sovyetlerdeki sosyalizm deneyinin bu yeminli karşıtının temel çıkış noktası Leninist siyasetin ulusal sorunu çözemediği, sosyalizmin ulusal sorunun kesin ve kalıcı çözümünü sağlamadığı üzerine inşa edilmektedir. Ele aldığımız dönemde, Sovyetler Birliği'ndeki tam tersi yöndeki olumlu gelişmelerle yazarın iddiasının ne kadar dayanaksız olduğu görülecektir. Amaç sosyalizm alternatifinin kötü gösterilmesi olunca burjuvazinin istemleri yazar ve benzerleri tarafından yerine getiriliyor. Çünkü yazarın kazanılması bir yerde başarılmıştır ve asıl daha önemli olanı bir biçimiyle hâlâ sosyalizme gönül bağlamış ve ondan etkilenenleri de kazanmaktır. İşte böyleleri, hâlâ bir ölçüde sosyalizmi tümüyle karşılarına almayı cesaret edemeyenleri hızla olumsuz yönde etkilemede hayli başarılı olmaktadırlar. Sosyalizmi "sihirli bir değnek" sanan bazıları, bir çırpıda Sovyetler Birliği'nin muazzam ölçüde başarılı olmasını hayal etmekte ve bunu göremeyince de sosyalizmi karalama ve onun yaratıcılarını küçümseme, giderek yaşanan deneyi reddetme noktasına kadar savrulabilmektedirler. Bunların yanında, sözde Lenin-Stalin'i savunduklarını öne süren kimileri de Sovyetler Birliği'ndeki kültür devrimi sürecini "yetersiz", "hatalı" vb. şeklinde değerlendirerek burjuva revizyonist yörüngeden dışarı çıkamamaktadırlar. Bütün bu özellikleri taşıyanlar farklı şekillerde bizim coğrafyamızda da mevcutturlar. Bizde de modern revizyonizmin her çeşit etkisi bu bağlamda hayli yaygındır. Üstelik Stalin'e yönelik müthiş bir karalama kampanyası yürüterek, kazanılan başarıların gölgelenmesi arzu ve isteği ile bu dönem emekçi halkların yaşamlarında "acı ve işkence" dönemi olarak lanse edilmektedir.

Proletarya diktatörlüğü devletinin ve onun Leninist kurmayının gerçekleştirdiği tarihsel kültürel devrim deneyimi Sovyet halkları, ulus ve milliyetleri arasında hakettiği yankıyı bulmuştu. Modern revizyonistlerin bütün unutturma çabalarına ve burjuvazinin histerik saldırıları-

na rağmen bugün hâlâ o günler özlemle anılabilmektedir. Özlemle anılmaması, sempati beslenmemesi mümkün mü? Aşağıya alacağımız örnek o günlerin neden unutulamayacağını ve niçin hâlâ o günlerin arandığını yalın bir biçimde ortaya koymaktadır:

"Nenz halkını korkunç bir son tehdit ediyordu. 1899 yılından kalma eski bir sözlüğe başvurursanız orada, Nenzler üzerine şunları okuyabilirsiniz: "Nesli tükenmekte olan kabile, nüfusu 16. 000" ve sözlüğün 1913'deki baskısında "Nesli tükenmekte olan kabile, nüfusu 2000

(...) Sovyet iktidarı döneminde Nenz halkının yaşamı tanınamayacak kadar değişime uğradı, özellikle de Nenzler, ulusal-devletsel örgütlerini -Yamalo-Nenz Ulusal Bölgesi-kurduktan (10 Aralık 1930) sonra.

(...) Çar iktidarı döneminde yerli halk arasında okur-yazar yok denecek kadar azdı. 1931 yılında bölgenin 6 ilkokulu ve 1 tane de yedi-yıllık ilkokulu vardı. 1943'de ise ilkokul sayısı 37, yedi-yıllık okul sayısı 12 ve on-yıllık okul sayısı 7 olmuştur. Göçebelerin çocukları için yatılı okullar kurulmuştu.

Bölgede bir ulusal öğretmen okulu, bir ren geyiği okulu, bir kooperatif okulu, bir meslek okulu, bir ren geyiği hastalıklarını araştırma istasyonu ve de bölgesel tarım istasyonu var. Bölgede 1 vatan müzesi, 10 kütüphane, 13 okuma yeri, 5 kültürevi vardır. 6 gazete ve 150 duvar gazetesi yayınlanmaktadır. Nenzler'in ulusal kültürleri de gelişmeye başlamıştır." *(Karpinski, a.g.e., sf. 49-50)*

Bu türden somut örnekler çoğaltılabilir...

Sovyetler Birliği'nde her ulus/milliyet, sayılarının azlığına-çokluğuna bakılmadan sosyalizmin nimetlerinden yararlanmışlardır. Bu değerlerin yaratıcıları olan irili-ufaklı tüm Sovyet emekçi halkları Nenzler örneğinde olduğu gibi kültürel alandaki devasa gelişmelerden doğrudan faydalanmışlardır. Konu ile ilgili objektif davranan herkes ele aldığımız dönemdeki deneyime ilişkin belge ve kaynaklara baktığında bu olguyu çok rahatlıkla saptayabilmektedir. Ulus ve milliyetlerin hayatlarında yaşanan muazzam gelişmeler ortada dururken; birkaç bin kişiden oluşan halkların bu düzeyde bir özgürlükler denizinde mutlu bir yaşam sürdürmeleri her türden burjuva ve revizyonisti derinden rahatsız etmiştir.

Emperyalist merkezlerin sahte kültürel haklar demagojisini parlatıp halklara pazarlamaya çalışan burjuva aydınlar, proletarya diktatörlüğü döneminde yaratılmaya çalışılan ortak sosyalist kültür adımlarını yok saymak, olmazsa karalamak/çarpıtmak faaliyetini aksatmadan

sürdürüyorlar. Sosyalist Sovyetler Birliği'nin ulusal kültür/sosyalist kültür bağlamındaki sürecini karşısına alan ve çarpıtan burjuva yazarlar öylesine zıvanadan çıkmış bir tablo sergilemektedirler ki, Sovyet iktidarını "yeni tip bir sömürgecilik" ya da (güya başkalarına ait olduğunu iddia ettikleri ve fakat aynı paralelde düşündükleri gayet açık olan...) "proletarya diktatörlüğü tipik bir sömürgeci özellik kazandı"ğını savlayabilecek kadar pervasızlaşabilmektedirler. Işte bunun bariz bir örneği:

"Rus ve Sovyet damgasının vurulması operasyonunun dilsel bakımdan son yanı, her azınlık içinde yayılan ulusal dildeki edebiyatın içeriğiyle ilgilidir. Nitekim, bu edebiyatlarda, sık sık Rus yazarların yapıtlarının çevirilerine ideoloji ve propaganda yapıtlarına vb rastlanmaktadır. Özgün ulusal yapıtlar ise son derece ender olarak görülmektedir. (...) ulusal dilde eğitim çoğu kez ortadan kalkmıştır" (René Cagnat ve Michel Jan, Imparatorluklar Beşiği, alan yayıncılık, sf. 154)

Bu iflah olmaz burjuva yazarlar bütün enerjilerini kullanarak sosyalizmi gözden düşürme kampanyasını öylesine bir hırsla sürdürmektedirler ki, sosyalizmin tüm cephelerdeki kazanımlarını en bayağı yorumlara tabi tutabilmekte, halkların her alanda güvenle geleceğe doğru yürüyüşünü "eritme politikası" şeklinde lanse edebilecek kadar alçalabilmektedirler. Çarlık döneminde Sibirya halkları için layık görülen "sarhoş halk" dönemini kapatan ve yoksulluğun hüküm sürdüğü Asya çöllerini zenginlikler vahasına dönüştüren, Kafkaslardaki boğazlaşmalara son veren... Sovyetlerin; eğitimdeki büyük dönüşümün sayesinde ülkenin her yanının bilim, kültür ve sanat merkezleriyle donatmış olmasını elbetteki burjuva yazarlar görmezden gelecek ve/ya da küçümseyeceklerdir.

Insanlık tarihinde ilk kez sosyalist bir ülke adım adım inşa ediliyordu ve üstelik kültürel alan en zorlu/sancılı bir özellik gösteriyordu. Böylesi koşulların yaşandığını bilince çıkaramayanlar ya da bilerek çarpıtanlar; yüzyılların birikmiş kiri ve pasıyla mücadelenin zorluklarını basit gösterme işini de sosyalizm karşıtlığı temelinde yürütüyorlar. Kültür devriminin zamana yayılarak mümkün olabileceğini algılama basireti gösteremeyenlerin "üç-beş yıl içinde" derhal bir başarı bekleme hayali içine girmeleri bir yerde anlaşılırdır. Anlaşılırdır, çünkü böyleleri olgularla değil kendi niyet ve istekleriyle hareket etmekte; dünü somut şartları içinde değil bugünkü veri ve istekleriyle hareket etmektedirler.

Sosyalist inşa koşullarında yürütülen kültürel faaliyetin süreç içinde ülkenin en ücra köşelerine kadar yayılarak büyük bir başarıyla devam ettiğini beğenmeyenlerin tamamının birleştikleri ortak payda; proletarya diktatörlüğünü kabul etmemeleri ve proletarya diktatörlüğü devleti şartlarındaki sosyalist uygulama ve gelişmeleri içlerine sindirememeleridir. Sovyetler Birliği'ni revizyonist salvolara tutarak onun içte ve dışta proletarya diktatörlüğü devleti olmadığını, hatta Marksist ilkelere göre yönetilmediğini ileri sürerek sosyalist bir devlet kimliğine kavuşamadığı vs. gerekçeler öne sürenlerin proleter karakterli bir temelde başlatılan ve sürdürülen kültür devrimini benimsemeleri, bunun propağandasını yapmaları ve bu büyük eylemden övgüyle bahsetmeleri tabii ki beklenemez.

Proletarya diktatörlüğü devletine yönelik dünya ölçeğindeki bu açık saldırı bizim ülkemizde de yaygın bir kabul gördüğünü ve dahası milliyetçi önyargılarla dozajı arttırılarak ilgili saldırılara ortak olunduğunu görüyoruz. Hatırlanacaktır, modern revizyonizm önderliğindeki sosyalist maskeli tekelci devlet kapitalisti bir kimliğe sahip Rus sosyalemperyalizminin "sosyalist" söyleminde henüz havlu atmadığı yıllarda, özellikle Kürt politik çevrelerinin ağırlıklı bir bölümü Sovyetler Birliği'nde olan-bitenler hakkında daha çok geri planda kalmayı veya sessiz birer onaycılar olmayı tercih etmekteydiler. Kimilerinin ise kuzeydeki müttefiklerine toz kondurmadıklarını bu coğrafyanın insanları yaşadı, gördü. Bu çevreler genel olarak modern revizyonist Sovyetler Birliği ile arayı açmamaya endekslendiler. Bir kısmı, Sovyetler Birliği'nin bazı kabalıklarına (!) karşı belli bir cılız ses yükselti ise de, esasında verilen mesaj ve asıl istek dostluk bağlarının geliştirilmesi üzerine kuruluydu.

Ancak koşullar değişti ve sözde sosyalist Sovyetler Birliği devleti artık varlığını sürdüremez hale geldi. Bilinen son yaşandı. Gelişmelerin seyrini gören pragmatist milliyetçi anlayış kendini yeni döneme uyarlamada zorlanmadı ve geçmişe yönelik bombardımanı öne çıkardı. Tam da bu şartlarda lafızda savunulan kimi sosyalist argümanlar da hızla terkedilmeye başlandı.

Sovyetler Birliği'nde Kürtler arasında kültürel alandaki başarılardan memnun kalmayanların sayıca fazla olduğu, işte bu yıllarda tüm yönleriyle ayyuka çıktı. Bu görüş, Lenin-Stalin döneminde Kürtlerin rahat yüzü görmediğinden asimilasyona uğratıldıklarına kadar bir dizi alanda sosyalist kazanımları yok saymaya yöneldi.

Her defasında Sovyetlerdeki Kürt emekçilerinin sosyalizm şartlarında elde ettikleri başarıları küçümseme ve/ya da görmezden gelme tutumu içinde olanlar, Kürt emekçilerinin kültür-sanat-edebiyat alanında attıkları adımlardan da öğrenmemek ısrarı içindedirler. Sovyetler Birliği'ndeki kültür devrimi pratiğinin Kürt emekçileri ile ilgili özgün boyutundan öğrenmesini bilmeyenlerin ne denli bir dar ulusalcılık çizgisinde hareket ettikleri gayet açıktır. Sahip olunan pragmatist yaklaşımlardan ötürü böylelerinin proletarya diktatörlüğü şartlarında elde edilen kültürel kazanımları kendilerine yol gösterici almaları mümkün değildir.

Hiçbir belge ve kaynak göstermeden Stalin döneminde Kürt emekçileri arasında süren sosyalist inşa faaliyeti ve buna bağlı kültür devrimi olgusuna olumsuz yaklaşanlar keyfiyetçi bir tutumla tarih çarpıtıcılığı yapmaktadırlar. Özellikle Rus sosyalemperyalizmi ve onun çevresinde birer uydu durumunda bulunan sözde sosyalist ülkelerin tarihe karışmasının ardından, burjuvazinin komünizme karşı açtığı savaşta yönlerini şaşıran pekçok eski sosyalist(!) kendilerine geldiklerinde ağızlarında çıkan ilk şey Lenin ve Stalin dönemindeki sosyalizmin teori ve pratiğine cepheden saldırmak/tarihsel olguları saptırmak vs. oldu. Işte bu rüzgar Kürt milliyetçileri arasında alabildiğince güçlü esti ve etkisini gösterdi. Ulusalcılık ve revizyonizm birleşince Sovyet Kürtlerinin hayatlarındaki devrimin, tartışmasız sosyalizmin bir kazanımı olduğu inkâr edildi. Bu inkârı bizzat kazanımlardan doğrudan yararlananların yapması ise tam bir paradoks olarak tarihe geçti, geçiyor. Inkara kalkışanların içinde bizzat bütün bu gelişmeleri yaşamış, veya ilk elden etkilerini görmüş Sovyet Kürtlerinden bazılarının yeralması/öncülüğünü yapmaya koyulması garabetini öncelikle vurgulamak gerekiyor. Böylelerinin sosyalizme olan inançsızlıkları sırıtıp orta yere serpildikçe, buradan kaynaklanan saldırıların dozajında da her geçen gün bir artış yaşanıyor. Kültür alanındaki gelişmelerin doğrudan sonuçlarını almış ve bir anlamda kültürel seferberliğin açık birer ürünü olanlar, günümüzde bütün bu değerleri ayaklar altına alarak yaşananları yok saymakta ve böylece kendilerini de yadsımaktadırlar.

Bunlardan biri, sosyalizmin tarihsel kazanımlarından doğrudan yararlanmış ve sosyalizm ülkesinin yarattığı zemin ve oluşturduğu olanaklarla bugünlere ulaşabilmiş olan Sovyet Kürdü Prof. Nadir Nadirov' dur. Nadirov, Sovyetlerin sonraki revizyonist ve kapitalist karakterini atlayıp sosyalist adlandırmasının terkedildiği birkaç yıl

öncesine kadarki bütün bir Sovyetler Birliği tarihini -pek çoğunun yaptığı gibi- sosyalist olarak nitelendirip, soruna bu pencereden yaklaşıyor. Ve ayrıca yıkılan Sovyetler Birliği'nin ardından (Bazı başka Sovyet yoldaşları da tercihlerini bu yönde yaptılar.) o, artık sosyalistliği falan da pek önemsemiyor, açılan kapılarla Batı burjuvazisinin faziletlerini keşfediyor ve ölçüsü Batı uygarlığı oluyor!

Prof. Nadirov, R. Ballı ile Ekim 1989'daki söyleşisi içinde, diğer şeylerin yanında şunları söylüyordu:

"Stalin'i seviyor muydunuz?

Nadirov: Evet, o zaman seviyorduk. Babamıza yazar gibi Stalin'e mektup yazabiliyorduk.

Ama O, sizi sürgüne göndermişti?

Nadirov: Stalin değil de başkasının sürgüne gönderdiğini düşünüyorduk. Stalin'in haberi olsa düzeltir sanıyorduk. (...)

Kruşçev 1956'daki XX. Kongre'de dedi ki, "Stalin çok kötü işler yaptı. Sürgünler, hapislikler ve ölümler oldu." Sizler bunu duyunca ne hissettiniz?

Nadirov: Inanmadık. Kruşçev, Stalin'i sevmediği için yalan söylüyor dedik. Stalin öldüğünde tüm memleket ağladı. Ben de ağladım.

Ne zaman inanmaya başladınız Stalin'in yaptıklarına?

Nadirov: Perestroykadan sonra." *(Rafet Ballı, Kürt Dosyası, cem yayınevi, sf. 582)*

Perestroykadan işi öğrendikten sonra (!) Stalin'in önderliğindeki gelişmeleri bir dizi alanda reddeden ve Stalin'i "Kürtlerin düşmanı" gibi göstermeye yeltenen Nadirov'un, yukarıda aktardığımız sözlerinden konumuzla ilintili olarak tam bir açmaza düştüğünü görüyoruz. O, bir yandan emekçi Kürtlerin Sovyet ülkesinde asimilasyona/sürgüne uğratıldığını ve gelişmelerinin önünün alındığı seneryoları üretirken, yukarıdaki sözleriyle kendini nasıl inkâr ettiğini de bariz bir biçimde itiraf etmek zorunda kalıyor. Evet, Stalin'i sevdiğini söylüyor, ancak öyle anlaşılıyorki adı geçen sevgi Stalin'in layık olmadığı türdendir. Çünkü, Stalin, göstermelik ve durumu kurtaran sevgiyi, sosyalist değer ve kazanımlar şahsında yükselmeyen bir sevgiyi içi boş ve bir aldatmaca olarak görüp mahkûm ediyordu.

Yazarın sevgisi de bu kategoride içselleşmemiş göstermelik bir sevgi olduğundan vazgeçmeside gayet basit oluvermiş! Gerçek anlamda sosyalist bir kimlik kazanamadığı için yazarın sevgisinin geçici olması normaldir de. Ancak burada daha önemli olan bir olgu

sözkonusudur ve bunu yazar inkâr edememektedir.

"Babamıza yazar gibi Stalin'e mektup yazardık." Yazar, bu olguyu dönemi olumlulamak için tespit etmiyor. Masum pozlarda döneme yönelik ispatsız eleştirilerinin kabul görmesi için geçmişteki Stalin sevgisinden sözediyor.

Sosyalist bir ülkede Stalin'e herhangi bir emekçinin mektup yazmasında herhangi bir ilginçlik yoktur. Bu durum sadece şunu gösterir: Her Sovyet yurttaşı gibi emekçi Kürt yurttaşları da proletarya diktatörlüğü devletinde her türlü özgürlüğe sahiptir ve her Sovyet yurttaşı sosyalist devletin önderine problemlerini doğrudan yazma rahatlığı içindedir.

Lenin-Stalin, Sovyetler Birliği, sosyalizm bağıntısında eğer hâlâ "Kürtleri düşünmediler..." vb. türünden spekülasyon yapılabiliyorsa, bunda; modern revizyonizmin öğrencilerinin payı çok büyüktür.

Sosyalist inşa koşullarında ulus ve milliyetlere karşı tamamıyla enternasyonalist bir çizgi doğrultusunda işe koyulan Sovyetlerin pratikte onlarca ulus ve milliyet arasında geliştirdiği kardeşlik bağı ve yüksek yurtseverlik bilincinin hangi zemin üzerinden yükseldiğine kafa yormayanların sosyalizmin kazanımlarını bilinçli bir çarpıtmaya tabi tuttukları biliniyor.

Doğrudan kültür devrimi üzerine takınılmış bir tavır olmasa da, Sovyetler Birliği'nde sosyalizm bağlamında Yalçın Küçük ve Abdullah Öcalan arasında geçen dialogda bu konuyla ilintili değerlendirmelerinde soruna ne kadar Leninizmden uzak yaklaştıklarını görmek mümkün. Röportajda Sovyetler üzerine geçen dialogun bir yerinde karşılıklı şu saptamalar yapılmaktadır:

"Yani, Sovyet iktidarını sürdürebilmek için sosyalizmin özünden büyük ödün verdi, diyorsunuz.

Evet, enternasyonalizmden, proletarya diktatörlüğünden, demokrasiden, özgürlükten, kısaca her şeyden büyük ödün verdi. Bunlar daha da sıralanabilir. Lenin öncesinde de biraz belirtileri var, ama bu politika bence 1920'lerden sonra, yani Stalin döneminde hakim kılındı.

"Lenin yaşasaydı, düzeltebilirdi" diyorsunuz. Peki tamam, o şans var demek istiyorsunuz. Stalin bunu biraz daha daralttı.

Tabii o Ikinci Dünya Savaşı'nda emperyalizmin yüklenmesi ile, o arada sırf taktik adı altında aslında dev gibi temel ilkeler gitti.

Çok egoist bir devrim anlayışı değil mi? Hep kendini düşünüyor?

Müthiş egoist! Ben şöyle formüle ediyorum: Dünya devriminin çıkarı Sovyetler'in çıkarıdır, Sovyetler'in çıkarı Rusların çıkarıdır, Rusların çıkarı Sovyet partisinin çıkarıdır, Sovyet partisinin çıkarı merkez komitenin çıkarıdır, merkez komitenin çıkarı genel sekreterin çıkarıdır. Son tahlilde, her şey genel sekreterin durumuna göre ayarlanmak zorunda! Ve genel sekreterin tükenişi de sosyalizmin tükenişi oldu. Ortaya bu gerçeklik çıkıyor. Önce bir daralma, daralmanın böyle yorumlanması ve bu yorumlanmanın tükenişi! Bu bir sapmadır. Buna bürokratik sapma denilebilir, milliyetçi sapma denilebilir. Çünkü Rus milliyetçiliği var. Bu anlayışın doğal sonucu kesinlikle milliyetçiliktir. Hatta benim anlayışıma göre, Almanya'daki milliyetçilikten daha tehlikeli milliyetçiliğin bu reel sosyalizmde gelişmesi zor değildi ve nitekim de gelişiyor.

Ben de bu nedenle, Sovyet marksizminin en zayıf yanının milliyetler meselesi olduğunu yazdım. Pratik ve teoride bu kadar milliyetçilik varsa, milliyetler sorunu da var demektir." *(Y. Küçük, Dirilişin Öyküsü, Weşanên Serxwebûn, şubat 1993, sf. 282-283)*

Böylesi uzunca bir alıntı yapmamızın esas nedeni soruna yaklaşımlarının en azından bu bağlamda bütünlüklü görülebilmesi içindir. Nasıl bir görüş açısının sahibi oldukları yukarıdaki aktarmada apaçık görülmektedir. Diyalogun taraflarına göre; hiçbir kuşkuya meydan vermeyecek şekilde aslında sosyalizm, sıralanan ve "sıralanabilecekler" diye belirtilen hemen tüm konularda çözüm olamamıştır! Ve yapılanlar Rus milliyetçiliğine hizmete koşulmuştur!

Ekim Devriminin açtığı yoldan ilerlemenin sürdüğü 1950'lilerin ortalarına kadar Rus olmayan ulus ve milliyetlere karşı yaklaşımda yukarıda aktardığımızın aksine "egoist" bir siyaset ve pratiğin gündeme gelmediği soruna objektif bakan her insanın rahatlıkla görebileceği bir gerçektir. Dil vb. alanlardaki gelişmeleri "Ruslaştırma amacına hizmet" mantığıyla ele alanlar bugüne kadar bu iddialarını doğrulayabilecek en küçük bir maddi delil öne süremediler. Dillerin özgürce gelişmesi ve bunun daha verimli şekilde ilerlemesi bağlamında atılan devasa adımları Ruslaştırma için(!) tezi altında çarpıtıp sosyalizmin bu alandaki muazzam kazanımını yoksayma tutumu içinde olanlar Sovyetlerde yaratılan bu dilsel zenginliğin (Çar döneminde birkaç dil dışında onlarca dilin varlığı tanınmıyordu) ancak ve yalnız sosyalizmin bir kazanımı olduğunu bildikleri halde bu "eleştiri" kervanına katılmak-

tadırlar.

Günümüzde hâlâ pek çok devlet tarafından (bu devletlerin içinde "insan hakları" ve "özgürlük" söylemini kimseye kaptırmayan "uygar Batı" da dahildir!) birkaç istisnayı saymazsak "resmi" dilin dışında kalan diğer dillerin özgürce ve yaygın kullanımının yasak olduğunu biliyoruz. Bu bağlamda 1930'lu yıllarda Sovyetlerin attığı adımı ve kat-tettiği büyük ilerlemeyi sosyalizmin doğrudan mükemmel bir eseri olarak adlandırmanın dışında her tür yaklaşım kesinlikle isabetsiz ve yetersiz kalır.

Sovyetlerde Kürt milliyetinin dil alanındaki çalışmalarını da kap-sayacak şekilde her şeyi Rus milliyetçiliğine fatura edenler, öncelikle Kürt emekçilerinin kültürel alanda yarattıkları zenginlikleri ve elde ettikleri kazanımları objektif olarak görmeleri gerekir. Bizzat Sovyet ülkesinin en önde gelen önder ve yöneticileri tarafından değişik alan-larda bazı hataların işlendiğinin, yine bizzat kültürel bağlamda da zaman zaman yanlışlıkların yapıldığı tespit edilmiştir. Bu olguyu atlayıp Sovyetler Birliği'de herşeyin güllük gülistanlık olduğunu savu-nanlar varmışçasına tavır takınmanın, "eleştiri" adına getirilen karala-maların anlaşılır ve kabul edilebilir bir yanı yoktur.

Eğer, Lenin ve Stalin önderliğindeki Bolşevik partinin hataları görmesi, ortaya çıkarması ve onunla savaşım içerisinde proletarya enternasyonalizmi doğrultusunda yaratılan kültürden öğrenmek arzusuyla yapılan bazı hatalar üzerinde durulacaksa, bunun anlamlı olduğu söylenebilir ve nitekim komünistler bunu yapmaktadırlar. Ancak söyleşide bulunanların derdi bu değildir.

Sovyetler Birliği'nde kültür devrimi dediğimiz gelişmenin bazılarınca yoksayıldığını hatırlamakta fayda var. Kendilerince" Lenin dönemi" diye özel bir "sosyalist dönem" icat eden ve görünürde Lenin yoldaşın sağlığındaki gelişmeleri doğrudan karşılarına almayarak güya savunma durumunda olduklarını ima etme ihtiyacı duyan bazı çevreler ise, Lenin'in ölümünden sonraki Sosyalist Sovyetler Birliği'ni bir karabasan dönemi olarak "mahkûm" etme yarışı içindedirler. Bu yarış-ta ülkemizin Kuzey parçası somutunda Kemal Burkay ve çevresi başın-dan beri önceliği kimseye kaptırmamaktadır. Denebilir ki, ilgili konuda bu çevrenin dışındaki başka bazılarının epey sonra yaptıkları değişik-liklerin esas ilham kaynağı bunlardır.

Burkay'ın, Leninist teoriyi ve pratiği savunmadığını belirtmeye gerek yok. Bu nokta yeterince açık. O, Stalin'in Lenin'in yolunda zafere

yürüyen biri olduğunu iyi bilmektedir. Ama Stalin'in Lenin karşıtı olduğu özel propagandasını yapmak ise yine bizzat bunların görevi. Kısaca belirtmek gerekirse; bu çevre Leninizmin temel ilkelerini reddetmektedir. Bunların, Sovyetlerdeki Kürt emekçileri arasındaki gelişmelere bakış açısı da yukarıdaki ideolojik/teorik şekillenişe bağlı olarak gelişmektedir.

Sovyetlerdeki kültür devrimi değerlendirmesinde, Burkay şunları yazmaktadır:

"Ne yazık ki Sovyetler Birliği'nde Ekim Devrimi'nin başlattığı bu olumlu demokratik hava daha sonra özünden boşaltıldı. Lenin'in içtenlikli bir enternasyonalist olduğuna ve büyük Rus şovenizmine kararlıca karşı koyduğuna kuşku yok. Ama Stalin döneminde, devrimi savunma amaç ve gereklerini aşan, emekçi yığınları ve devrimci kadroları da saran terör dalgası, ulusal sorunda başlatılmış olan olumlu süreci kesintiye uğrattı, ulusal baskının çeşitli biçimlerini geri getirdi. Kitlesel sürgünlere, zoraki asimilasyon politikalarına yol açtı." *(K. Burkay, a.g.e., sayfa 246-247)*

Yazar, somut verilere dayanmadan ve herhangi bir özgün duruma değinmeden gayet rahat bir biçimde sosyalizm pratiğini topa tutmaktadır. Ama bu madalyonun bir yüzü, öteki tarafına bakılınca artık söylem düzeyinde de dün ısrar (!) ettiklerinin ne denli hata olduğu keşfi bulunmaktadır. Burkay, belirgin biçimde birbirinden özünden farklı olan Sovyetlerin iki dönemini ayırma gereği duymadan 80'lerin sonuna kadar süren adlandırmadan hareketle bir çırpıda "Sosyalizmin, kapitalizmin, yani şu andaki mevcut kapitalizmin çok daha üstünde ekonomik, kültürel yaşamı gerçekleştirmiş olduğunu sanıyorduk, yanıldık." *(Oral Çalışlar, Öcalan ve Burkay'la Kürt Sorunu, Pencere yayınları, sf. 123)* diyerek, böylece bir yandan hiçbir şey olmamış gibi kenara çekilmekte ve fakat aynı zamanda onyılları alan ideolojik duruşunu-kendisini inkâr edebilmektedir. şüphesiz politikada da insan yanılabilir. Çeşitli nedenlerle yanılgı içine düşülebilir v.s. Ancak, burada karşımıza çıkarılan "yanılgı" belirlemesi öyle masumane türden bir saptama değildir. Ne bir genç devrimcinin ilk yıllarında düştüğü bir hata ve ne de bir mucidin yarattığı eserden yanılgıya düşmesi gibi bir durum yoktur. Aksine, onlarca yıl üzerinde belki de en çok tartışılan bir konuda ve aynı zamanda Burkay'da ilk elden taraf olarak üzerinde kitaplar bile yazdığı bir konu bağıntısında, yazarın "yanıldık" açıklamasında bulunması inandırıcı-ikna edici değildir.

Revizyonizm etkisini göstermede gecikmedi.

Modern revizyonist önderlikli Sovyetler Birliği'nin dağılışının resmen ilan edilişinden sonra, bir dönem kendilerini "ML" olarak adlandırma hususunda "hassas" davranan kimileri tam da bu ricat yıllarında komünizme karşı en yoğun saldırı seferberliğinin yaşandığı bir anda "eleştiri" oklarını Lenin-Stalin dönemi sosyalist Sovyetler Birliği'ne yöneltmede gecikmediler. "Çoğulcu proleter devlet" türünden bir hilkat garabetini savunmaya karar verdikleri andan itibaren, özellikle 1920'lerin başından başlamak üzere proletarya diktatörlüğü devletinin kültür alanındaki bakış açısını ve uygulamalarını küçük düşürmeye, burun kıvırmaya varacak ölçüde reddetmeye koyuldular. Yaşanan sosyalizm deneyinden dersler çıkarma adına modern revizyonist bir dizi görüşü yeniden dillendiren ve "Bu sonun başlangıcını SSCB'nin kuruluş döneminden almak gerekir" kanaatine vararak Leninizmin teori ve pratiği hakkında kuşku yayma rolüne soyunanlar, söz Stalin dönemine gelince hepten rotayı şaşırarak "yabancılaşma, halktan kopma, bürokratlaşma" tespitlerinde buluşmada hiçte gecikmediler.

Böyle düşünenlerin içinde yeralanlardan bazıları 1992'de şu tespiti de yapıyorlardı:

"Kültür Devrimi, bir süreç sorunudur, eğitim sorunudur. Kültür Devrimi, baskı ve yasakçı yöntemlerle kazanılamaz, kaos ve anarşi demek değildir." *(Kawa Kongre Belgeleri, Ekim 1992, sf. 68)*

Kim savunuyor, kültür devriminin baskı ve yasakçı yöntemlerle kazanılacağını!?

Böyle tanımlanan bir proleter devrimin ve proletarya diktatörlüğü devletinin kültür devrimi alanında muazzam başarılara imza atmış olmasını bu yaklaşım sahiplerinden kabul etmelerini beklemek ve yine emekçi Kürtlerin bu koşulların doğrudan bir ürünü olarak yeni insan olma doğrultusunda oldukça ciddi bir gelişme kaydettiklerini onaylamalarını istemek gerçekçi olmaz.

Sosyalizm ve kültür devriminin sonucu olarak yeni bir kimlik kazanan emekçi Kürtlerin Sovyetlerde elde ettikleri başarıları reddeden ve sosyalizme cepheden tavır alan bazı başka yayınlar da takınılan tavırlara da kısaca bakmakta yarar var. şu anda yayın faaliyeti durmuş olan Hevdem dergisinde yazılanlara bakalım:

"4- Ermenistan ve Gürcistan sovyetleri hariç, Kürt ulusu bu devletin sınırları içerisinde, değişik ölçü ve biçimlerde, aşırı bir ulusal baskı

siyasetinden, ulussuzlaştırma ve kültürsüzleştirmeden, kültürünün ve tarihinin inkârından, sosyo ekonomisinin sömürüsünden, kararlaştırılmış bir geri bırakılmışlıktan, ırkçılık ve ayrımcılıktan... acı çekmektedir." *(Hevdem, sayı 1, Eylül 1993, sf. 16)*

Burjuva kimliğe sahip olmaları ölçüsünde en açık sosyalizm karşıtlığının temsilcileri olan ve ülkemizin kuzey parçası sözkonusu olduğunda bir de bu yönleriyle burjuva milliyetçiliğin bir kanadını temsil eden bu dergi çevresinin, öteden beri Stalin önderliğindeki sosyalist Sovyetler Birliği devletinin genel olarak Kürtlere yönelik politikasını benimsemediğini hatırlatmakta yarar var. Sovyetler Birliği'nde emekçi Kürt kitleleri için sosyalist temelde yapılanlar böyleleri tarafından en hafifinden "zorla asimilasyon" olarak görülmektedir.

Hevdem çevresi gibi burjuva milliyetçi bir kimliğe sahip ve şu anda yayın faaliyeti durmuş olan Xebat'ın görüşü de tamamen sosyalizm karşıtlığı üzerinde şekillenmektedir. Diğer burjuva milliyetçi Kürt yapılanmaları gibi, bunlar da sosyalizmin ve onun önemli bir ayağını oluşturan kültür devriminin Kürt emekçileri için muazzam bir değişim ve ilerlemeyi gerçekleştirdiğini kabul etmemektedirler. Sosyalizm karşıtı burjuva milliyetçi Xebat'ta yazılanlar:

"Ulusal sorunların, sosyalist demokrasinin, insan hak ve özgürlüklerinin, çözülemediğini izledik. Çarlık Rusya'nın, Hanların ülkesinin, yüzbinlerce emekçi halkın direnişiyle yıkılıp, yeni bir dünya kuruluşunun çağı başlatılırken, yeni çar ve hanlarla sosyalizm saptırılarak, yeni çarlık-yeni hanlık yönetimleri kuruldu." *(Xebat, sayı 18, sf. 11)*

Kürt burjuvazisinin, kültür devrimine yaklaşım bağlamında proletaryanın yarattığı esere karşı olumlu yaklaşım içinde olması beklenemez. Sosyalizmin ürünü olan gelişmeleri doğru olarak aktarması ve/veya sahiplenmesi onun doğasına aykırıdır. Tıpkı dün Eğit ve Cangir beyler örneğinde olduğu gibi, benzerlerinin geleceğin sosyalist Kürdistanı'na karşı burjuva karakterlerinin doğal bir sonucu olarak aynı rolü oynamaya aday oldukları daha bugünden ifade edilebilir.

Sovyetlerdeki kültürel gelişmenin önemini küçümseyenlerin, yaşanan aydınlanma hareketinden gerekli dersleri çıkarmayanların 50-70 yıl önce kültürdeki devrim eylemini küçük düşürme gayreti içine girmelerinden olumlu yönde öğrenilecek zerre kadar bir şey yoktur. Yoktur, çünkü bu cenahta yeralanların neredeyse tamamı "Sosyalizm koşullarında nasıl bir kültür devrimi" ya da "Sosyalizm ve ulus/milliyetler sorunu nasıl çözülür?" vb. gibi çok ciddi temel sorunlarda en

küçük bir projeleri (Bu bağlamda, Kürdistan'daki bir dizi Kürt parti ve örgütünün Kürdistan'da nasıl bir sosyalizm noktasında tam bir suskunluk ve en genel anlamda "şimdi zamanı değil" diyerek geçiştirme tutumu içinde oldukları; Kürdistan'da ulus özellikleri olmayan ve fakat milliyet konumunda bulunan on civarındaki azınlığın sorunlarının nasıl, ne şekilde çözüleceği hakkında kayda değer bir planlarının bulunmayışları ve ayrıca her iki noktada da çok sınırlı da olsa yazdıklarının çok büyük yanlışlıklarla dolu olduğu vs. hatırlanmalıdır...) ve ayrıca güya eleştirdiklerinin yerine alternatif olarak önerdikleri hiçbir şey yoktur. Bu küçümsenemez yanlışa sosyalizme yönelik hayali saldırılar da eklenince ne denli bir olumsuzluk içinde yüzdükleri daha iyi görülecektir/görülmektedir.

Günümüzde; özellikle ülkemizde roman, şiir, folklor, tarih, dil, bilim vb. noktalarda hâlâ kayda değer bir gelişme sağlanamamışsa, bu diğer şeylerin yanısıra Sovyet Kürtlerinin kültürel devriminden öğrenilemediğini ve aynı zamanda 60 yıl önceki düzeyin de fazlasıyla gerisinde kalındığını gösterir. Sovyetler Birliği'nde kültür alanında atılan devasa adımları beğenmeyen ve görmezden gelenlerin önce kendi gerçekliklerini gözden geçirmeleri daha sağlıklı olsa gerek! Bu nokta da ciddi bir düşünme sürecine girmeye ihtiyaçları olanların sosyalizmin pratiğine burun kıvırmalarındansa, oturup kendi yetmezliklerini masaya yatırmaları ve nedenleri üzerine kafa yormaları gerekir.

***

Buraya kadar vurgulamaya çalıştık, yeniden özetleyelim; ilk sosyalist devletin önündeki en önemli zorluklardan biri kültür alanındaki savaşımdı. Okuma-yazma oranın alabildiğine düşük olduğu ve buna parelel eğitimin sınırlı düzeyde kaldığı, cehaletin egemen olduğu ve eskinin alışkanlık ve geleneklerinin canlı durduğu bir ortamda deyim uygunsa bu canavarla mücadelede zafer kazanmak akşamdan sabaha mümkün olamazdı. Bununla mücadelede muzaffer olabilmek için Ekim Devriminin açtığı yoldan sosyalist ülkenin her alanda gelişmesi/güçlenmesi gerekiyordu. Sovyet yurttaşlarının hayatları yaşanabilir bir seviyeye çekilmesi şarttı. Kısaca sosyalizmin inşası öncelikli görevdi. Bu öncelikli göreve bağlı kalarak kültürde de ilerleme ve yeniye ulaşma hedefi adım adım gerçeğe dönüşecekti. Burada doğal engeller haliyle kendini dayatıyordu. Eski olanla mücadelede acele edenler, tecrübesiz ve yetersiz kesimlerin yolaçtığı rahatsızlıklar, yüzden fazla

değişik ulus ve milliyetin mevcudiyetinin yarattığı zenginliğin yanısıra bu olgunun aynı zamanda belli bir zorlanmayı da beraberinde getirmesi neticesinde geçmişin önyargılarının bir biçimiyle varlığı ve bu sorunların yanında içeride ve dışarıda sahip olunan diğer güçlüklerin yanyana bulunduğu koşullarda hataların yapılmaması -her şeyin istisnasız çok düzenli ve isabetli sonuçlanması- garip olurdu.

Kafkaslar özgülündeki sorunlar tablosu daha derin ve yaygın, aynı zamanda karmaşık bir özellik gösteriyordu. Kaba bir tanımla Kafkaslar sorunlar yumağı görüntüsü veriyordu ve bu görüntünün ardındaki gerçek çok kapsamlı bir çalışmayı gerektiriyordu. Sovyetler Birliği sınırları içindeki "sorunlu" bölgelerin başında gelen Kafkaslardaki problemlerin ancak sosyalizmin inşasına paralel bir şekilde giderilebileceği doğru saptaması sonrasında zamanla bu bölge ulus ve milliyetler açısından gerçek anlamda bir barış ve kardeşlik coğrafyasına dönüştü.

Proletarya diktatörlüğü döneminde kelimenin gerçek anlamında giderek sorunsuz bir bölgeye dönüşen Kafkaslar'daki bu durum şüphesizki sınıf mücadelesinin doğrudan bir sonucudur. Eğer gerçek anlamda Kafkaslarda ve konumuz bağıntısında Kürtlerin de yaşadıkları bölgelerde sınıf mücadelesi yürütülmemiş olsaydı işte asıl kargaşa ve kaos o zaman egemen olurdu. Unutulmamalıdır ki, bütün kötülükleri sosyalizm koşullarında sınıf mücadelesinin sürdürülmesine fatura edenler genel olarak Sovyetlerde, Kafkaslar özgülünde ve ulusumuzun nüfus olarak çok küçük bir bölümünü oluşturan Sovyet Kürtleri somutundaki gelişmelerin ve gerçeklerin sağlıklı bir değerlendirmesini yapmaları mümkün değildir.

Bu bölgede yaşayan Kürtler bir dizi bakımdan diğer parçalardaki Kürtlerden daha geri bir konumda bulunuyorlardı. Oldukça dağınık olmalarının yanında göçebe/çoban bir yaşam içinde bulunmalarının getirdiği bir dizi zorluk vardı.

Buna, Kürt bey ve şeyhlerinin sınırsız egemenliği de eklenince durumun ne kadar zorluklarla dolu olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Işte böylesi koşullarda Kürtler arasında kültürel devrimin temelleri atıldı. Bu temel sayesinde Kürt halkı/emekçileri arasında diğer halklara karşı güçlü sevgi bağları oluştu ve kardeşçe ilişkiler gelişti. Yeni sosyalist kültür aracılığıyla ulusal (milliyet) nihilizm yerine uluslararası proletaryanın enternasyonalist kültürü hakim hale geldi. Ve deyim uygunsa "Kürdün Kürdü sevmesi" yerine "Insanın insanı sevmesi gerekir"

belgisi doğrultusunda yeni sosyalist kültür gün geçtikçe gelişti ve tüm toplum üzerinde belirgin etkilerini göstermeye başladı.

Dolayısıyla ulusal değerler temelindeki sevginin yerine, insan sevgisi geçtiği oranda ve ölçüde zamanla yeni insan yaratıldı. Kültür deyince "el yüz yıkama"yı hatırlayanların, ya da ufku burjuva demokrasisini aşmayan "Batı medeniyeti"ni savlayanların, ulusun kültürü dışında sahiplenilecek birşey bulamayanların sevgi, dürüstlük, arkadaşlık ve yoldaşlık... üzerine inşa edilen yeni yaşamı ve sosyalist içerikteki kültür devrimini onaylamaları/sahiplenmeleri elbette olanaklı değil.

Emekçi Kürtler arasındaki rönesansın sonuçlarını yetersiz bulan ve hatta küçümseyenlerin böylesi ucuz tutumlar içine girmeden önce olgular üzerine kafa yormaları ve ondan sonra eleştirilerini yapmaları beklenir. Ayrıca beğenmedikleri ya da karşı çıktıkları bir şey varsa, bunu somut olarak ve belgeleyerek ortaya koymaları gerekir.

Toparlayacak olursak;

Sovyetler Birliği'nde yaşayan tüm diğer halklar gibi Kürt emekçileri de, Ekim Devriminin hemen ardından başlatılan büyük Kültür Devrimi seferberliğinin aktif katılımcıları/sürdürücüleri oldular. Eskinin köhnemiş dünyasına , en genel anlamda cehalete karşı açılan bu yeni savaşta Kürt emekçileri de yerlerini aldılar.

Bu muazzam pratikten öğrenmek eylemi bugün de önümüzde durmaktadır ve mutlaka bu ölümsüz eserden öğrenmeliyiz. Kimi eksiklikler ve ayrıntılarda bazı olumsuzlukların asla varolmadığını iddia etmiyoruz. Tam aksine yeryüzünde ilk kez devasa adımlarla ilerlenilen bir kültür devrimi seferberliğinde yanlışlıkların olmaması ilginç olurdu. Fakat temel politika ve bu alandaki uygulamalar esasta doğrudur. Önemli olan bu ana halkadan -eksiklik ve yanlışlıkları unutmadan- dersler çıkarmasını bilmektir.

Bugün de aslolan Sovyet emekçi Kürtlerinin de yaratılmasında katkıda bulundukları kültür devrimi eserinden sonuna kadar öğrenmektir. Aksi durumda, geleceğin özgür ve sosyalist ülkesini (sosyalist deneyim ışığında) inşa etmek ve sosyalist temelde bir kültüre ulaşmak ve komünizm için yeni insanı yaratmak mümkün değildir.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE KÜRTLER SÜRGÜN EDİLDİ Mİ?

Sovyetler Birliği'nde, Rus olmayan halklara karşı sürgün politikalarının uygulandığı iddiası öteden beri hep canlı tutulmaktadır. Güya, sosyalizm koşullarında halklara karşı baskı ve şiddet uygulandığı, yerlerinden göçettirildikleri ve zorla "yabancı" bölgelere, "uzak diyarlara" sürgüne gönderildikleri tumturaklı bir şekilde sürekli tekrarlanmaktadır.

Belgelere, olgulara dayanmadan sık sık Sovyetler Birliği'nde "Kürtler'in sürgün edildiği" edebiyatının yapıldığı bir ortamda, gerçekleri ortaya koymaktan uzak durmak olmaz.

Öncelikle, Kürtlerin "kitleler halinde sürgün" edildiklerini öne sürenlerin, belge ve kanıtlara dayanmadıklarının bilinmesi gerekir. Kimi anı ve duyumlar, tahmin yürütmeler ve olasılıklardan hareket etme tavrı temelinde siyaset yapılmakta ve Sovyetler Birliği şahsında sosyalizme saldırılmaktadır.

Denebilir ki, "sürgünün de belgesi olur mu?" Ya da bazıları çıkıp, "ben canlı tanığıyım!" ısrarında bulunabilir. Hatta bunu söyleyenler vardır da. Tereddütsüz bir şekilde yanıtlamak gerekir ki; bu iki karşı çıkış ilk başta "akla" yatkın gibi gözükse de kesin bir biçimde bilimsellikten uzak bir yöntemdir. Tarih, herkesin kendi keyfine göre yazdığı ve psikolojik dayanaklarla tespitler yaptığı bir alan değildir. Bu tür bir yaklaşıma onay verenler en başta tarihin tersyüz edilmesine, yani çarpıtılmasına onay vermekte ve böylece onu, işine geldiği gibi kullanmanın zeminini hazırlamaktadır.

Ele aldığımız konuda bütün tarih çarpıtıcıları işbirliği içindedirler. Ellerinde hiçbir somut kaynak olmadığı halde bir dizi iddia öne sürebilmektedirler. Asla kaynağını belirtmedikleri halde dönüp dolaşıp "sürgün" nakaratına sarılmalarına yön veren temel kaynağın, burjuva milliyetçiliğinin ve burjuva ideolojisinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu sosyalizm karşıtlarının yaklaşımları, iddialarını kanıtlama derdi/kaygusu taşımadıkları için iftira batağında "çamur at izi kalır" yöntemine sarılmaktır. Sözkonusu olan eğer sosyalizme saldırı ise bütün iftira ve karalamalar katlanarak devreye sokulur.

Kürt sürgünü iddiasını ortaya atanların temel derdi Stalin şahsında Marksizm-Leninizm'e, komünizme saldırmaktır. Modern revizyonizmin açtığı yoldan ilerleyen veya o çizgiden etkilenen herkes, başta Kruşçev olmak üzere bütün revizyonistlerin uydurduğu hikayeleri büyük bir iştahla Stalin karşıtlığı kampanyasında kullandılar, kullanmaya devam ediyorlar. Ne diyordu anılarında iki yüzlü N. Kruşçev: "Stalin'in yanına çağrıldığımızda sürgüne mi, yoksa göreve mi gideceğimizi bilmiyorduk." *(Aktaran, Özgürlük Dünyası, Aralık 1997)*

SB'de Kürtlerin sürgüne uğratıldıklarını iddia eden pekçok Kürt politikacının ve araştırmacının Nikita'dan ilham aldıklarını söylemek hiç de abartma sayılmaz!

Yerleşim/yerleştirme gibi problemlerin ne kadar büyük bir sorun olarak sosyalizmin kuruluşunun önüne dikildiğinin kavranması halinde, şu "sürgün" hikayesinin bir iftira olduğu farkedilecektir.

Leninizm karşıtlığında yarışanlar eğer SB'de yerleşim bağlamında yapılanları hesaba katsalar, emekçi Kürtlerin ne kadar müreffeh bir yaşam planı içinde yerleştirildiklerini de göreceklerdir. Yerleşim sorununda zor kullanımının sorunu çözmek için tercih edilemeyeceği kesindir. Belli bir zaman dilimine mutlak ihtiyacın olduğu ve tam da bu bağıntıda ülkenin hemen her alandaki sosyalist inşaya bağlı olarak ancak bu problemin çözüleceği, Bolşevikler tarafından berrak bir şekilde ortaya kondu. Bazılarının iddialarının aksine, Ekim Devrimi günlerinden başlamak üzere gerçekleşen yeni yerleşimlerde olanaklar ölçüsünde yerleşimcilere (şu ya da bu ulus-milliyet üyesine değil...) en iyi bir yaşam olanağı sunulmaya çalışıldı ve bu amaç için seferber olundu. Bu, ülkenin yeniden inşası için gerekliydi. Sovyet yurttaşlarının sağa-sola savrulmadıklari, "başlarının çaresine baksınlar" denmediği ve ayaza terkedilmedikleri gerçeği sürgün karalamasına rağmen yadsınamayacak bir gerçektir.

***

Sürgün iddiasının ayrıntılarına girmeden önce, Sovyetlerde Kürt emekçilerinin genel yaşamı hakkında birkaç noktaya işaret etmeye çalışalım. Sovyetlerde, Kürtlerin yerleşim problemlerinin çözümü bağlamında, bu sürecin içinde yeralan Erebê Şemo'nun gelişmeleri ayrıntılı bir şekilde ortaya koyduğunu öncelikle belirtmek gerekiyor. O, birkaç eserinde Ekim Devrimi'nin göçebe Kürt halkını yeni bir yaşama

imkânına kavuşturduğunu ve bunun emekçi Kürtlerin hayatında muazzam bir devrim olduğunu sayısız örnekle gayet anlaşılır ve somut bir biçimde aktarmaktadır. Belki de, Sovyet Kürtlerinin yaşamlarındaki olumlu değişiklikleri en detaylı ve olumlu yönde anlatan kişi E. Şemo'dur. Yerleşim bağlamında, O'nun kayda değer bir olumsuzluktan bahsetmemesi ve emekçi Kürtlerin göçebe ve çoban geleneğinden kurtulması için bizzat kendisinin de içinde bulunduğu Bolşevik Parti fonksiyonerlerinin Kürt yerleşimcileri arasında propoganda ve örgütleme faaliyetiyle onları gönüllülük temelinde kazanmaya çalıştığını özellikle vurgulamamız yerinde olacaktır.

E. Şemo'nun bu konuda yazdıkları elbette bir ölçüde bizler için bir referans olma özelliğine sahiptir. Fakat Sovyetlerdeki Kürtlerin yaşam koşulları konusunda gerçekleri ortaya koyan başka Sovyet yurttaşları da var. Bunlardan biri de Sovyet Ermenistan'da yaşayan L. Garibyan'dır

"Sovyet hükümeti, göçebe hayatı sürdüren Kürtlerin sefaletini yok etmek için tüm şartları yarattı. Onlar şimdi, yerleşik bir yaşam sürdürüyorlar ve kollektif çiftliklerde tarım ve hayvancılık yapıyorlar. Derme çatma kulübelerde değil, taştan yapılmış yeni ve güneşli evlerde yaşıyorlar. Kürt köylerinde artık kendi traktör sürücüleri, tarım araçları sürücüleri, şoförler, mekanikçiler, demirciler, tesfiyeciler, ayakkabıcılar, bal üreticileri, halı dokumacıları ve diğer mesleklerden ustalar var. Buralarda okullar, kulüpler, kreşler, hastahaneler, devlet ve kooperatif mağazaları inşa edildi. Bir dizi köyden bölge merkezlerine ve Ermenistan'ın başkentine düzenli olarak otobüsle ulaşım imkânı var.

Sovyet-Ermenistan'da Kürt halkı, yüzyılları bulan tarihinde ilk defa kendi yazısını ve edebiyatını yaratma imkânına sahip oldu. Kürt alfabesinin yaratılmasından bu yana geçen 20 yılda, Ermenistan'da Kürtçe 200 civarında kitap yayımlandı; bunların arasında Kürt yazarlarının ve şairlerinin eserleri de mevcuttur." *(Garibyan)*

Bu satırlarda dile getirilen gerçekler 1949 yılına, henüz modern revizyonizmin iktidara gelmediği döneme aittir. Ve bu gerçekler, Sovyetlerdeki Kürtlerin sosyalizm şartlarındaki yaşamlarını ortaya koymaktadır. Bu alıntıda dile getirilen gerçekler, Sovyetler Birliği'ne saldırmak için öne sürülen Kürtlerin "sürgün" edildiği iftira ve iddiaları çürütmeye yeterlidir.

Kuzey'den Sovyetlere göçeden Kürtlerin yerleşme problemlerinin çözümünde varolan zorlukların aşılması yönündeki çabaların doğal

olarak birkaç kez yer değiştirilmesine neden olduğu da görülmüştür. Qanatê Kurdo şahsında bunu örneklemek mümkün. Sovyetler Birliği'ne göç eden Q. Kurdo'nun ailesi, önce Ermenistan'a ve sonra da Gürcistan'a (Tiflis'e) yerleştirilirler. Verimli bir Kürt dilbilimcisi olmayı tamamen sosyalizmin başarılı kuruluş çalışmalarına borçlu olan bu yazarın, "ordan oraya sürgün edildiler" türünden bir demagojiye alet edilmesi kabul görebilir mi? 1928 yılında Leningrad'a okumaya gönderilen genç Q. Kurdo'nun "ülkesinden koparıldığı" iddia edilebilir mi? (Ki, zaten Sovyetler Birliği'ne göç etmeleriyle birlikte, kendileri "ülkelerini" terketmiş durumdadırlar.) Sorunlara objektif yaklaşanlar tabii ki, bu tür iddialara, iftiralara yer vermez. Ancak sosyalizmin düşmanlarından başka türlüsü de beklenemez. Bunlar sosyalizme saldırma ateşi içinde, Kabil (Afganistan) çevresinde Kürtçe konuşanların bile "Sovyet sürgünü" olduklarını söylerlerse hiç şaşmamak gerekir!

Sovyet Kürtleri arasında yerleşim sorunlarının derinleşmesini arzulayanlar da vardı. Göçebe hayattan çıkar sağlayan ve çobanlığın devamında kendi egemenliğini korumaya yeltenen zengin Kürt takımının sosyalist iktidarın girişimlerini sabote etmek için canla başla çalıştığını da kaydedelim. Burada varmamız gereken sonuç şudur: Uzunca bir zaman sosyalist iktidarın yeniden yerleşim politikasını kabul etmemede ısrar edenler ve sosyalizmin kuruluşunu baltalamaya çalışan Kürt ulusal azınlığına mensup zenginler sınıfının üyelerinin diğer ulus ve milliyetlerdeki benzerleri gibi ortak bir akibete, yani sınıf mücadelesinin değişik kategorilerdeki uygulamalarına maruz kalmaları gayet anlaşılırdır. Kollektifleştirme hareketi sırasında ve kulaklara karşı savaşım yıllarında Kürt zenginlerine karşı da savaş yürütülmesi anlaşılır ve doğru birşeydir. Sözkonusu olan, Sovyetlerde sömürücü sınıflara karşı mücadeledir, yani sınıf mücadelesinin sürdürülmesidir.

Bazı Kürtlerin başka bölgelere götürülerek yeniden yerleştirilmesinin, "sürgün edildiler" türünden psikolojik demagojilere alet edilmesi ise tam bir çarpıtmadır. Böylesi ayakbağı odakların varlığına sonuna kadar katlanılamayacağı, sosyalizm hakkında az çok bilgisi olan herkes için oldukça nettir. Önemli olanı, yapılanların şu ya da bu ulusu ya da ulusal azınlığı temel/hedef alarak yapılmadığının kavranmasıdır.

Kürt azınlığının dağıtıldığı, sağa-sola serpiştirildiği vb. iddiasına gelince: "Dağıtıldılar" yorumunu yapanların, Kürt milliyetinin belli bir alanda toplanmasını arzulamaları ölçüsünde yalnızca problem çıkar-

mak için bu iddiaya sarıldıklarını öncelikle belirtmek lazım. Türkmenistan'daki birkaç bin Kürdün yaşamları somutunda spekülasyonların gerçeği yansıtmadığını rahatlıkla tespit edebilmek mümkün. "Aktüel olan bölgede Kürtlerin dağılımı rastgele değildir. Tümü Fars ülkesinden gelen göçmenlerden oluşuyor." (Berhem). Bu detay bile tek başına emekçi Kürtlerin özenle yerleştirildiğini -ki bunların göçmen olduğu da bilinçte tutulmalıdır- kanıtlar.

Sovyetlerde yerleşim ve yeni yaşama geçme noktasında Kürtler üzerine araştırmalarıyla tanınan bazı yazarlar, göçebe ve dağınık durumdaki Kürt toplumunun sosyalist ülkede ne şekilde yerleştirildiklerini somut olarak ortaya koymaktadırlar.

Bu araştırmaların birinde şöyle deniyor:

"Iki dünya savaşı arasında göçebe Kürt aşiretlerini yerleşik düzene geçirmek üzere çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak gerek Türkiye'de, gerekse Iran'da, Mustafa Kemal ve şah Rıza Pehlevi döneminde uygulanan yöntemler Kürtler tarafından memnuniyetle karşılanmamıştır. Sovyetler Birliği'nde ise durum daha değişiktir. R. J. M. Goold-Adams, Ruslar'ın bu konuda diğer Ortadoğu ülkelerine nazaran daha başarılı olduklarını söyler. 'Sovyetler Birliği'nde, bu soruna askeri ve siyasi olduğu kadar, ekonomik bir sorun olarak da yaklaşılmıştır. (...) Göçebelere toprak ve su verilmiş, topraktan aldıkları ürünü artırmaları için tarım uzmanları kendilerine yardım etmiştir.' Göçebeleri, yerleşik düzene geçirmek için kaba kuvvete başvurulmamış ve Caff örneğinde olduğu gibi bu geçiş adım adım uygulanmıştır." *(Kürtler ve Kürdistan, V. Minorsky, Th. Bois, D. N. Mac Kenzie, Doz Basım-Yayın, sf. 173)*

Sovyet iktidarından yana olmayan bazı Kürtlerin sosyalizmin anavatanını terketmesi biçiminde göçü tercih eder maddi bir zeminin varlığından bahsedebiliriz. Bu bağlamda Lazarev şöyle diyor:

"Aynı dönemde Britanya emperyalizminin top malzemesi olarak Horasan'daki Kürtler'i kullanma projesi ortaya çıktı. Britanya askeri misyonunun Türkistan'daki başkanı olan ve Batı Hazar'da bölgesel karşı devrimin yanında yer alan General U. Mallesçonç, Horasan'a Bolşevikler'in saldırısı sırasında da 300 Kürdü 'Iyi bir materyal' olarak tutmayı önermişti. Fakat bu planın kral yardımcısı tarafından Kürtler'in güvenilir olmadığı nedeniyle geri çevrildiği oldukça açıktır." *(M. S. Lazarev, Emperyalizm ve Kürt Sorunu (1917-1923), Özge Yayınları, sf. 48)*

Karşı devrime alet olma ihtimalinin çok güçlü verilerinin sözkonusu olduğu bir anda, Sovyetlerin de birtakım tedbirler geliştirmeleri neden

yanlış olsun? Ekim Devrimi'ne karşı savaşmış bazı Kürtlerin bulunduğu, emperyalist devletlerle ilişki içinde olan Kürtlerin sosyalizme, Sovyet devletine karşı düşmanca emeller peşinde olduğu bir durumda, çok doğaldırki ilgili Sovyet devlet yöneticileri de bu olguları hesaba katarak hareket etmek zorundaydılar.

***

Sovyetler Birligi'nde Kürtlerin "sürgün" edildiği bağlamında bazı çevrelerin, yazarların gelişmeleri nasıl aktardıklarına ve ne tür değerlendirmeler yaptıklarına kısaca bakmaya çalışalım. Çok çarpıcı olması bakımından önce en uç noktada olanından başlayalım:

"Ermenistan ve Gürcistan Sovyetleri hariç, Kürt ulusu bu devletlerin sınırları içerisinde, değişik ölçü ve biçimlerde, (...) ırkçılık ve ayrımcılıktan, askeri ve polisiye baskılardan, nüfusun zorla göç ettirilmesinden acı çekmektedir." *(Stockholm Konferansı, sf. 185)*

Alıntıda dikkat çeken nokta, önce Kürtler ulus olarak gösterilerek gerçek durum çarpıtılıyor. Ardından da, Ermenistan ve Gürcistan'da Kürtlerin baskı altına alınmadığı teslim edilerek, Sovyetler Birliği'nde aynı konuda ikili tavır varmış gibi, diğer bölgelerde Kürtlerin baskı altına alındığı savunulmaktadır. Böylece de, Sovyetler Birliği'ne saldırmaktadırlar. SB'deki Kürt nüfusun değişik yazar ve araştırmacılar tarafından farklı yansıtıldığına değinmiştik. Sovyet Kürtlerinin nüfusunu yeniden özetle hatırlamakta yarar var.

Stockholm Kürt Konferansı'nda C. Heyderi'nin verdiği grafikteki rakamlara bakılacak olursa, Kürtlerin hızla nüfus bazında bir azalma sürecine girdikleri sonucu çıkıyor. 1921'de Azerbaycan'da 33 780 olan Kürt nüfusu 1926'da 41 000'e çıkıyor ve fakat 1939'da ise 6000'e kadar iniyor...

Bu arada önceki sayımlarda varlıklarına işaret edilmeyen Kürtler, 1926 sayımlarında Gürcistan'da 10 000 ve Ermenistan'da ise 15 200 olarak verilmektedir. 1939 sayımından önce Türkmenistan'daki durumları hakkında hiçbir rakam verilmeyen Kürtler bu tarihteki nüfus sayımında 24 000 şeklinde gösteriliyor. Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kras. ve Ukrayna'da ise ele aldığımız dönem içindeki nüfus sayımlarında yerleşimlerine rastlayamıyoruz.

Bu tablodan herkes farklı yorum, değerlendirme ve sonuçlara ulaşabilir. Yalnızca bu veriden hareketle "nüfusun kırıldığı" sonucuna varmak için acele eden milliyetçilerin tek yanlı ve önyargılı hareket ediş-

leri bu noktada da ortaya çıkıyor. Fakat bazı başka verilerin de bulunduğu ve muhakkak bir karşılaştırmanın yapılması gerektiği milliyetçilerin umurunda değil.

Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nde ise Kürt nüfusun oranı bakımında farklı bir bilgiyle karşılaşıyoruz. Sovyet Ansiklopedisi'ndeki dökümün, Kürtlerin nüfusu açısından gerçeğe daha yakın olduğu görülmektedir. 17 Ocak 1939'daki rakamlara göre Sovyetlerdeki Kürtlerin toplam nüfusu 45 900'dür. Bu, Sovyetler Birliği sınırları içindeki toplam nüfus içinde %0.03 düzeyinde bir oran anlamına geliyor.

Kafkasya özgülünde Ermenistan ve Gürcistan baz alınarak hazırlanan iki ayrı tablodaki bilgilerde Kafkas Kürtlerinin nüfus açısındaki durumunu ortaya koymaktadır. Bu tablodaki bilgiler de, Sovyet Ansiklopedisi'nden aktardığımız veriye yakınlık göstermektedir.

***

Kürtlerin ve özelde Kürt aydınlarının sürgün edildiklerine dair propagandanın önde gidenleri arasında modern revizyonizmin okulundan geçmiş kimi Kürt yazar-çizerlerinin bulunduğunu biliyoruz. Büyük çoğunluğunun belge ve olgulara dayanmaksızın "sürgün" temasını ileri sürmelerinde ulusalcı bakış açısıyla hareket etmeleri belirleyici bir rol oynamaktadır. Burada ideolojik tercihlerin çok önemli oluşuna dikkat çekmek yerinde olacaktır. Leninizmin yön verdiği proletarya diktatörlüğü devletinin bir dizi alandaki uygulamalarını tasvip etmeyen ve onu karşılarına alanların, iş "kendi" ulus ya da ulusal azınlıkları somutuna gelince daha da pervasızlaştıkları görülür. Sosyalist iktidarın ve Bolşevik Parti'nin politikalarını hayata geçirirken çok doğal bir şekilde önündeki engellerle mücadele etme zorunluluğu, tüm burjuvazi için olduğu gibi milliyetçiler tarafından da kabul görmez. Nitekim "sürgün", aydınların asıldığı-kesildiği vb. hikayeleri hep burdan çıkıyor. Ve fakat sürece, olan bitenlere gerçekçi yaklaşıldığında, bizzat "sürgün" bağlamında da Sovyet iktidarının tavrının çok öğretici olduğu rahatlıkla farkedilecektir.

Herşeyden önce, yeniden düzeltme harekatı sırasında diğer ulus ve milliyetlere mensup unsurların olduğu gibi, bu kampanyanın içine Kürt ulusal azınlığına mensup kişilerin de katılması-bulunması yanlış değildir. Ayrıca bu kampanya ulusal temelde değil -ki, Sovyetlerde baştan sona, çok doğru bir şekilde ulus vb. temelinde hareket edilmedi-, tamamen sınıf mücadelesi perspektifi temelinde sürdürülmekteydi.

Sınıf mücadelesi bazı canların yanmasına yol açacaktır elbette. Demokrasicilik oynayanların proletarya diktatörlüğünün düşmanlarına karşı alabildiğince sert uygulamalarını kavramalarını beklemek zaten abestir. Ve bu uygulamalar proleter sınıf perspektifinden ele alınmadığı için, karşı çıkanların bugünkü yegâne kozu "Kürde zulüm", "Volga Almanına sürgün", "Misket Türküne mezalim" vb. türünden milliyetçilik penceresinden bakarak sonuçlar çıkarma tutumudur.

Tam da Sovyet toplumunun her alanda giderek daha fazla geliştirilmeye çalışıldığı bir dönemde, iktidar organlarında, yerel kurum ve kuruluşlarda, partide yapılan düzenlemelerde vb. isabetli olmayan birtakım olumsuzlukların asla ve haşa hiçbir Kürt azınlık mensubunu kapsamadığını ileri süren yok.

Kendine Kürt aydını diyen bir dizi insan somut olarak kimi Kürt aydınlarına karşı takınılan tavırlarda izlenen yöntemi; eleştiri-özeleştiri sürecini, karar verme ve bu kararı emekçilerin doğrudan katılımı ve inisiyatifiyle değiştirme mekanizmasının işlediğini görmezden gelmektedirler. Kürt aydınlarının çektikleri "çile"ler demagojisi noktasında Heciyê Cındi somutunda yaşananlar bu iddiaları öne sürenleri yalanlamaktadır.

Heciyê Cındi somutunda haftalık Hêvi gazetesinde Prof. Şekroyê Xudo'nun yazdığı Kürtçe makalede, gelişmeler aktarılmasına ve yazarın kişiliği hakkında detaylı bilgi verilmesine rağmen, yazıyı kaleme alanın özellikle Stalin "dönemi"ndeki sosyalizm uygulamalarına sosyalist olmayan bir kimlikle yaklaşması neticesinde sosyalist iktidara karşı oldukça haksız ve ağır ithamlar ileri sürülmektedir.

Sovyet iktidarının yetiştirdiği bir Kürt aydını olan Heciyê Cındi somutunda, 1930'ların sonunda gündeme gelen şudur: H. Cındi, milliyetçilerle ve kimi karşı devrimci bireylerle ilişki içinde bulunduğu gerekçesiyle 18 Mart 1937 tarihinde "Sovyet karşıtlığı" iddiasıyla tutuklanır. Hakkında yapılan soruşturma ertesinde serbest bırakılır ve akabinde onurlu bir Sovyet yurttaşı olarak görevinin başına döner.

Sosyalizmin kuruluşu ve Kürt emekçiler arasında aydınlanma faaliyetinin yaygınlaşmasında büyük emekleri geçmiş bu Kürt aydınına karşı ilk başta takınılan tutum, kısa süre sonra isabetli olmadığı sonucuna varılarak terkedilmiştir. H. Cındi'nin 1930'ların sonlarına doğru gerçekleşen temizlik kampanyası çerçevesinde tutuklandıktan kısa süre sonra suçsuz bulunarak serbest bırakılması, O'nun çalışmalarını olumsuz yönde etkilememiş; aksine Sovyet iktidarına, sosyal-

izmin kuruluşuna ve emekçi Kürtlere hizmete devam etmiştir.

O'nun Ikinci Dünya Savaşı'nın ateşi içinde Kürtler için Latin harfleriyle "Elifba" hazırlığında gösterdiği çaba ve bunu 1946'da sonuçlandırması örnek gösterilebilir. Sonraki yıllarda Kürtçe üzerine faaliyetlerini sürdürmesi ve "Riya Teze" çalışmalarına katılması, H. Cındi'nin ele aldığımız tarihler arasındaki dönemde sosyalizm için çalışan bir emekçi aydın olduğunu kanıtlar.

Günümüzün Kürt milliyetçilerinin bu olaya yaklaşırken olaya ulusal pencereden bakmaları sebebiyle, kuru bir "sürgün" ve "terör" demagojisinden öte, çıkaracakları bir sonuç olamaz, olmuyor da. Kanıtlayamadıkları yerde en azında sosyalizm hakkında kuşku yayma tutumuna girmek, giderek bir alışkanlık haline gelmiş bulunuyor.

Perwer Bengi'nin Özgür Politika gazetesinde Wezîrê Nadirî hakkında yazarken yaptığı bir-iki belirleme bahsettiğimiz kuşku yayma tavrına bariz bir örnektir. Bu emekçi Kürt aydını Sovyetlerde sosyalizm için değişik bir dizi çalışmanın içinde yer alır. Genç yaşta öldürülür. Kimin, niçin öldürdüğü bilinmiyor. Öldürüldüğü tarih, Ikinci Dünya Savaşı'nın bittiği ve Nadirî'nin de yakından ilgilendiği, gidip-geldiği Mehebad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkıldığı bir döneme denk düşer. P. Bengi, ihtimalleri sayar ve bütün dikkatleri Sovyetler üzerinde toplayarak, Sovyetler Birliği'nin Kürt politikasının sorgulanması gerektiği sonucuna varır! W. Nadiri'nin öldürülmesi bağlamında iddia edilenler şöyle:

"Nadirî'yi kim ve niçin öldürdü? Sorusunun cevabını bulmak için şu soruları yanıtlamak gerekir; Mehebad Kürt Cumhuriyeti'nin kurulmasında Sovyetler Birliği'nin Kürtler üzerindeki politikalarını biliyorlar mıydı? Bu politikada onların rolü neydi? Tüm soruların yanıtları KGB'nin ve Rusya'nın askeri arşivlerinde kilitli odalarda saklanmaktadır. Kürt tarihçiler, ne zaman zahmete katlanıp bu arşivlerdeki belgeleri inceleyecekler?" *(Özgür Politika, 15 Ekim 1997)*

Özetle; maddi bir delil bulamayınca şüphe yayılıyor! Bu yöntem, bilimsel anlamda işe yaramasa da günü kurtarmak için, kimi ulusalcılar açısından bulunmaz değerdedir! K. N. Kadir'de bunlardan biridir. Şöyle diyor:

"Özellikle Azerbaycan Komünist Partisinin genel sekreteri Bamirof Eflak ve Kemalistler gibi enfal etti." *(Newroz Ateşi, Sayı 10, sf. 21)*

Işi "enfal" boyutunda ele alanların yarattıkları büyülü atmosfer içinde bazılarının "muhakkak bir şeyler biliyorlar da bu kadar iddialı konuşuyorlar" şeklinde bir kuşkuya kapılmaları mümkündür. Ancak

maddi verilerle hareket edildiğinde Sovyet iktidarı hakkında Kürtler bağlamındaki yaklaşımı şüphe ile izlemenin hiç te haklı bir yanının olmadığı rahatlıkla görülecektir.

Bu noktada, bir bağıntıda şu meşhur Kürtlerin "sürgünü, eritilmesi" vb. suçlamalarının -en azından Azerbaycan somutunda- muhatabının Sovyet iktidarı olmaması gerektiğini (satır aralarına gizlese de) belirten Mehmet Aktaş'ın yazdıklarına bakalım. Azerbaycan Kürtleri adlı makalesinin bir yerinde şunları yazıyor:

"Sovyet dönemi boyunca Kürtler, kendilerini en rahat Ermenistan'da ifade etme imkânı buldu. Azerbaycan'da ise Kürt toplumu, tam anlamıyla bir asimilasyon politikasıyla yüz yüze geldi. Bakü'de yaşayan tanınmış Kürt şairi şamil Eskerov 'Bu tarihin günahı, Azerbaycan devletinin değil. Biz şah Ismail döneminde, Diyarbakır'dan geldik. Uzun zamandır Kürdistan'dan uzak kaldık' diyor. Bana kalırsa uzaklıktan çok en önemli etken din. Azerilerle "Islam" ortak paydasını paylaşan Kürtler, onlara kız alıp verdi. Azeri toplumuyla rahat kaynaştı. (...) Asimilasyonun bir önemli nedeni de kuşkusuz Kürtlerin Azerbaycan sınırları içinde dağınık yaşamasıydı. (...) Ancak bunların yanında tarihsel bir gerçek daha var. Sovyet döneminde Moskova'ya rağmen, Azerbaycan Komünist Partisi Kürtlere yönelik bir "eritme" politikasını benimsedi." *(Özgür Politika, 31.08.1998)*

Milliyetçiliğin etkisinde hareket edenlerin geride kalan tarih kesitleri hakkında objektif davranmalarının hayli güç olduğu gerçeği anımsandığında, yukarıdaki aktarma da yazarın şahsında bu tek yanlılığı açığa vuruyor. Soruna milliyetçi temelde bakıldığında haliyle sınıf perspektifi bir kenara bırakılmaktadır. Böyle olunca başka bazı Kürt araştırmacılar gibi ulusun ya da milliyetin üstünlükleri ve zaafları temel ekseninden dışarı çıkması mümkün olamıyor. Hayal gücünün sınırlarını zorlayarak sonuçlara ulaşan burjuva yazarlar gibi, M. Aktaş da alabildiğince zorlama tespitler yapmaktadır. Güya asimilasyon mütemadiyen uygulanıyormuş da, bunu uygulayanlar kendi inisiyatifleriyle daha pervasızca davranıyorlarmış. Bu temelde soruna yaklaşan birinin nihayetinde zahmete katlanıp geçerken "tarihsel" bir ayrıma ihtiyaç duyarak "Moskova'ya rağmen" saptamasında bulunması elbette iyidir. Ancak, bu saptama onu sosyalizmin, proletarya diktatörlüğünün Kürt emekçileri için yararlı olduğu sonucuna götürmüyor. Yazar, sosyalizmde emekçi Kürtlerin asimilasyona uğratıldıklarını "kanıtlama" kararı vermiş olduğundan, dönüp-dolaşıp aynı noktaya çıkmak-

tadır. Ancak herhangi bir kanıt ileri sürmediğinden inandırıcı olamıyor.

Sovyet Kürtlerinden Profesör Nadir Nadirov da bu konuda hayli iddialı bir şekilde Kürtlerin "sürgün" edildikleri, asimilasyona uğratıldıkları türünden iddialar ortaya atmaktadır.

Yazdıklarına bakalım:

"Ne var ki, Sovyet Kürtleri, 1937-1944 yılları arasında tarihlerinin en kötü dönemlerini yaşadılar. Bu dönemde, Kafkasya Kürtlerinin bir kısmı Orta Asya'ya, özellikle de Kazakistan Cumhuriyeti'ne sürüldüler. Sürgün edilenler bir yerde toplanma hakkına sahip değildiler. Her aile ayrı bir köye yerleştirildi. Ben de bu sürgünlerden biriydim. Babam 1936'da ölmüştü. Annem 9 çocuğuna tek başına bakmak zorundaydı. 1937 yılında, bir gece, Azerbeycan'ın Nahçıvan bölgesindeki köyümüz Gigaç'a geldiler. Kapımızı çaldılar ve hemen hazırlanmamızı emrettiler. Verdikleri tek açıklama şuydu: "yarın sürgün edileceksiniz". (...) 45 gün sonra, bilmediğimiz bir ovada bizi indirdiler. Hükümet görevlilerine göre, bu mıntıkanın adı Gaçga-Bulag'dı Kazakistan'ın Canbul bölgesinde bulunmaktaydı. Bize, artık burada yaşayacağımızı söylediler." *(Paris Kürt Konferansı, sf. 86-87)*

Çok kısaca anı/anlatı niteliğinde anlatılanlara değinmek gerekirse...

Bahsettiği tarihler arasında Sovyetler Birliği'nde iç ve dış saldırıların yoğunlaştığı, keskin sınıf mücadelesinin yürüdüğü ve emperyalistlerle savaşın yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde koşulların kötü olması, yalnızca Kürtlere özgü bir durum değildir, yazar bu durumu atlayarak, sanki sadece Kürtlere yönelik bir tavır takınıldığı için kötü bir dönemmiş gibi anlatıyor.

Tarih çarpıtıcılığının bir örneğini de Nadirov sergiliyor. Bu tarih çarpıtıcısına göre; bu tarihten önce ve sonra Kürtlerin hayatlarında "en kötü dönemler" yaşanmamış??! Sınıf mücadelesinin tozu-dumanı içinde parıldayana yönelmeyen ve eskiyi sahiplenen herkes gibi yazar da sosyalist temeldeki yenilikleri ve ilerlemeyi bir bütün "kötü dönem" olarak lanse ediyor. "Bir kısım Kürt" vurgusundan da anlaşılıyorki Kürtlerin ulusal azınlık olarak herhangi bir yere sürülmeleri sözkonusu değildir. Aslında bu üç kelime bütün Kürt milliyetçilerinin hararetle sarıldığı "ulusal azınlık olarak Kürtler sürgün edildi" tezinin çürütülmesi için yeterlidir. Bazılarının neden sürüldükleri yazar tarafından olumlu-olumsuz gerekçelendirilmemektedir. Neden? şu bilinmelidir ki; Sovyet iktidarı, yaptığı her şeyin gerekçesini/nedenini açıklamak gibi aleniyet prensibine sadakat gösteren bir devlettir ve H. Cındi örneğinde

olduğu gibi yaptıklarını gizlememektedir.

şu meşhur "bir yerde toplanmadılar" sızlanması milliyetçiliğin en tipik dışavurumu olarak hep karşımıza çıkarılmaktadır. Bu "şikayet" hâlâ kanıtlanmamıştır. Kaldı ki, milliyetçiler bilinçli olarak bu yolu tercih etmektedir. Artık şu kavranmalıdır; sosyalizmin inşasının ilerlediği bir toprakta düne ait olan "benim ulusum, milliyetim, ailem, köyüm, akrabam vs." devri yavaş yavaş kapanmak zorundadır. Insanların kendilerini dar kalıplara yerleştirme istek ve davranışları bilinçli bir eğitimle gönüllü bir şekilde toplumsallaştırılarak ve giderek sosyalist bir içerik kazandırılarak sosyalist yurttaş olarak hazırlama doğrultusunda geliştirilmektedir. Bu anlamda önemli olan insanın bütün ihtiyaçlarının karşılanmasıdır; ki, bu, imkânlar oranında yapılmıştır.

Gözlerini sosyalizmin toprağında açmış birinin "Annem 9 çocuğuna tek başına bakmak zorundaydı" cümlesini telaffuz etmesi karşısında insan neyi söyleyeceğini bilmiyor... Herhalde duygu sömürüsüyle kendini acındırmaya çalışıyor, ancak şahsında yakaladığı kariyer hatırlanınca bu çabasının da boşa gittiği ortaya çıkmış oluyor.

Milliyetçilik ve ulusal kültürcü yaklaşım doğal olarak sosyalizm pratiğini sindirememektedir. "Sürgün" vb. çarpıtmaların yaygınlaşmasında son yılların ulusçuluk eğilimlerinin hızla tırmanışa geçmesi ile doğrudan ilintilidir. Eğer yarın öbür gün "Zazacılık" yaptıklarını söyleyenlerden bazıları Sovyetlerin, Lenin ve Stalin'in "Zaza düşmanı" olduklarını söylerlerse hiç şaşmamak gerekir. Bunun için tarihin çarpıtılmasının ardından kendilerine verilmiş malzeme hazırdır. 1986 Mayıs'ında HÊVÎ dergisinde Qanatê Kurdo'nun bir mektubuna dayanarak, böyleleri de "mezalim" kampanyasına iştirak edebilirler.

Q. Kurdo, nüfus azalması, kaybı ve bunun ilginçliği üzerine durarak sosyalist geçmişi karalamaya, en azından o dönem hakkında kuşku yaymaya çalışıyor. Mektupta yazılanlar şöyledir:

"Heval û hevkarê delal, Sala 1939 min ev qisên jêrîn ji zarê du xortên Zaza nivîsîne. Wî wextî Zaza li perê (qeraxê) Batûmê, li aliyê roavayê, du kîlometir nêzîkî Batûmê li gundekî de dijîn, wî wextî ji wan re digotin Gundê Kurdên Zaza, qasî 25 mal di wî gundî de hebûn. Niha dibêjin, ew gund bûye pareke bajarê Batûmê, li şûna wî xanmanê 6-7 qatî çêkirine, zaza belav bûne. Hinek ji wan çûne ketine nav gundên Acaran, Gurcan, hinek jî di Batûmê de mane, ketine ser xebata li nav

şeher. Niha ez haj wan nînim, çi hatiye serê wan, bi çi îş û karî ve mijûl in, kes tiştekî nizan e, li nav 46 salan de gelek tişt hatîye guhastinê(...)

Qanatê Kurdo
Lenîngrad, 23. 04. 1985 "
(HÊVÎ Kovara Çandîya Gıştî, Hejmar 5, Gulan 1986, sf. 85)

Türkçesi yaklaşık olarak şöyledir:

"Sevgili yoldaşlar ve dostlar, aşağıya aldığım konuşma 1939 yılında iki Zaza gencinin yazdıklarıdır. O tarihte Zazalar Batum civarının doğu yakasında, Batum'a iki kilometre yakın bir köyde yaşamaktaydılar. O zamanlar bunlara Zaza Kürtlerinin Köyü deniyordu. Bu köyde 25 kadar aile vardı. Şimdi, bu köyün Batum'un bir parçası olduğu söyleniyor, bu köyün yerine 6-7 katlı binalar yapılmış, Zazalar dağılmış deniyor. Bunlardan bazıları Acarların, Gürcülerin köylerine yerleşmiş, bir kısmı Batum'da kalmış, şehirdeki yaşamın içine dahil olmuşlar. Şu anda ben farkında değilim, bunların başına neyin geldiği, hangi işle uğraştıkları, kimse bir şey bilmiyor, 46 yıl içinde epey şey değişmiş..."

Sovyetlerde doğup büyümüşler de dahil, şu meşhur sürgün hikayesi sözkonusu olunca neredeyse Elegöz vadisinde kaybolan Kürtlere ait her keçinin sorumlusu da sosyalizm ve Stalin olmaktadır!!

***

İkinci Dünya Savaşı yıllarında halkların sürgüne gönderildiği tezi her defasında tekrarlanır :

"SSCB'deki Kürtlerin çoğunluğu Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan cumhuriyetlerinde yaşarlar. 1944'te Türkiye'ye karşı bir Sovyet askeri harekatı beklentisi nedeniyle Gürcistan-Türkiye sınır bölgelerindeki hatırı sayılır bir Kürt azınlığı ile bazı Gürcü Müslümanlar ve Türkiye sınırındaki bir miktar Ermeni Sovyet Orta Asyası'na nakledilmişlerdir." *(Yalçın Küçük, Kürtler Üzerine Tezler, sf. 384)*

İş yarışa bindiğinden her biri değişik gerekçe ve değerlendirmelerle sürgün edebiyatını tekrarlamaktadır. Bunlara göre kanıt, belge falan zaten önemli olmadığından ve okuyucu da fazlaca önemsenmediğinden sonuç koymak kolaylaşıyor. Konunun uzmanı olmuş veya olmamış farketmez, mesele Stalin'in Kürtlere "kötülük ettiği"ni söylemektir.

Yukarıdaki yaklaşımı pekçok kişi basmakalıp yöntemle, hiçbir sorgulama ihtiyacı duymadan tekrarlamaktadır. Kazım Yeşilgöz de bu tablonun içinde bir yer kapmak isteğindedir. şöyle diyor:

"Ancak, Ikinci Paylaşım Savaşı'nda Stalin bir hayli Kürt oymağını daha doğuya sürerek onların sürünmelerine neden olmuştur." *(K. Yeşilgöz, Kürtlerin Tarihi ve Coğrafyası Hakkında Bir Araştırma, sf. 243)*

"Sorumlusu" Stalin, üstelik birkaç kişi falan değil oymak (!) gönderilmiş! Hangi oymak acaba? Ayrıca bu işlem yeni değil, önceden de uygulanıyormuş ve kaderleri süründürülmekmiş!!? El insaf! Bari hiç olmazsa bir kaynak adı verilir, bir belgeye atıfta bulunulur, ya da hiç olmadıysa babadan-dededen kalma bir duyuma dayanılır da ondan sonra yoruma/sonuca gidilir. Bu kadar keyfiyette olmaz ki!

Kemal Burkay, dün neden ve nerede, nasıl hata yaptıklarını/yanıldıklarını bir şekilde öğütlerken, Sovyetlerin ve hele hele "Stalin idaresi"nin Kürtleri ve onların aydınlarını nasıl bir "sürgün" ve "sindirme" cenderesinden geçirdiğini de alt alta dizmektedir.

Şöyle yazıyor:

"1937 yılında ise Kürtlerin bir bölümü, ortada bir neden olmadığı halde, o günkü yönetimin sürgün modasına uygun olarak kitlesel biçimde sürgün edildiler ve çeşitli cumhuriyetlere dağıtıldılar." *(K. Burkay, Kürtler ve Kürdistan, sf. 30)*

Ileriki sayfalarda benzer iddiaları sürüyor:

"Ne yazık ki Sovyetler Birliği'nde Ekim Devrimi'nin başlattığı bu olumlu demokratik hava daha sonra özünden boşaltıldı. Lenin'in içtenlikli bir enternasyonalist olduğuna ve büyük Rus şovenizmine kararlıca karşı koyduğuna kuşku yok. Ama Stalin döneminde, devrimi savunma amaç ve gereklerini aşan, emekçi yığınları ve devrimci kadroları da saran terör dalgası, ulusal sorunda başlatılmış olan olumlu süreci kesintiye uğrattı, ulusal baskının çeşitli biçimlerini geri getirdi. Kitlesel sürgünlere, zoraki asimilasyon politikalarına yol açtı. Tartışma ortamının yok edilmesi, korkunun egemen kılınması, tümüyle sosyalist ideallere aykırıydı. Özetle pratik, kitapta yazılı olanlardan ve parlak sözlerden çok farklıydı. (1)" *(a.g.e., sf. 246-247)*

Önce, Burkay'ın hiçbir zaman Stalin'in Leninist çizgisini savunmadığını ve böyle bir iddia içinde olmadığını belirtelim. Haliyle kendince SB'deki emekçi Kürtlerin tarihini yazarken gerçekçi olması beklenemez. Tarihi çarpıttığını yukarıdaki birkaç satırında rahatlıkla görebiliyoruz. Aslında kendisinin yeni olarak bu çarpıtmaya kattığı fazla bir

şey yok. Önceden de yazılıyordu, tek farkı birazdan aktaracağımız dipnotta somut bir noktaya değinmiş olmasıdır. Yoksa, az ileride Burkay'dan aktardıklarımız Kruşçev modern revizyonistleri tarafından zaten söylenmişti.

Dipnota gelince:

"(1) Üç-beş yıl öncesine kadar Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin genel uygulaması konusunda olduğu kadar ulusal soruna ilişkin olarak da düşüncelerim farklıydı. Ben de o dönemde, çoğu kişi gibi, işlerin yolunda gittiği kanısındaydım. Bu, bilgi eksikliğinden kaynaklanıyordu. Örneğin daha iki yıl öncesine kadar, bu ülkede Kürtlerin de sürgüne tabi tutulduğu bilinmiyordu. Ünlü bolşevik ve yazar Erebê Şemo'nun bile Stalin döneminde Sibirya'ya sürgüne gönderildiği ve orada uzun yıllar kaldığı yeni yeni söylenmekte. Kendisi bile hiçbir eserinde ve anısında bundan söz etmemekte, ipucu bile vermemektedir..." (aynı yerden)

Birkaç sayfa sonra, yine aynı konuda şunları belirtiyor:

"Ama bu yaşamda anlatılmayan bir yer var. Hem bu romanın yazılışından sonra cereyan etmiş, hem de son yıllara kadar bir sır gibi saklanmış: Erebê Şemo'yu 1937 yılında Sibirya'ya sürgüne gönderiyorlar. Orada tam yirmi yıl kalıyor! Demiryolu yapımı ve benzer işlerde çalıştırıyorlar. Nedeni mi? Sözkonusu yıllarda kurşuna dizilen yüzlerce ve binlerce seçkin devrimci için neden neyse, onun için de HERHALDE odur..." *(a.g.e., sf. 253, BHBA)*

Yazarın yukarıya aldığımız aktarmasında her yönüyle gerçeğin çarpıtılması var. Hayır, E. Şemo hakkında gizlenen bir şey olmadı. Sosyalist SB'de yayınlanan kimi yayınlarda ne ile suçlandığı vb. açıklandı. Ama eğer Kruşçev-Brejnev ve sonrası için "saklanma" olayı yaşanmışsa, bu, yazar ile adı geçenlerin arasındaki bir sorundur ve şu an nedenleri üzerinde durmamız da gerekmiyor. Lenin-Stalin dönemi hakkında belge ve olgulara dayanmadan tespitler üreten pekçoğu gibi Burkay da dayanaksız gerekçelerle yol almaya çalışıyor ve adı geçen dönemle ilgili bizzat Stalin tarafından yapılan durum değerlendirmesini atlayarak o gün için yapılan hatalara karşı alınan tutumu görmezden geliyor. Adı geçen dönemde "kusursuz komünistlerin de yargılandıkları" sonucuna varan ve yapılan aşırılıkları tespit eden bizzat Sovyet yönetiminin kendisidir. Bunun özeleştirisinin verildiği bilindiği halde hâlâ buraya takılmanın sosyalist tarihi karalamaktan başka amacı olabilir mi? Konuya gizemli bir hava vererek olayı abartmanın anlamı

nedir acaba?

Evet, E. Şemo Kürt emekçileri arasında sevilen ve önder pozisyonda olan biriydi. Ancak bu özellikleri onun suç işlemesinin önünde engel değildir! Hem ayrıca ondan çok daha fazla popülaritesi olan, Ekim Devrimi'ne katılmış, sonra en üst kademede yöneticilik yapmışların bile suç işleyebildikleri ve yargılandıkları, suçları sabit olanların gerekli cezalara çarptırıldıkları gerçeği bile hiçbir şekilde inkâr edilmedi. Peki neden E. şemo için inkâr yoluna gidilsin? Bunu kendine sorma, yanıtlama ihtiyacı duymayan Burkay "bir sır gibi saklanmış" türünden zorlama ve ihtimaller serisiyle kuşku yaymayı bu yolu bilerek tercih ediyor. Tercihinde serbesttir, ama unutmasınki tam bir aleniyet sergileyen sosyalist Sovyetler Birliği hakkında üstelik ihtimaller eşliğinde giz perdesi arkasında tarih yazılmaz! Yok, eğer "yazılır" deniyorsa, o zaman da işte böyle koca bir HERHALDE komedisi ortaya çıkar!

SB'de yaşananlar hakkında "bilgi eksikliği" gibi bir mazareti nezaketen ifade eden Burkay'ın aynı zamanda özeleştiri de yaptığını bir an için düşünebiliriz. Iyi de, bunun inandırıcı olduğu söylenebilir mi?

Elbette hayır.

Fazla değil birkaç yıl önce Rafet Ballı ile yapılan söyleşide Burkay şöyle diyordu: "Yanlış uygulamalar orada da olmuş. Ama o dönemde bile Kürtlerin tümü sürülmedi. Örneğin, Yezidi Kürtlere dokunulmadı."

Demek ki maksadını tam ortaya koyması, toptan inkârı dillendirebilmesi için yılların geçmesi gerekiyordu! Burkay, Kürtlerin sürgüne tabi tutulduğunu söylerken hiçbir belge gösterme gereksinimi hissetmiyor. "Yazıyorum, doğrudur" yaklaşımıyla her şeyin kabulünü önermektedir. Yok eğer böyle değilse, ortaya attığı her iddianın kanıtlanması sorumlululuğunu göstermesi gerekirdi. E. şemo'nun sürgün yılları saptamasında da yine kaynak gösterme ihtiyacı duymuyor. Öncelikle şunun bilinmesi gerekir ki, yazarın da vurguladığı gibi Erebê Şemo, bildiğimiz çalışmaları içinde bir tek yerde bile Sovyetlerde Kürtlerin sürgün edildiğine dair en ufak bir not düşmemektedir. Kendi durumu hakkında da aynı tutumunu sürdürmüştür. E. şemo'nun 30'lu yılların sonlarına doğru parti içindeki temizlik hareketinde yargılandığı, milliyetçilikle suçlandığı, Sibirya'ya gönderildiği ve bütün bunların aleni bir şekilde yapıldığı bilinmektedir. Ve fakat buna rağmen bazıları derin hayal güçlerini zorlayarak ihtimallerle yolalmaya devam ediyorlar.

Varolan kaynaklara ve sosyalist pratiğe bakıldığında, hiçbir halkın

sürgüne gönderilmediği gibi, Kürtlerin de milliyet olarak ve kitlesel şekilde sürgün edilmediği sonucuna varıyoruz. Tek tek Kürtler nezdindeyse -bunlar bir dönem yönetici vb. olsalar da- bu kadar iddialı konuşmak mümkün değildir. Sovyetlerde her ulustan, milliyetten insanın suç işlemeyeceğinin garantisi verilemez. Kürtlerden suç işleyenlere karşı sosyalist yasalar çerçevesinde gerekli yargılama elbette yapılmalıydı. Yukarıda H. Cındi örneğinde kısmen bu durumu vermeye çalıştık. Ancak E. Şemo hakkında ileri sürülenler birkaç satırı geçmez. Söylenenler şunlardır:

"Başka bir örnek: Meşhur Kürt yazarı Arab Şamilov -Erebê Şemo (Yayınevinin notu) (1916'dan beri Bolşevik'ti) tutuklandı ve 1937-57 arasında Dickson adasına gönderildi." (Stockholm Kürt Konferansı, sf. 75)

Bunun dışında yukarıda Burkay'ın dipnot olarak belirttiği satırlar vardır, ayrıca H. Cındi için Hêvi gazetesinde Prof. ş. Xudo'nun yazdığı makalenin bir yerinde, 3 Eylül 1937 tarihli Erivan'da yayınlanan Komünist dergisinde konuyla ilgili bir makaleden aktardığı "3-Bona vê yekê, ku pıştgıriyê Ereb Şemilovê kontrrêvolusion kıriyê, (...)" belirlemesi vardır. Karşı devrimci olarak nitelendirilen Erebê Şemo'nun yanında yer aldığı/desteklediği iddiasıyla suçlanan Hecîyê Cındi hakkında yazılanların bu üçüncü maddesinde öne sürülen gerekçe bağlamında daha kapsamlı bilgiye ulaşamadık...

SOVYETLER BİRLİĞİ, MEHABAD KÜRT CUMHURİYETİ VE SOVYETLERE SIĞINAN BARZANİLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER ÜZERİNE

Sovyetler Birliği'nde süren kültürel alandaki devrimin Mehebad Kürt Cumhuriyeti'ne yansımaları

Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ve inşasında bir ölçüye kadar Sovyetler Birliği'nin belli bir katkısının olduğu vb biliniyor. Dönemin şartları dikkate alındığında gerçekleşen dayanışmanın kültürel boyutta yoğunlaşması doğru olanıydı. Mehebad Kürtlerinin öncelikle eğitim alanındaki ihtiyaçlarının bir kısmı karşılanmaya çalışılmıştır. Somut olarak; baskı makinası, okul kitaplarının basımı/çıkarılması için kağıt, okul çocuklarının eğitimi, radyo, tiyatro (Dayika Niştiman) vb. kültür ve eğitime dönük araçlar doğrudan Sovyetler Birliği'nin yardımlarıyla-verilen desteklerle yaygınlaştırılması teşvik edilmiştir.

Sovyetlerin gösterdiği dayanışmanın kültürel alandaki kazanımları hakkında yanlış bir yaklaşım içinde bulunanların beklentileri farklı olduğundan bu yönü öne çıkarmamakta veya alabildiğince sıradan göstermeye gayret etmektedirler. Kültürel çalışma ve girişimlerden sözeden kimileri ise Sovyetler Birliği'nin dış politikasını karalamak için bazı olguları tersyüz edip kötü yönde kullanmaktadırlar. Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin içeride sürdürdüğü kültür devrimini; şartları olgunlaştığı oranda dışarıda da gündeme getirme, ya da en azından bu yönde perspektif sunma doğrultusundaki çabalarını kavramamakta ve liberal burjuva bir tutumla emperyalist devletlerle proletarya diktatörlüğü devletinin kültürel alandaki çalışmalarının özde farklı olmadığını, bir ve aynı amaca hizmet ettiğini göstermeye çalışmaktadırlar.

Bu noktada özellikle W. Eagleton Mehebad Kürt Cumhuriyeti adlı kitabında çarpıtmalarda bulunarak Sovyetler Birliği'nin girişimlerini olumsuz bir içerikte yansıtmaya gayret etmektedir. Ancak buna rağmen adı geçen yazarın kitabında kültür alanındaki gelişmeler hakkında olumlu kimi bilgilerin varlığına işaret etmek gerekir. Yine, Abdurrahman Kassemlu "Özgürlük Mücadelesinde Kırk Yıl" adlı kitabında Sovyetler tarafından yapılan kültürel çalışmalara yer vermektedir.

Kültür bağlamındaki çalışmanın özet bir dökümü olması itibarıyla Sıraç Bilgin'in yazdıklarını aktaralım:

"1945'te Sovyetler Birliği başlattığı ataklardan ilki ile Mahabad'da "Kürdistan Sovyet Kültürel Ilişkiler Cemiyeti"ni kurdu. Cemiyet bir de lokal açtı ve Jê-Kafçıların hizmetine sundu. ... Öğrenci kontenjanı sözü verildi ve bir matbaa makinası gönderilmesi kararlaştırıldı. ... Öte yandan Kasım ayında Sovyetlerin gönderdiği matbaa makinası ile radyo vericisi Mahabad'da faaliyete geçmişti. Artık aralarında "Kürdistan" adını taşıyan günlük gazetenin de bulunduğu bir çok yayın elden ele dolaşıyordu. Bu yayınlar ihtilalci potansiyeli arttırmaya hizmet edeceklerdi. ... Ayrıca bir Sovyet eğitimcisi de (Ordunun eğitimine yardımcı olmak amacıyla/ NB) gelmişti. Kürtlerin Kak Selahattin dedikleri Yüzbaşı Selahattin Kazımof..." *(M. Sıraç Bilgin, Barzani, Fırat Yayınları, sf. 73-74-78-79)*

Sovyetlerin Mahabad'da kültürel bağlamda yaptıklarına dair olanbitenleri burjuva, liberal ve sosyalizm karşıtı milliyetçi yazar/araştırmacılar kendi çalışmalarında sınırlı ve önyargılı bir şekilde ele aldıklarından, sözkonusu dönemdeki detaylar hakkında çok fazla bilgi sunmamaktadırlar. Böyleleri kültürel alandaki dayanışmayı Sovyetler Birliği'nin güya "işgalci" amacını gizlemek için gerçekleştirdiği değerlendirmesini yapmaktadırlar. Bu gibileri Sovyetler Birliği'ni karalama amacıyla olguları çarpıtmaya ne kadar çalışırsa çalışsınlar, Sovyetlerin Mahabad'a yönelik kültürel alandaki katkılarını ortadan kaldıramazlar.

Proletarya diktatörlüğü devletinin oynadığı olumlu role ilişkin olarak o yıllarda bizzat bu kentte çıkan Kürdistan gazetesi *(kadınlara ve çocuklara yönelik de gazete vardı; ki, bu da çok önemlidir)*, Sovyetler Birliği'nin kültürel alanda Kürtlere yaklaşımını ve yapılan olumlu katkıları sayfalarında işlemektedir. Konuyla ilgili bir araştırmada bu bağlamda şunlar yazılıyor:

"Kürdistan"gazetesi, Sovyetler Birliği'ne olan dostluk duygularını yansıtıyordu. Bu gazete sayfalarında SSCB onun kültür, bilim alanındaki başarıları konusunda yazılara yer veriliyordu." *[Yen' ve Yakin Çağda Kürt Hareketi, Jîna Nû yayınları, sf. 245]*

Sovyetler Birliği'ne Sığınan Barzaniler

Mehebad Kürt Cumhuriyeti'nin yıkılışından sonra, Sovyetlere sığınan Barzani önderliğindeki Kürtlerin SB'de kültürel alanda nasıl bir muamele gördüklerine bakmak, konunun bütünlüğünün sağlanması için gereklidir.

Mehebad Halk Cumhuriyeti'nin yıkılmasının ardından, Cumhuriyetin inşasında büyük emekleri geçen Güney Kürtleri'nden Barzani önderliğindeki bir grup, kenti terkederek yakın tarihte 'Kürtlerin Uzun Yürüyüşü' olarak adlandırılan bir geri çekilme ve manevrayla haftalar sonra Sovyetler Birliği'ne ulaşarak sığınma talebinde bulunurlar. Bu andan itibaren 1959 yılına kadar geçen zamanda sözkonusu Kürt grubu nezdinde yaşananların bir bölümüne; "sürgün" edildikleri iddiası ile yaklaşılmaktadır. Bu iddiaya yakından bakalım.

Kürt araştırmacıların neredeyse tamamı, yakın dönemde cereyan eden Barzani önderliğindeki Kürtlerinin Sovyetlere sığınma olayını sosyalizm alehtarlığında kullanmaktadırlar. Her kaleme sarılan Sovyetler Birliği'nin "kötülük"lerdinden dem vuruyor. Bunların ortak kanaatleri; Sovyetler Birliği'ndeki sosyalist iktidarın Barzani önderliğindeki Kürtlere "İyi davranmadığı, sürgün yıllarının kahır ve acıyla geçtiği ve tutsak işlevi gördükleri..." yönündedir.

Kürt siyasal çevrelerinin büyük çoğunluğu Barzani önderliğindeki Kürtlerinin sürgün edildikleri çerçevesinde birleşmektedir. Birtakım ayrıntılarda her kafadan bir başka ses çıksa da, işin özünde Kürt cephesinde genel olarak Sovyet alehtarlığı tezinin bu noktada da hakim olduğu söylenebilir.

Barzani ile birlikte Sovyetler Birliği'ne sığınmak için giden Kürt kuvvetleri, eğer bu kadar zahmetli bir uzun yürüyüşü göze alma cüreti gösterebilmişlerse, bu her şeyden önce bu yürüyüşe çıkanların Sosyalist Sovyetler Birliği'ne karşı duydukları sempati ve yine sosyalist anavatanın haklı olarak emekçi halklar nezdinde kurtuluş umudu olmasından kaynaklanan bir güveni hak etmesinden ileri gelir. Yürüyüşçülerin bunun ne kadar bilincinde oldukları ayrı bir tartışma konusudur, ancak Sovyetlerin dışında yaşayan Kürtlerin, en azından bir

hayat içinde bulunmalarından bir ölçüde etkilendikleri söylenebilir.

Uzun yürüyüşün ertesinde Sovyetler Birliği'ne sığınan ve mülteci bir konuma sahip olan Kürtler kültür devrimi seferberliğine dahil edilmişlerdir. Kültür alanındaki bir dizi başarılı gelişmenin sürdüğü, pekçok alanda cehaletle savaşta bir ölçüde zaferlerin kazanıldığı ve fakat hâlâ önemli zorlukların da bulunduğu bir ortamda, Sovyetler Birliği'ne sığınan bu mülteci Kürtlerin sürmekte olan kültür seferberliği kapsamına alınmaları tamamen gerekli ve doğru olanıydı. Çünkü geçici bir süre için kalmak amacıyla sosyalist ülkede bulunma isteğini taşıyanların öncelikle kültürel alanda bir eğitim, değişim, dönüşüm ve aydınlanma sürecine gönüllü olarak çekilmeleri doğru bir tavırdı. Nitekim böyle de yapıldı. Uzun yürüyüşçü Kürtlerin kolhozlara yerleştirilmeleri ve kendi yaşamlarını idame ettirebilmek için çalışma koşullarının yaratılmış olması, kültürel alanda yetkinleşebilmeleri için öncelikli adımdı.

Şüphesiz, Sosyalist Sovyetler Birliği'nin Ikinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından içinde bulunduğu ağır ekonomik koşullar, doğal olarak birtakım zorlukları da beraberinde getirmekteydi. Bu zorluklar tüm Sovyet halkları tarafından paylaşılmaktaydı. Özel olarak uzun yürüyüşçü Kürtlerin farklı bir statü içine sokularak bu zorluğun dışında tutulması hiçbir biçimde doğru olmazdı. Sosyalist anavatanın faşizm/emperyalizmin savaş makinası tarafından ağır şekilde tahrip edildiği bu yıllarda yeniden inşa-yerleşme ortamında elbetteki ilk başlarda kimi yerleşim problemleri olabilir, bu normaldir de. Koşullar elverişli hale getirildiği oranda bu tür yerleşim sıkıntıları giderilmiş kalıcı çözümler geliştirilmiştir.

Sovyetlere geçen Kürtlerin kültürel alanda küçümsenmeyecek bir çalışmanın içine çekildikleri genel kabul görür. Buna rağmen, bazı çevrelerin bu aydınlanma çabasını içlerine sindirememeleri ve sosyalist içerikte yürütülen kültürel faaliyetlere kara çalmaları ise ancak böylelerinin sosyalizmin teori ve pratiğine cepheden karşı olmalarıyla ilişkili bir sorundur.

Mevcut olanakların mülteci Kürtlere de sağlanması ertesinde birkaç yıl içinde askeri eğitimden, dil derslerine, bilimden politikaya kadar pekçok alanda oldukça önemli gelişmeler kaydedilmiş ve kültürel seferberliğin meyveleri alınmıştır. Sovyet alehtarı Kürt 'araştırmacıların' ezici çoğunluğu bu olumlu çarpıcı/olgusal gelişmelere rağmen proletarya diktatörlüğü devletine kara çalmaktan geri durmamaktadır-

lar. Öyle ki, Stalin önderliğindeki sosyalizm dönemi boyunca mülteci Kürtlerin "işkencelerle dolu bir hayat sürdürmek zorunda kaldıkları" iftirasını dahi ileri sürebilmektedirler.

Barzani ile birlikte Sovyetlere yerleşen bir grup Kürdün yaşamları üzerine anlatılanlardan derlenen Irak KDP Politbürosu'nun kaleme aldığı kitaptan bir özeti kendi çalışmasına alan S. Bilgin sözkonusu grubun Sovyetlerdeki kültürel durumları hakkında şunları yazmaktadır:

" Uzun savaşlardan yeni çıkmış olan sığınmacıları bir kampa toplayarak askeri eğitime tabi tutmaları, doğrusu harika bir işkence metoduydu.

" Kürtçe yayın yapan bir radyo, Kürtçe bir gazete çıkarılmasını ve anadilde eğitim imkânları için talepte bulundu. Bu istemlerden sadece eğitim işi "ciddi" bir yanıt aldı...

" Bir bakanla birlikte arkadaşlarını ziyaret etti ve iş temin edilmesini, üç saat dil dersi verilmesini sağladı. Çalışamayacak durumda olanlara ise ayda 300 Ruble ödenecekti. Yetkililer sığınmacılardan 20 kişinin Taşkent'teki Partinayaşkola denilen yüksek askeri okulda öğrenim görmelerini de kabul ettiler. " *(S. Bilgin, a.g.e., sf. 104-105)*

Sovyetler Birliği ve Stalin'i Kürtlük (!) penceresinden kendince mahkûm etmeye çalışan S. Bilgin, bizzat kendi aktardıklarıyla gülünç duruma düşmektedir.

Dikkat edilsin, Sovyetlere sığınan Barzani önderliğindeki Kürtler sıradan sivil mülteciler değil, Kürt askerleridir ve bunlar savaş içinde zor durumda kaldıklarından Sovyetler Birliği'ne sığınmayı tercih etmişlerdir. Bu olguyu gözönünde bulunduran SB, Kürt savaşçılara askeri eğitim imkânı sağlıyor! Ulusal kurtuluş mücadelesi açısından açıkça çok önemli olan bu destek saygıyla karşılanacağına "harika bir işkence metodu" olarak adlandırılmaktadır. Bunun anlamı şudur: Kürt savaşçılarına askeri eğitim verilmemeliydi, asker oldukları unutturulmalıydı, iyice pasifize edilmeliydiler! Sovyetler Birliği'ne saldırı ateşi içinde tavır takınanlar, askerlerin askeri eğitime tabi tutulmasını istememe, dolayısıyla savaşçıların pasifize edilmesini talep etme konumuna düşebiliyorlar. Üstelik bu tavırlar Kürtleri savunma adına yapılıyor!

Yukarıdaki aktarmada da görüleceği gibi mülteciler için yaratılan bir dizi olanağın yanısıra, askeri eğitimin de verilmiş olması Sovyetler Birliği'nin Barzani kafilesine ne kadar dostça yaklaştığını göstermektedir. Nitekim, mülteci Kürtler bir süre sonra ülkeye/Güney'e döndüler, yerleştiler. Bütün bu destekler, Barzani önderliğindeki hareketin burju-

va-feodal yapısına rağmen yapılmıştır. Güneyli Kürt hareketinin baştan sona esas olarak(yer yer ml söyleme başvursa da) hiçbir zaman Marksist-Leninist olma iddiası taşımadığını; bu bağlamda Molla Mustafa Barzani'nin bütün yaşamı boyunca hiçbir zaman "komünist" iddiasında bulunmadığını belirtmek bile gereksizdir.

Bir süre SB'de kalanların sosyalizmden ne kadar etkilendikleri, ne ölçüde kültür devrimini içselleştirdikleri ve bunu geleceğe taşıdıkları vs. hususunda -mevcut verilere bakıldığında- durumun iyi olmadığı sonucu çıkıyor.

Güney'de sosyalizm, Sovyetler Birliği ve Bolşevikler'e sürekli olarak önyargılı yaklaşıldı ve olumsuz bir tablo çizilmeye özen gösterildi. Dahası, Sosyalist Sovyetler Birliği'yle, sosyalemperyalist Sovyetler Birliği bilinçli olarak birbirinden ayrı ele alınmayarak Rus sosyalemperyalizminin Kürtlere yönelik saldırganlığı da gerçekte sosyalist olan dönemin teşhiri için kullanıldı. Bütün bunlar güneyli emekçi halkımızın sosyalizmden kaçışını hızlandırdı. Rus sosyalemperyalizmi ve uydularının yıkılmasıyla beraber sosyalizm düşmanlığı doruğa çıktı. Bu yılların sıcak etkisini sürdürdüğü dönemde Faysal Dağlı uzun yürüyüşçü mülteci Kürtlerden bazılarıyla bir röportaj gerçekleştirdi. Gündem gazetesinde yayınlanan bu röportajın bir yerinde şunlar söyleniyor:

" -Taşkent'te neler yaptınız?

Burda okullara gittik. Okuduk.

-Nasıl okullara gittiniz?

Ziraat, mühendislik gibi okullara gittik.

-Sen hangi okula gittin?

Ziraat Fakültesine gittim.

-Ne kadar okudun?

Ben 6 yıl okudum.

-Kaç yaşındaydın o zaman?

Okula gittiğimde 21'indeydim. 12 yıl kaldık Rusya' da. 1959'da döndük.

-Okula gitmenin dışında ne yapıyordunuz?

Bostanda çalışıyorduk...

-Orda iken birkaç dil de öğrenmişsinizdir?

Evet, Rusçayı biraz hatırlıyorum. Uzun zamandır konuşmadım. Özbekçe ve Azericeyi iyi biliyordum." (Gündem, 30 Haziran 1993)

Aktardığımız yerde ortaya çıkan olgu şudur: Mültecilerin yaşam-

larını kazanmaları için sunulan olanaklar, onların aydınlanmaları açısından iyi bir fırsat yaratmıştır. Imkânlar iyi kullanılarak kültürel alanda başarılı adımlar atılmıştır.

Elde edilen kazanımlar sosyalizmin doğrudan bir sonucudur. Sosyalist ülkenin elverişli koşullarından yararlanıldığı aslında genel bir kabul görmektedir. Uzunca bir süre bu genel kabul sürdü. Ancak, sözde sosyalist ülkelerin tarihe karışmasıyla birlikte bu konudaki rahatsızlıklar da piyasaya sürülmeye başlandı. Son on yıl içinde bu konu hakkında yazan ve konuşanların büyük çoğunluğu "iyi karşılanmadılar" veya "iyi muamele görmediler" vs. demeye başladılar...

Sovyetler Birliği'ne Sığınan Barzani Önderliğindeki Kürtler Sürgün Edildi mi?

Bu konuda, ne kadar bilinçli söylendiğinden bağımsız olarak, görünürde kimi ayrıksı görüşler de -eğilim düzeyinde- vardır. Bunlardan biri Özgür Politika gazetesinde yazı dizisi hazırlayan Deniz Kalamış'tır. O, şöyle diyor:

"Mehabat'ın yıkılışı ardından dağlara çekilerek direnmesini sürdüren Barzani; Iran, Irak, Türkiye ve Ingiliz kuvvetlerinin yardımıyla büyük bir kıskaca alınmıştır. Burada büyük oranda kayıp veren Barzani, SSCB'ye sığınmak zorunda kalmıştır. (...) Çünkü, dönemin Sovyet politikasına yarayacak bir işleve sahip değildir. Ayrıca sınıfsal yapısı ve Ingilizler'le geliştirdiği ilişkilerin izlenim nedeniyle Stalin tarafından kabul görmemiştir. Sığınma talebi bile zoraki kabul edilmiştir." *(Deniz Kalamış, Kürdistan'da Savaş Gerçeği ve Diplomasi, Özgür Politika, 25 Kasım 1995)*

Sovyetler tarafından, Barzani'nin sınıfsal yapısı, kimlerle ilişki içerisinde bulunduğu, Sovyetlere karşı tavrı; Mehebad özgülünde oynadığı rol ve geleceğe dair nasıl bir düşünceye sahip olduğu elbette dikkate alınacaktı. Bu yalnızca Barzani ve beraberindekiler için değil, Sovyetlere karşı benzeri göç ve sığınma taleplerinin olduğu her durum için geçerli etkenler olarak görülmelidir. Yazar tam da işin bu yanını atlıyor ve "Sığınma talebi bile zoraki kabul edilmiştir" diyor. Barzani ve Sovyetlere sığınma olayının tartışıldığı her yerde derhal araya Stalin adını yerleştirmek hastalığı bu yazarda da mevcut. Durumdan hoşnut-

suz olan, Sovyetler Birliği'nin Kürt mültecilere karşı kötü davrandığını ispat etmek isteyen yazarın yapması gereken şey, SB'deki mülteciler yasasının yanlış bulduğu taraflarını ortaya koyup, onu eleştirmesi ve teşhir etmesidir. Yazar bunu yapmıyor/yapamıyor, bunun yerine, sanki Kürt mütecilerin sığındığı bölgenin mülteci bürosunun bir memurundan sözediyormuş gibi doğrudan Stalin'den söz ediyor, onu karalamaya çalışıyor. Bunlar çok ciddiyetsiz, basit yaklaşımlardır!

Yazarın bir başka handikapı daha var: O, bir yandan Sovyetler Birliği'ne ve Stalin'e karşıdır, diğer yandan da M. Barzani'yi olumlulama yanlısı değildir. Durum bu olunca; Barzani'ye karşı bir tavır sergileme amacında olduğundan açıkça şu meşhur "Barzaniler çok zorluk çekti..." eleştirisini getirmiyor. O, sığınma taleplerinin bile zoraki kabul edildiğini söyleyerek, Sovyetler Birliği'ne yönelik eleştiriyi bir başka biçimde dile getiriyor. Yazar nasıl yaklaşırsa yaklaşsın, olgu şudur: Sığınma talebi kabul edilmiştir. Gerekli olan ön soruşturmanın bitirilmesinden sonra yerleşimleri sağlanmıştır; "ayaz"a terkedilmemişlerdir. Hemen ilk günden gelen bu sığınmacıların "baştacı" edilmesini beklemek olacak şey değildir.

Iltica kafilesinin içinde bulunanlardan bir kesimi ile 1993 yılında röportaj yapan Faysal Dağlı, bu bağlamda ilk saatlerden itibaren baskıların başladığını kendince keşfederek o günü yaşayanların ağzından işlemeye çalışıyor. Sözkonusu röportajdan uzunca bir bölümü buraya almak yararlı olacaktır:

"- Sınırdan girdiğinizde silahlarınızı aldılar mı?

Evet, girer girmez silahlarımızı aldılar.

Biz de teslim ettik. (...)

-Size nasıl davranıyorlardı? Baskı yapıyorlar mıydı?

Baskı yapmıyorlardı.

Silahlarımızı almışlardı. Çalıştırıyorlardı. (...)

-Nahçıvan'dan sonra neler oldu, nereye gönderildiniz?

Orda 45 gün kalmıştık. Esir gibiydik. Daha sonra bizi önce Laçin'e gönderdiler. Ve ordalardaki köylerde çalıştırdılar. Ellerimize orak verip, buğday biçtiriyorlardı. (...)

-Sovyetler sizi birbirinizden ayırmış mıydı?

Evet ayırdılar. Iş yaptırıyorlardı. Imkânları yoktu. Durumları iyi değildi. Köylere dağıtmışlardı. Kimi köylerde 5 kişi, kimi köylerde 25 ya da daha dağınıktık.

-Laçin köylerinden sonra nereye gittiniz?

Ordan bizi Bakü Denizi yakınlarındaki bir yere gönderdiler.

-Hazar Denizi mi?

Evet Hazar. Burda da 9 ay kaldık. Ordan Taşkent'e, Özbekistan'a gittik.

-Ne yapıyordunuz?

Yapacak iş yoktu.

-Size kimlik vermişler miydi?

Evet vermişlerdi. Yabancı kimliği, mülteci kimliği vermişlerdi. Yakalandığımızda gösteriyorduk. (...)

-Özbekistan'da baskı var mıydı?

Hayır bize yönelik bir olumsuz tavırları yoktu. Biz onların işine karışmıyorduk. (...)

-Peki Özbekistan'da da Melle Mustafa'nın dış dünyayla ilişkisini kestikleri doğru mu?

Evet. Çünkü o bir halkın davasının temsilcisiydi. Onlar da bundan hoşlanmıyordu ve bunun için dışarıyla ilişki kurmasına izin vermiyorlardı." *(Uzun Yürüyüş ve Yorgun Savaşçısı, Faysal Dağlı, Gündem, 29 Haziran 1993)*

Röportajı yapan ve yanıtları veren arasında bir türlü beklenen uyum sağlanamıyor! Soruların tersinden hazırlanış biçimi bile pratikte röportajı yapanın işini istediği ölçüde kolaylaştırmıyor. Aslında röportajı yapanın istemi Sovyetler Birliği hakkında tümüyle olumsuz bir tablonun çizilmesini sağlamak. Ancak bu tam sağlanamıyor; röportaj yapılan kişi kendi içinde çelişik yanıtlar veriyor. Olgu olan, konuşmacının ifadelerinden çıkan da şu ki; Sovyetler ilk günden itibaren konuya özenle yaklaşmıştır. Yerleştirme işini olanaklarını zorlayarak başarmıştır. Kürt oldukları veya Mehabad Cumhuriyeti'nin yenilgisinin ardından Sovyetlere yönelenler oldukları için vb. herhangi bir özel baskı uygulanmamıştır. Elbette bu Kürtlere mülteci statüsü tanınacaktı ve bunun belli bir sınırı-çerçevesi olacaktı, olmak zorundaydı. Nitekim, Sovyetlerin içinde bulunduğu bütün zorluklara rağmen gerekli ilgi gösterildi.

Bu bağlamda en ciddi iddiaya K. Cemil Paşa'nın hatıralarını kaleme aldığı "Doza Kürdistan" adlı kitabında rastlıyoruz. O şöyle diyor:

"Duygu ve bilinç olarak Turan fikirlerini taşıyan Azeri Bakirof, Kürtler'e karşı olduğundan. ... Bakirof gibi ajanların..."

Halklar arasında, kökleri eskiye dayanan farklı içerik ve düzeydeki düşmanlıklar Ekim Devriminden çok sonra da sürdü. Kürtlerin birlikte

yaşadığı halklar nezdinde de bu durum bazı yönleriyle devam etti. Bu çerçevede kimi önyargıların devam etmesi, hatta bazı yöneticilerin başka halklara karşı ve evet somut olarak bazı Azeri yöneticilerin Kürtlere karşı önyargılı davranması ve bundan kaynaklanan-ortaya çıkan hatalı tutumların gündeme gelmesi mümkündür. Böyle bir olasılıktan hareketle, ama, ortaya atılan her şeyin doğru olduğu söylenemez ; iddianın bizzat belgelenmesi, bu anlamda kanıtlanması gerekir.

Şu kadarını söyleyebiliriz: Mevcut kaynaklardan görülüyor ki, Kafkaslar denilen bölgede ulusal sorunun çözümü bağlamında kimi sorunlar varlığını sürdürmektedir ve bunlar sosyalist devlet tarafından bilinmektedir. Sorunların pratik açıdan da kendini dayattığı somut gelişimi ile birlikte bizzat Sovyet iktidarı tarafından ortaya konmuştur. Bunlar dışında iddiası olanlar bunları bilimsel bir yaklaşımla ortaya koymalıdır. Eldeki belgelerden Sovyet Azerbaycanı yöneticilerinin ya da Özbekistan yöneticilerinin somut olarak Kürt azınlığına karşı ve ayrıca özelde Barzani kafilesine yönelik bir düşmanlık içerisinde bulunduğu kanıtlanabilir değildir. Soruna ciddi yaklaşan biri, bu bağıntıda Sovyetler Birliği'nin devlet politikasına dayanarak eleştiri getirir; iddialarını ispatlar. Bu bağıntıda biz proletarya diktatörlüğü devletinin Kürtlere karşı, Barzani kafilesine karşı düşmanlık içinde bulunmadığını, böyle bir siyasetinin olmadığını belirtiyoruz. Tersini savunanlar ise, iddialarını kanıtlarıyla birlikte ortaya koymalıdırlar.

Barzanilerin Sovyetlere geçtikten sonra yaşadıklarıyla ilgili olarak M. Sıraç Bilgin'in 'Barzani' adlı çalışmasında kısmen detaylı bilgiler verilmektedir. Ancak kendisinin de belirttiği gibi (her ne kadar dediğine uygun davranmıyorsa da) bu konuda "fazla belge yok" ve olmayınca da ilgili noktada yazan-konuşan herkesin bu olguyu dikkate alarak hareket etmesi gerekir.

Herkes şunu bir kez daha bilince çıkarmalıdır: Iddiaların tam tersine, Sovyetler Birliği'nde her yurttaşın ve de "misafir"in iktidarı eleştirmesi ve önerileri doğrultusunda isteklerde bulunması yanıtsız bırakılmamıştır. Aslolan budur ve Barzani ile beraberindeki Kürtler de proletarya diktatörlüğü devletinin bu karakterinden istifade ederek Stalin'e kadar ulaşmışlardır. Sürgün hikayesinin tersine uzun yürüyüşçü Kürtler Sovyetlerde kaldıkları süre boyunca yaşamlarının en iyi günlerini -her alanda- geçirmiş ve ülkelerine yetkin olarak dönmüşlerdir.

Sovyetler, Barzani komutasındaki kafileyi ülkesine sığınmak zorunda kalmış bir parti/örgüt mensupları ya da bir devletin temsilcileri şek-

linde kabul etmemiş olduklarından ötürü, burada kardeşlik ilişkileri çerçevesinde üst düzeyde, kapsamlı ve yakın bir ilişkiden bahsedilemez. Böyle bir ilişki doğal olarak daha farklı olmak zorundadır. Ama buna rağmen gösterilen ilgi ve özellikle eğitimleri konusundaki duyarlılık oldukça önemlidir. Dolayısıyla Barzanileri çalışma kamplarında, Sibirya yollarında sürgün ve esaret altındaymışlar gibi gösterme tutumu tek yanlıve Sovyetler Birliği'ni karalamadır.

I-KDP Yeni Stratejisi adlı temel belge niteliğindeki materyalinde Sovyetler-Barzani ilişkileri bağıntısında aşağıdaki tespiti yapmaktadır. Işte yazılanlar:

"Mustafa Barzani'de, bir Kürt ulusal lideri olarak Mehabad'da Sovyetleri iyi tanımış; daha sonra da, onlardan, kabul edileceği konusunda önceden aldığı söz üzerine Sovyetler Birliği'ne iltica etmiş; 14 Temmuz Devrimi'nden sonra Irak'a dönünceye kadar da orada kalmıştır. Döndüğü zaman ise, Sovyetlerin ulusal kurtuluş hareketlerine sağladıkları desteğe hayranlık duyuyordu." (*Irak Kürdistan Demokrat Partisi Yeni Stratejisi, Üçüncü Dünya Yayınları, Ilk basımı: Ocak '78, sf. 81-82)*

Esasında gerçeğe uygun düşen bir belirleme yapmaktadır PDK.

Yalnızca bu kadarıyla yetinilse, bir an için I-KDP'nin tartışılan bağlamda çok fazla problem görmediği sonucuna varmak mümkün gözüküyor. Bu satırların kaleme alındığı dönem, revizyonist Sovyetler Birliği yöneticilerinin henüz sosyalizm, komünizm gibi sözcükleri terketmedikleri bir dönemdir ve Kürt hareketine karşı yaklaşımı iki uçlu bir gelişme göstermektedir. Bir yandan Irak Baas sosyalistleri ile ilişkiler sürdürülmektedir ve bu anlamda Kürtlere karşı büyük kötülüklerin altına imza atılmaktadır ve fakat aynı zamanda diğer yandan da Kürtlerle ilişki kurmanın da faziletlerine inanılmaktadır. Dolayısıyla ne biri ne de öteki atılmamakta, iki taraf da aynı anda dost ve müttefik olarak görülmektedir. Her ne kadar Barzani'nin Amerika ile ilişkilerinden belli bir rahatsızlık duyuluyor ve Rus sosyalemperyalizminin o dönem ülkedeki büroları gibi çalışanlar tarafından bu ilişki deşifre ediliyorduysa da, revizyonist SB yöneticileri ilişkiyi sürdürme ihtiyacı duymaktaydılar. I-KDP açısından da Rus sosyalemperyalizmini karşıya almamak ve dostluk ilişkilerini sürdürmek başat politikadır. Ama bunun hep böyle sürmediği, ilişkinin bozulduğu sonradan görüldü.

Sovyetler Birliği'ne sığınan Kürtler nezdinde sosyalizm ülkesinin tavrını doğru bulmayanlardan biri de Faysal Dağlı'dır.

Şöyle yazıyor:

"Barzani ve 500 arkadaşı Sovyetlerde 12 yıl kaldılar. Stalin'in ölümüne' dek birer tutsak gibi yaşamak zorunda kaldılar. Kürt mülteciler savaş esirleri gibi buralardaki kolhozlarda yıllarca çalıştırıldılar." *(9.12.1998, Özgür Politika)*

Yukarıdaki satırlarda kaba bir iftira açıktan sırıtmaktadır. Yaşamlarını idame ettirmek için her Sovyet yurttaşı gibi Barzani ile beraber giden Kürtler de çalışmaktadır. Bu gayet normal değil mi? O günün Sovyet koşulları gözönüne getirildiğinde çalışmadan yaşayabilmeleri acaba doğru ve mümkün olabilir miydi? Yoksa çalışmadan sefil durumlara düşmeleri mi bekleniyor! Ayrıca yanıtlanması bile gereksiz olan savaş esiri gibi görüldükleri iftirası baştan aşağı bir karalamadır, senaryodur. Ki, Sovyet devletinin ve komünist partisinin savaş esirlerine karşı politikası yeryüzünde ilk kez en insani boyutta uygulanmış ve burjuvazi tarafından bile bu denli iftiraya uğramamıştır... (Sovyetler Birliği'nin sosyalist tarihini çarpıtmak belki geçici bir süre için bazılarının senaryolarına dayanak bulmalarına yardımcı olabilir; ama bu, olguların yoksayılması anlamına gelmez, bu unutulmamalıdır.)

SOSYALİST ANAVATAN'IN SAVUNULMASINDA KÜRT EMEKÇİLER GÖREV BAŞINDA!

Bu bölümde, Sovyetler Birliği'nde yaşayan Kürtlerin Ikinci Dünya Savaşı döneminde Sosyalist Anavatan Savunması'ndaki etkinliklerinin bazılarını ortaya koymaya çalışacağız. Sovyet Kürtlerinin Sosyalist Anavatan Savunması karşısındaki tavırlarına ilişkin yapacağımız aktarmaların çoğunluğu bizzat savaş günlerini somut olarak işleyen H. M. Çetoev'in "Büyük Anayurt Savaşında Kürtler" adlı kitaptan yapacağız. Bildiğimiz kadarıyla bu kaynak kendi alanında Türkçeye kazandırılmış ilk belge olma özelliğine sahiptir.

Sosyalist ülkenin düşman saldırıları altında bulunduğu koşullarda, yirmi yılı aşkın bir süre sosyalizm şartlarında yaşamış bir halk olarak emekçi Kürtlerin Sovyet ülkesini savunmak için seferber olmaları kadar tabii bir şey olamazdı.

Savaşın başladığı yıllarda, Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgeler daha çok Ermenistan ve Azerbaycan'dı. şüphesiz, emekçi Kürtler yalnızca bu iki ülkede değil; başta Gürcistan olmak üzere, bazı Orta Asya cumhuriyetlerinde de bulunmaktaydılar. Çetoev, emekçi Kürtlerin bu yıllardaki yerleşimi bağlamında somut bilgiler vermektedir. Örneğin:

"Büyük Anayurt Savaşı yıllarında Kürtlerin büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşamaktaydı. Ermenistan SSC'inde en çok Alagez, Talin, Oktemberyan ve Eçmiadzin bölgelerinde; Azerbaycan SSC'inde Laçin,

Kelbacar, Zangelan, Kubatlin ve Naçivan bölgelerinde yaşıyorlardı." *(Çetoev, age, sayfa 48)*

Savaş öncesi dönemde sosyalizmin inşasına katılımda görülen nüfus alanındaki yoğunluk savaş yıllarında da sürmekteydi. Bu durum yalnızca Kürtler için değil, nüfus bakımından emekçi Kürtlerin konumunda bulunan başka bazı halklar açısından da geçerliydi. Ne var ki, böyle bir "fark" Sovyet yurttaşlarının görevlerine sarılmalarına hiçbir şekilde engel değildi, olmadı da.

Kimilerinin nüfus oranlarıyla oynayarak "inkar" vb. türünden zorlamalara girmeleri bu bağlamda içine düştükleri zavallı durumu göstermenin ötesinde fazla bir anlam ifade etmez. Sorun tam da sosyalizmin kuruluşu sayesinde yakalanan bilincin Sosyalist Anavatanı Savunma Savaşına katılımda belirleyici olduğunun kavranmasıdır. Sovyet emekçi halklarının ileri atılmasını sağlayan faktör işte tam da bu olguda yatmaktadır. Böyle olduğu içindir ki, titizlikle öne çıkarılması gereken asıl şey her halkın nezdinde gözbebekleri gibi korunması gereken sosyalist anavatanın savunulması için Sovyet yurtseverliği ekseninde kazanılmış bilincin vardığı ileri düzeydir. Sovyetler Birliği'nde yaşayan emekçi Kürtlerin önemli bir bölümü de bu düzeyin kazanımlarıyla sosyalist anavatanı savundular. Kürt emekçileri arasında geçen bir diyaloğu romanına alan E. şemo'dan okuyalım:

"Kider diwana Lênin bê, ew der wetenê mın e. Jı vır her ez êdi tu ciya da naçım. " *(Erebê Şemo, Hopo, sayfa 75)*

Bu sözler Türkçede, "Lenin'e ait yer benim de vatanımdır. Burdan başka yere asla gitmem." anlamına gelmektedir. Böylesi bir yaklaşıma sahip Kürt emekçisinin ülkesini saldırganlardan korumak için olağanüstü ölçüde seferber olduğunu; ülkesini sahiplendiğini vurgulamak bile gereksizdir...

Sovyet yöneticileri, Kızılordu'nun önde gelen mensupları, emekçi Kürtlerin Büyük Anayurt Savaşı'ndaki emeklerini ve fedakârlıklarını gayet berrak bir şekilde, ortaya koymuşlardır. Sovyet mareşali emekçi Kürtlerin katılımı üzerine şunları belirtmektedir:

"Büyük Anayurt Savaşı yıllarında, sayesinde, tarihte ilk kez, ulusal özgürlük ve mutluluğa eriştikleri ülkeleri yokolma tehlikesiyle karşı karşıya kalınca, Kürtler de diğer kardeş halklar gibi ateşli Sovyet yurtseverleri olarak kendilerini gösterdiler.

Cephede birlikte savaşma şansı elde edebildiğim Kürtler, bütün

Sovyet savaşçıları gibi kendi askeri görevlerini namusluca, onurla yerine getirdiler." *(Sovyetler Birliği Mareşali I. H. Bagramyan, aktaran Çetoev, age, sayfa 15)*

Sovyet mareşalinin emekçi Kürtlerin katılımlarını bizzat dile getirmesi emekçi Kürtlerin anavatan savaşına katıldığının güya inkâr edildiğini öne süren sosyalist tarihin çarpıtıcılarına da iyi bir yanıttır.

Kazanılan özgürlüğün Ekim Devrimi'nin eseri, sosyalizmin direkt bir ürünü olduğunu kavrayan, gören, algılayan her Kürt emekçisi bu özgür ortamın sürmesinin biricik yolunun Sosyalist Sovyetler Birliği devletinin yaşatılmasından geçtiğinin bilincinde hareket etmiştir. Ve bu gerçekliğin verdiği ilhamla ve enerjiyle diğer kardeş halklarla beraber aynı onuru paylaştılar. Cephede ve cephe gerisinde, savaş yılları boyunca Sovyet yurttaşları olarak üzerlerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmeye koyuldular.

Savaşın içinde Kürt gönüllülerinin yaşadıkları bölgelerde çok çeşitli konu ve alanlarda katkı sundukları yine Sovyet yetkili kurumları tarafından bizzat açıklanmaktadır. Savaşın içinde önemli konumda bulunanların ve savaş döneminde basın aracılığıyla kamuoyuna aktarılanların içeriğine bakıldığında, küçük-büyük halk ayrımı gözetilmeksizin Büyük Anayurt Savaşı'nda her halkın katılımı çok berrak bir biçimde ortaya konmaktadır.

Faşist ve emperyalist sürülerden sosyalist ülkelerini gözbebekleri gibi koruma eylemine girişen emekçi Kürtler sosyalist iktidar sayesinde edindikleri yeni bilinç ve yeni yaşama tarzıyla düşman saldırılarına karşı aktif bir seferberlik içine girdi. Faşist istilanın başladığı ilk dönemlerde-1941'de-Alagez bölgesindeki Kürt köylerinde kolhozcuların kararlılığı bunu açıkça gözler önüne sermektedir. Işte Kürt milliyetine mensup kolhozcuların sözleri:

"... Bizler şanlı Kızıl Ordu'muzla birlikte kanımızın son damlasına kadar, bizlere özgürlük ve mutluluk veren yurdumuzu savunacağız. Faşizmin ezilmesi için, bizler, Lenin'in partisi etrafında daha sıkça kaynaşacağız! ... " *(Çetoev, age., sayfa18,19)*

Günümüzde tarih yazımı işine soyunan bazılarının iddia ettiğinin tersine, Kürt emekçileri faşizme karşı savaşa katılırken çıkış noktası olarak sosyalizmi, sosyalist ülkeyi ve bunların verdiği kazanımları savunmak için harekete geçtiler. Bu olguyu kabule yanaşmayan kimilerinin olayı etnik/ulus kimliği ya da geleneksel direnişçi özellliklerin

rolü vb. ile açıklamaya kalkışmaları gerçekleri tersyüz etmektir.

"Güçlü ulusal duyguları olmasaydı, yokedileceklerdi..." türünden gayri bilimsel yaklaşımla sovyetlere saldıranların kara çalmalarını biryana bırakırsak, herkesin karşısına dikilecek olan çıplak gerçek şudur: Emekçi Kürtler etnik kimliklerini gizlemeden savaş cephesine koştular. Kültür devrimi alanındaki muazzam gelişmeler dikkate alındığında, ulaşılan aydınlanma seviyesinin Anavatan Savaşı'nın öngünlerinde Kürt emekçilerinin de kazanıldığını ortaya koyar. Sovyet iktidarının üstünlüğü, yurttaşlarını bilinçli bir şekilde gönüllüler ordusu haline dönüştürmesinde yatar. Eğer böyle olmasaydı Stalin'in ünlü radyo konuşmasının akabinde emekçi halklar cepheye koşabilirler miydi? Cephe gerisinde herzamankinden daha fazla özveri gösterebilirler miydi?

Dikkate değer bir diğer önemli nokta ise; Kızılordu'nun rolünün Kürt emekçileri nezdinde anlaşılır bir şekilde kabul görmesidir. Kızılordu'nun rolünün kavranması bağıntısında durumun en özlü ifadesi onun saflarında yeralan emekçi Kürtlerin fedakar-savaşçı evlatlarıdır. Üretim, eğitim vb. alanlarda olduğu kadar; parti ve ordu saflarına katılımda da her geçen gün artış vardır. Sosyalist Anavatanı Savunma Savaşı'nda yeralanların içinde tıp profesöründen muhafız ere, yarbaydan onbaşıya kadar değişik kademelerde Kürt savaşçılarının yeraldıkları hiç bir tartışmaya mahal vermeyecek açıklıkta belirtilmektedir.

Doğrudan uğruna savaşa katıldıkları yurtlarının kendilerine özgürlük getirdiği ve bunun korunması için kendi savunmalarını üstlenen ordularının saflarında yeralmak gerektiğini ilan eden Kürt emekçilerinin bütün bunları Lenin ve partisinin kazanımları üzerinde algılamaları onların geniş katılımlı seferberliğini anlamak açısından büyük bir veridir. Eğer böyle olmasaydı yoğun katılımın her cephede seferberliğe dönüşmesi mümkün olamazdı. Ülkenin "dörtte üçü o sıralar yabancı müdahalecilerin elinde" *(Stalin)* iken ve sonra Alman istilacıları topyekün saldırıya geçerken eğer ülke yenilgi yüzü görmediyse, burada tam da irili-ufaklı bütün halkların bilinçleri üzerinde yaratılan değişikliğin belirleyici rolü vardır. Ve bu durum emekçi Kürtler için de tamamen geçerlidir. Sosyalist vatana bağlılık bilinci ve diğer halklarla sahip olunan kardeşçe ilişkiler sayesinde gün geçtikçe aydınlanan Kürt emekçileri ülke sevgilerini, faşizme karşı özveriyle çarpışarak, üretimi arttırarak, cephe gerisinde işten işe koşarak, partiye üye olarak, askere

yazılarak, bağışta bulunarak vb. hemen her alanda gösteriyorlardı.

Ulusal çıkarlarını düşünmeyen (ulusa ait ilerici ögeleri ise ancak Sosyalist Anavatan'ın düşman saldırılarından korunması oranında ileriye taşınacağını, muhafaza edileceğini kendi pratiğinde gören Sovyet yurttaşı emekçi Kürtler ulusal bencilliğe yenilmediler; ulusal kimlikli aileden çıkıp sosyalist ailenin fertleri olmaya yöneldiler...), milliyetçilikten uzaklaşmış ve amacı Sosyalist Anavatan'ı düşman saldırısından korumak-kurtarmak olan emekçi halklar arasındaki derin enternasyonalist bağın doğrudan bir sonucu olarak zafer elde edildi. Kalinin, sözkonusu derin kardeşlik bağını şu şekilde ortaya koymaktaydı:

"Senin halkın Sovyetler Birliği'nin evladıdır. Ruslar, Ukraynalılar, Beloruslar, Azerbaycanlılar, Gürcüler, Ermeniler, Tacikler, Türkmenler, Kazaklar ve Kırgızlar seninle birlikte 25 yıl boyunca gece gündüz çalışarak bizim büyük evimizi, bizim ülkemizi, bizim kültürümüzü kurdular...

Çünkü Sovyetler Birliği, herkesin kendi evinde yaşamasına rağmen avluları ve aile ocakları bir olan ve birbirinden ayrılmayan bir dostluk ailesidir." *(M. I. Kalinin, Devrimci Eğitim, Devrimci Ahlâk, Sorun Yayınları, sayfa 105)*

Sosyalizm, insan ve yurt sevgisi Kürt emekçilerinin faşizm istilasına uğrayan ülkelerinin kurtarılması ve sosyalizmin kuruluşunun kesintiye uğramaması için cepheye, cephe gerisinde ve her alanda seferber olmalarının biricik belirleyici nedeni oldu. Diğer şeyler bir yana, eğer Sovyet iktidarı gerçekten de emekçi halklar arasında sosyalist temellerde bu büyük kardeşliği tesis etmemiş olsaydı, proletarya diktatörlüğü devletinin emperyalist kuşatmaya ve faşist istilaya karşı muazzam bir zaferle çıkması olanaklı olamazdı. Bu büyük dostluk ailesinin fertleri sosyalizm sayesinde kurulan kardeşlik ilişkisinin etekemiğe büründüğünü tam da Anayurt Savaşı esnasında olanca çıplaklığıyla kanıtladılar.

Bu bağlamda, " büyük ev "in mensubu emekçi Sovyet Kürtlerinin cephe gerisinde gösterdikleri çok yönlü yararlılıklar üzerine birkaç noktada kimi gelişmeleri buraya almak yararlı olacaktır. Çetoev şunları aktarmaktadır:

"Azerbaycan SSC'nde Kürt köylerinde yığınsal mitingler yapılıyordu. Laçin bölgesi, Minkend köyü kolhozunda kolhozcular aldıkları

kararda, Alman faşist saldırganlarını lanetliyor ve Sovyet anayurdunun özgürlük ve onurunu savunma savaşında Kızıl Ordu'ya bütün güçleriyle yardım edeceklerini vurguluyorlardı.

"Oktemberyan ve Ecmiadzin bölgeleri kolhoz ve solhozlar, köy ekonomisi ürünlerinin elde edilmesinde olduğu gibi, cepheye yardımın örgütlenmesinde de Cumhuriyet'te birinci sırada yer alıyorlardı. Bu bölgeler, "Dolaşan (yarışan) Kızıl Bayrak Ödülü"nü kazandılar.

"Büyük Anayurt Savaşı yıllarında, Türkmenistan SSC Aşhabad bölgesinde Kürt nüfusunun yaygın olduğu alanlardan emekçiler devlet savunma fonuna 218215 ruble para, 1007 kg. gümüş, 3,5 kg. altın, 21192 adet sıcak tutucu giysi, ayakkabı vb. eşyalar, 4554 kg. yün, 6357 parça deri, 894 küçükbaş boynuzlu hayvan, 683 büyükbaş boynuzlu hayvan, 57 at, 32 ton kuru üzüm ve 482 ton çeşitli kuru meyve verdiler.

"Kürt kolhozcuları da kurtarılmış bölgelere yardım gönderilmesi çalışmalarına aktif olarak katıldılar.

"Devlete yardım toplama çalışmalarında Başargeçer bölgesi, Koşabulah, Kayabaş ve Geysu köylerinde kolhozcu Kürtler aktif olarak yer aldılar... " *(Çetoev, age, sayfa 19, 49, 50, 51, 54)*

Yukarıda aktarmaya çalıştığımız yerde de görüldüğü gibi başka bir dizi alanda sosyalizmin inşasına seferber olmuşlardır. Savaştan çok önce, devrimin hemen ardından emekçi Kürtler arasında yapılan çalışmalar bile "Savaşta kendilerine başvuruldu", Kürtlerin "kullanıldığı" vb. şeklindeki yaklaşımları çürütmeye yeter.

Büyük Anavatan Savaşı'na katılım bağlamında yer alanların genel dökümüne bakıldığında aydınlanmanın, yeni insan olmanın okulundan geçmiş, somut olarak bilimsel çalışmalar içinde yeralan pekçok kimse savaş alanlarında üstün fedakârlıklar göstermişlerdir.

Dilbilimsel çalışmalardan Bolşevik Parti üyeliğine, yeni alfabenin hazırlanmasından üretimdeki seferberliğe, komsomol saflarına akın etmekten cephe gerisinde toplanan bağışlara... kadar, savaş boyunca hemen her alanda yaygın bir yoğunlaşma, gönüllü bir seferberlik kampanyası yaşandıysa, bu ancak sosyalizmin temelleri üzerinde yaşanan aydınlanmaya bağlanabilir.

Sosyalizmin genel kazanımlarının ve somutta bu aydınlanmanın doğrudan bir sonucudur ki savaş sürecinde birkaç alandaki katılım aşağıya alacağımız yoğunlukta gerçekleşebilmiştir:

"Kürt emekçilerinden Parti saflarına, 1943 yılında 31 kişi, 1944

yılında 46 kişi ve 1945 yılının ilk yarılarına kadar 30 kişi kabul edildi.

Komünistlerin büyük ölçüde Kızıl Ordu saflarına çekilmeleri sonucu cephe gerisindeki parti örgütleri önemli ölçüde yenileniyordu. Böylece Alagez bölgesi parti örgütleri yapısının % 75'i savaş yıllarında Parti'ye giren üyelerden oluşmuştu.

Büyük Anayurt Savaşı yıllarında gençlik, büyük bir istekle Leninci Komsomol saflarına katılıyordu. Bu durum, Kürt nüfusunun yaygın olduğu bölge gençliği için de geçerliydi. Örneğin, Alagez bölgesinde komsomol saflarına katılanların sayısında yıldan yıla büyük artışlar olmuştur. Alagez bölgesinde 1941'de 110, 1944'te 356 ve 1945'te ise 377 delikanlı ve genç kız komsomola üye kabul edilmişlerdir. " *(Çetoev, age., sayfa 58, 59, 60)*

Partiye olan duyarlılık ve yine genel olarak safların sıklaştırılmasının emekçi Kürtler arasında ciddi şekilde yankı bulması ve bunun fiili katılıma dönüşmesi önemli bir gelişmedir. Anavatan savaşına katılımlarındaki yoğunluktan hareketle "inkar edildi" diyenlerin aksine, emekçi Kürtlerin arasından Bolşevik Parti üyeliğine geçiş ve Kürt gençliğinin Komsomol saflarına katılımı bağlamında ve ayrıca Kızılordu saflarına artan oranda yeralmalar vb. göstermektedir ki, nüfuslarıyla kıyaslandığında hiç de düşük bir oran (çıkış noktasının "oran"lar olmaması gerektiğinin bilincinde hareket edilmelidir) sözkonusu değildir.

Başta Stalingrad, Leningrad ve Moskova savunmaları olmak üzere faşist sürülerin tepelenmesinde yüzlerce, binlerce gönüllü savaşçı cepheye koştu. Parti'de, Kızılordu'da ve cephe gerisinde küçümsenmeyecek başarılar gösterildi. Ukrayna'daki faşist işgalin sona erdirilmesinden Kafkaslardaki kışkırtma, saldırı ve provokasyonların etkisiz hale getirilmesinden; Kırım, Beyaz Rusya ve Baltık kıyılarının işgalcilerden temizlenmesinden; Hitlerci faşist orduların Berlin'e kadar kovalanmasına... kadar çeşitli alanlarda Sovyet emekçi Kürtleri; yeni insan Kürt kuşağı başarılı bir şekilde sosyalist ülkeleri için büyük yararlılıklar gösterdi.

Diğer kardeş halklarla omuz omuza Japon saldırganlarına karşı savaşta aktif yer alındı. Cephe gerisinde Laçin, Alagez, Kubatlin ve diğer yerleşim birimleri başta olmak üzere her yerleşim biriminde kolhozcular üstün fedakârlıklarda bulundular. Erebê Şemo Kürtlerin bu olağanüstü fedakârca katılımını Sovyet ailesinin kollektif üyeleri

olmalarına bağlar. Romanına aldığı "Ne ez tu uzvê malekê ne, mala meye mezın em cımaeta kolektifa me ye." (Ben ve sen bir evin üyeleri değiliz, ama bizim büyük evimiz, bizim kollektif yapımızdır.) (Hopo, sayfa 80) Bu yazışma, emekçi Kürtlerin kollektif yaşam karşısındaki duyarlılıklarını gözler önüne sermektedir.

Kürt emekçilerinin gösterdikleri bu özverili çalışma karşılıksız bırakılmadı. Bir dizi ünvan ve madalya verilerek anayurt savaşındaki kahramanlıkları ölümsüzleştirildi. Bu bağlamda en çarpıcı örnek Kızılordu'da Yarbay olarak görev yapan S. Siyabendov'un gösterdiği başarılar karşısında hakettiği şekilde ödüllendirilmesidir. Çok az sayıda insanın hak kazanabildiği "SSCB Kahramanı Ödülü"ne layık görülen Siyabendov, cephedeki başarılarının karşılığında aldığı bu ödülle yaşadığı bölgedeki emekçiler arasında büyük etki bırakmıştır. Bu konuda L. Rambout şunları yazmaktadır:

"Savaş, Kürtlerin iyi bilinen yiğitlik ve cesaretlerine kendini gösterme ve mükafatlandırma olanağını sağladı. Basit bir köylü çocuğu, Samat Siabendov, Yüksek Sovyet Prezidyumu kararıyla "Sovyetler Birliği Kahramanı" gibi nisbeten ender bir nişanla taltif edildi." *(Lucian Rambout, Çağdaş Kürdistan Tarihi, Fırat-Dicle Yay. sayfa 113)*

Siyabendov'un ailesi Birinci Dünya Savaşı yıllarında Tiflis'e sonra da 1926'da Abaran'a göç ediyorlar. Siyabendov öğrenimini Leningrad'da yapıyor. 1938'de, Sovyet Ermenistanı Yüksek Konseyine Alagöz Kürt bölgesi milletvekili (Kürt miliyetçilerinin "Kürtler sürgün edildi, yokedildi, bitirildi..." türünden iddiaları anımsansın...) olarak seçiliyor. Sonra, savaş döneminde ülkesini korumak için cepheye gidiyor ve Moskova savunmasına katılıyor, düşman taburlarını darbeliyor, imha ediyor...

Evet, "çobanlıktan altın yıldıza yükselen emekçi Kürtler"in büyük bir güven ve dinmez bir coşkuyla kendilerini Lenin ve Stalin önderliğindeki Sovyet vatanına hasretmeleri, Sovyet anavatanlarını gözbebekleri gibi korudukları tartışma götürmezdir. Sovyet yurtseveri Kürt komutan Siyabendov bu gerçeğin en yalın ifadesidir. Mesele Kürt emekçilerinin ülkelerini savunmak için yoğun katılımını, Siyabendovların sosyalizme olan derin bağlılığını bütün yönleriyle açığa çıkarıp, öğrenmek ve bilince çıkarmaktır...

Emekçi Kürtlerin Anavatan Savaşı'na katılımı inkâr mı edildi?

Kürt emekçilerinin savaşa katılımı hakkında inkarı tercih edenler aslında Kürtlerin kazandığı yeni sosyalist kimliği inkar etmekte, küçümsemekte ve sıradanlaştırmaktadır. Bu, düpedüz Kürt emekçilerinin sosyalist devlet nezdinde edindikleri sosyalist tarihlerini yoksaymak demektir. İlginç olanı, bazılarının Kürde her tür olumlu meziyet yüklemek istediği bir yerde, Sovyetlerdeki emekçi Kürtler özgülünde tarihin yarım yüzyıla yakın bir kesitini bir bölüm Kürt şahsında sosyalist tarih olarak göstermekten özenle kaçınmalarıdır. Bu kısa tarih kesitinin faşizme ve emperyalizme karşı direnmenin tarihi olduğunun üstünü örtmek için inkar yolu tercih edilmektedir. Kaçabilirler, ama nereye kadar?

Sovyet-Kürt ilişkileri bağlamında kendilerini " otorite " sanan bazılarının kimi Kürtler nezdinde oluşturdukları senaryolarla yaşanan tarihi başaşağı ederek inanılmaz bir çarpıtma ve karalama işini Anavatan Savunması noktasında da sürdürdüklerine tanık oluyoruz. Herhangi bir veriye dayanmadan sürekli ortaya iddia atmak biçiminde bir yöntem izleyen böylelerinin aşırı derecede zorlamalarla gerçeklerin üstünü örtmeye çalıştıklarını rahatlıkla görebilmekteyiz.

Bu karalama ve çarpıtma işinin ortasında yeralanlardan bir kısmının bir ölçüde Sovyetler Birliği'nin ikinci dönemini pratik olarak yaşama avantajına sahip olmaları onlara tarihi çarpıtma hakkı vermez. Dönemsel ilişkilerin verdiği kimi olanaklardan (daha çok tartışma konusu olan sorun da fiziken ilgili alanda bulunuyor olmaları vb.) yararlanarak konu hakkında kendilerinin referans alınmasını ve bir anlamda yazdıklarının onaylanmasını arzulayan bu çevreler, açık ki tarihi altüst etmekte ve bunun kabulünü istemektedirler. Revizyonist, milliyetçi ideolojik yapılarının doğrudan bir sonucu olarak genelde tek yanlı izlenimlerle ve önyargılarla burjuva tarih yazımını sürdüren bu tür kesimler özellikle sahip oldukları sosyalizm karşıtlığı ile de Sovyetler Birliği'nin ilk dönemi hakkında tam bir iç karartıcı tablo çizmektedirler.

Sovyet komünistlerinin ulusal sorundaki siyasetini reddedenlerin pratikteki gelişmeleri benimsememeleri ve dahası iftira ve saldırı kampanyası başlatmaları aslında gayet normaldir. Bu işi, aynı ideolojik kimliği taşıyan ve fakat değişik ulus ve milliyetlere sahip herkes yapmaktadır. Buna Kürt ulusal kimliğini taşıyan bazılarının da eklenmesi aslında fazla birşey değiştirmez.Yukarıdaki tipolojiyi temsilde pekçok kişi biribiriyle yarışmaktadır.

C. Heyderi tarih çarpıtıcılığını şu şekilde yapmaktadır:

"Kürtler'in Hitler Almanyası'na karşı yapılan Anavatan savunmasına katıldıkları inkâr edildi." *(Stockholm Kürt Konferansı, Doz Yay., sayfa 74)*

Heyderi kendini konunun bilgesi gibi göstermede kusur etmiyor. Hep en iddialı olmayı ve bunu göstermek için de her noktada bir "yanlış" bulmayı tercih ediyor. Yazısında bu durum alenen sırıtıyor. Böyle olunca da, Kürtlerin "gadre uğratıldığını" belirtmeden edemiyor! Ilginç olanı bütün bunları söylerken, yazarken kaynak-belge gösterme zahmetine katlanmaması; ortaya attığı her şeyi bizzat yaşamış olduğu imajını vererek senaryosunu gerçekmiş gibi aktarmasıdır. Son yıllarda, tarih üzerine yazarken, hele de yakın dönem hakkında yazarken çok moda olan kendini tanık gösterme garabeti bazı tarih yazımcısı geçinenler üzerinde hayli etkili izler bırakmış durumdadır.

Halihazırda ilgili dönemin bütün belgeleri elimizde mevcut değil, ancak varolan bir dizi kaynağa bakıldığında Heyderi ve benzerlerinin inkar ve çarpıtma yoluna başvurduğunu kanıtlayacak yeteri belge göstermek mümkün. Nitekim genel olarak bu konunun incelenmesi içinde de farklı bir dizi noktada olayları/yaşananları belgelemeye çalıştık. "Anavatan savaşında Kürtlerin katkıları inkar edildi" diyenlerin tersine, bizzat savaş yıllarında Kürtlerin yaşadıkları bölgelerde yayınlanan gazetelerde cepheden gönderilen mektupların yayınlanması vb. öne sürülen iddiaların ne denli iftira üzerine inşa edildiğinin görülmesine yardımcı olacaktır. Özellikle tarihi çarpıtmaya yeltenmelerinin bizzat dönemin güncel gelişmelerinin basında işlenmesi itibarıyla da saldırıların dayanaksızlığı açıkça ortadadır. Bu bağıntıda Çetoev aşağıdaki bilgileri vermektedir:

"Alagez bölgesi gazetesi "Sotsialistakan Ugiev" Alagez köyünden Mişaê Cındi'nin Kürt Pame köyünden, Sala Caferov'un ve Kondahsaz, Carcaris, Melikgüh vs. köylerinden cephede olan diğer Kürt

savaşçıların mektuplarına geniş yer verdi. "(*Çetoev, age, sayfa 57)*

Açıktan bir zorlama ertesinde ısrarla ürettiği "inkar" tespitine sarılan Heyderi'ye Sovyetmareşalinin Kürt savaşçılar hakkında yazdıkları; ya da savaş koşullarında bizzat cephede gönderilen mektupların günlük olarak Sovyet basınında yayınlanması; çok az sayıda kişinin alabildiği ödüllerin kimi Kürt savaşçılara verilmesi ve bunun kamuoyu önünde alenen yapılması gibi örnekler böylelerinin iftiralarının çürütülmesine güçlü kanıtlar olarak gösterilebilir.

Aslında tarih çarpıtıcısı yazar bütün bunları bilmiyor olamaz; o biliyor, ancak sahip bulunduğu burjuva revizyonist ideoloji onu inkâra götürüyor. Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizmi, proleter enternasyonalist içerikteki emekçi halkların kaynaşmasını ve kollektif bir ailenin üyeleri olarak emekçi Kürtlerin de bu tablonun içinde mütevazi bir yere sahip bulunduğunu kabul etmek istemiyor...

Buraya kadar ortaya koyduklarımız, emekçi Kürtlerin değişik cephelerde nasıl ve hangi yoğunlukta Anavatan Savunması'na katıldıklarını; başta Bolşevik Parti olmak üzere, Sovyet iktidarına ve onun yerel örgütleriyle ne tür bir kaynaşma içinde bulunduklarını; Kafkaslardaki halkların kardeşçe yaşamının örülmesinde ve bu kardeşliğin savaş esnasında Sovyet yurttaşlığı özverisiyle en doruk noktasına çıktığını yeterince açıklamaktadır. Anavatan Savaşı'ndaki gelişmelerin günü gününe Sovyet basınında yeraldığı ve emekçi Kürtler somutunda da bilgilerin olgulara dayandığı özellikle unutulmamalıdır. Bu durumda, bütün mesele bu olan-bitenlerden doğru sonuçlar çıkarmaktır.

Emekçi Kürtler arasında süren kültürel devrimin anavatan savaşına etkisi hiçbir şekilde inkar edilemeyecek kadar apaçık ortadadır.

Sosyalizmin inşasına paralel giden kültürel alandaki çalışmaların Sovyet yurttaşlarının bilinci üzerinde muazzam değişikliklere yolaçtığını daha önceki makalelerimizde belirtmiştik. Sovyet yurtseverliğinin ülkenin sahiplenilmesi bağlamında ulaştığı ileri düzey de doğrudan sözkonusu kültürel faaliyetin bir sonucudur. Emekçi Kürtlerdeki coşkulu-gönüllü ve yaygın katılımın da belirleyici nedeni kültürel açıdan kazanılan yeni mevzilerin bir ürünüdür. Bu olgunun burjuva revizyonistler tarafından gözlerden gizlenmek istenmesi kesinlikle yaşanan gerçeği değiştirmez.

Stalin önderliğindeki sosyalist iktidarın faşizm karşısında zafer kazanmasında emekçi Kürtlerin mütevazi katkısını yok sayma uğraşı içinde bulunanlar aslında emekçi Kürtlerin bir bölümünün kazandığı ilerici, sosyalist kültür özelliklerini sahiplenmediklerini ortaya koymaktadırlar. Tarihin bu kesitinde ulaşılan sözkonusu kültürel birikimin bugünlere taşınmaması yönünde içine girdikleri katı tutum da aynı şekilde bunların sosyalizmden uzaklıklarını açıkça ele vermektedir.

Elli yıldan fazla bir zaman dilimi içinde Sovyet Kürtlerinin faşizme karşı savaştaki fedakârlıklarını bugüne kadar detaylı bir şekilde ortaya koymamak elbetteki büyük bir eksikliktir. Bu eksiklikten istifade ederek sosyalizmin Kürtlere birşey vermediğini iddia edenler rahatlıkla iftiralarını arttırmış ve öyleki sosyalizmi Kürtlere karşı ve evet becerebildikleri oranda Kürtlerin de sosyalizme karşı konumlandıklarını yazar olmuşlardır.

Bütün burjuvalar, revizyonistler, milliyetçiler Büyük Anavatan Savaşı'nda kazanan tarafın Sovyetler Birliği'nin olmasını sıradan bir askeri savaştan galip çıkmak olarak lanse etmektedirler. Bu sebepsiz değildir; sosyalizmin kuruluşunun doğrudan bir ürünü ve Bolşevik Parti önderliğinin parlak bir zaferi olduğunu unutturabilmek, leninist önderliği karalamak ve akıllarınca bu tarihsel komünist mirası yadsımak için verdikleri çabalardan ötürü böyle davranmaktadırlar.

Binbir türlü gerekçeyle emekçi Kürtlerin Sovyet yurdunun savunulmasında sosyalizmin bir kazanımı ve üstünlüğü olarak yaratılan yeni bilinç ve yeni yaşamın etkisiyle katıldıklarını inkâr eden milliyetçi ve revizyonist anlayışlar sosyalizm aleyhtarlığından başka bir anlam ifade etmez. Ayrıca en küçük bir belge ileri sürmeden hareket etmelerinin ne denli bir garabet olduğunun da bilinmesi gerekir. Tıpkı asimilasyon, sürgün, göçettirme vb. iftirası gibi, bu noktada da yine iftira baştaçlarıdır.

Bütün iftira, inkar ve çarpıtmalara rağmen, Büyük Anayurt Savaşı'nın zaferle taçlandığı 8 Mayıs 1945 günü emekçi Kürtler için Sosyalist Anavatan'ı sahiplenme, komünizm yürüyüşünü sürdürme günü olarak belleklerde tazeliğini korumaya devam edecektir. Eğer günümüzde hâlâ Kafkaslarda yaşayan Kürtler arasında 8 Mayıs günü coşkuyla anılıyor ve kutlanıyorsa, bu, hiç şüphesiz Anavatan Savaşı'nın ve sosyalizmin emekçi Kürtlerin yaşamlarında bıraktığı derin ve ölüm-

süz izlerin etkisinin büyüklüğünün göstergesidir.

Sosyalizm uğruna Kürt emekçilerinin gösterdiği büyük özveriyi savunabilmek ve sahiplenebilmek; bu tarihsel mirasın gerçek anlamda takipçileri olabilmek için her şeyden önce marksist-leninist teorinin kararlıca ve tutarlı bir şekilde bilimsel olarak bilince çıkarılıp savunulması ve uğruna pratik hayat içinde komünizm doğrultusunda çalışmayı şart koşar.

Emperyalizm ve faşizm karşıtlığının sözde kalmadığının en elle tutulur somut sürecinin yaşandığı Anayurt Savaşı yıllarında kapitalist barbarlığa karşı olmazsa olmaz kurtuluşun sosyalizm alternatifi olduğu bütün detayıyla açığa çıkmış ve Sovyet yurttaşları kapitalizm esareti altında yaşamayı değil, sosyalizm ülkesinde müreffeh yaşamlarının devamı için silah başı yapmış, en değerli evlatlarını bu savaşta yitirmişlerdir. Işte antikapitalist siyasetin derinliğine bilinçlere işlenmesi nedeniyledir ki, emperyalizme karşı savaşta bir an olsun tereddüt edilmemiş ve proletarya diktatörlüğü devleti önderliğinde, Stalin ve yoldaşlarının öncülüğünde Sovyet halkları Nazi faşizmi canavarından kurtulabilmişlerdir.

Bir bakıma bu kurtuluş kavgasında diğer kardeş halklarla birlikte hareket eden Kürt emekçileri de "Benim düşmanım senin düşmanın. Senin düşmanın benim düşmanım. Geliyorlar mı? Gelsinler. Gelecekleri varsa görecekleri de var." belgisi ışığında sosyalizm ve enternasyonalizm uğruna Sosyalist Anavatanı'nı korumaya koştu.

Bugün her türden burjuva milliyetçi yaklaşımın bu tarihsel olguyu yoksaydığı bir ortamda, en önemli görevlerden biri de Büyük Anavatan Savaşı'nın kazanılmasına yolaçan gerçekleri ortaya koymak ve bu temelde leninist-enternasyonalist perspektifte ısrar etmektir. Eğer bu perspektif içtenlikle savunulabilirse, ancak o zaman Sosyalist Anavatan'larını savunan Kürt emekçilerine layık olunabilir.

SOVYETLER BİRLİĞİ DENEYİNİN ÖĞRETİCİ SONUCU:

ULUSAL SORUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN DE ALTERNATİF SOSYALİZMDİR!

Marks ve Engels insanlığın kurtuluşunun komünizmde olduğunu ilan ettiklerinden bu yana burjuvazinin sürekli saldırdığı şeylerin başında komünist fikirler, uygulama ve deneyler geliyor. Marksizmin yaratıcıları, insanlığın geleceğini komünizmde görürlerken, bu çerçevede ulusların kurtuluşu için, bir bakıma ulusların geleceğinin de sosyalizm alternatifinde yattığını açıkladılar. Marks ve Engels uluslar için hâlâ geçerli olan şu temel bakış açısını parlak bir biçimde ortaya koydular:

"Başka ulusları ezen bir ulus özgür olamaz."

Bu temel belirlemeyle, halklar arasındaki geleceğin nasıl olacağının, olması gerektiğinin stratejisinin ana hatları ortaya konmuş oluyordu. Bu, aynı zamanda ulusal sorunun çözümü için üzerinde sağlam bir şekilde durulacak temel anlamına geliyordu. Rahatlıkla denilebilirki Marks ve Engels'in Manifesto'da ortaya koydukları çözüm anlayışı bugün de -bu koşullar sürdüğü sürece yarın da- geçerlidir. Ve bu, doğrudan komünistlerin ulusal sorunda alternatifi 150 yıl öncesinden ortaya koyduklarını göstermektedir.

Alternatifin teorik olarak ortaya konmasının çok büyük yankılar yarattığı bir gerçek. Alternatifin karşı tarafında duran burjuvazi bunun fazlasıyla bilincindedir ve davranışı buna denk düşüyor. Esasta önemli olan yan ise teorik bazda ortaya konan alternatifin yıllar sonra, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ile başlayan süreçte, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin inşası koşullarında pratik olarak hayat bulmasıdır.

Doğrudan, Sovyetler Birliği'nin proletarya diktatörlüğü devleti döneminde çıkarılması gereken en önemli sonuçlardan biri; Sosyalist Ekim Devrimi ile birlikte ulusal sorunun çözümü noktasında yapılanların, ulusal sorunun gerçek çözümü için tek alternatifin proletarya

devrimi olduğudur.

Günümüzde, Sovyetler Birliği devlet ismi resmen de terkedildikten sonra ve emperyalizmin sosyalizmi gözden düşürmek maksadıyla hassas konulardan biri olan ulus-milliyet-etnik kimlik vb. noktalara girerek; hummalı bir faaliyetin ürünü olarak dünyanın bir dizi bölgesinde ulusal boğazlaşmaları kışkırtmasından ve bunları bizzat kendisinin örgütlemesinden sonra; her türden revizyonist, reformist, milliyetçi, sosyalist ve sözde Marksizm-Leninizm'e sahip çıktıkları iddiasında olanlar, sosyalizmin ulusal sorunu çözemediği noktasında konaklamada gecikmediler.

Sosyalizme yönelik bu genel saldırı dalgası içinde yaygın bir biçimde sosyalizmi lafta da olsa savunan birçok örgüt, geçmişte sahip olduğu görüşleri hızla terketti. Bu süreçte sosyalizmin muazzam kazanımları yok sayılarak sosyalizmin inşası döneminde yapılan bazı yanlışlar, sosyalizmde ulusal sorunun çözülmediği, çözülemeyeceği teranelerine dayanak yapılmaya çalışıldı. Çarpıtmalar o denli ilerletildi ki, sosyalizmin inşasında ortaya çıkan bazı yanlışlar, sosyalizmle uyuşmayan ve yapılmaması gereken hatalar olarak değil de, bu hatalar, sosyalizmin doğal yolarkadaşları olduğu biçiminde gösterilmeye çalışıldı, çalışılıyor. Oysa bizzat sosyalizmi inşa edenlerin kendileri yaptıkları hataları ortaya koymuş ve düzeltmeye çalışmışlardır. Tarih çarpıtıcılarının böylesi olguları ortaya koyması da doğal olarak beklenemez. Herhalükarda ulusal sorunda da sosyalizmin inşasında ortaya çıkan bazı yanlışlar, genel doğrultunun ve yapılanların esasının doğru olduğunu ve bu konuda da çok kısa sayılacak bir zaman diliminde, önceden hesaplanamayacak ölçüde kazanımların elde edildiği gerçeğini ortadan kaldıramaz.

Ulusal sorunun akşamdan-sabaha çözümünü bekleyen sosyalizmin hayalcilerinin(!) bekledikleri çözümü göremeyince değişik sapmalar içine girdikleri Sovyetler Birliği somutunda pratik olarak da yaşandı. Işi bir an önce ulusal farklılıkların kaldırılmasına kadar vardıran bu sapmacılar sorunu kavrayamıyorlardı. Bunlarla mücadele edildi. Leninist yaklaşım geniş kesimlere kavratılmaya çalışıldı. Özellikle bu noktada Stalin çok yoğun çabalar sarfetti. Daha önceden tehlikenin varlığına işaret eden Stalin, doğru politikaların uygulanmaması halinde emperyalizmin kazanacağını gayet berrak şekilde ortaya koydu. Emperyalizmin beklediği sonucu almamasının yolu, Leninist politikalarda ısrar etmekti.1930 yılında Stalin'in "Proletarya Diktatörlüğü

Koşullarında Ulusal sorundaki Sapmalara Karşı Mücadele" Raporunu XVI. Parti Kongresi'nde okuduğunda bütün bu sapmalara karşı mücadeleye genişçe yer verdi.

Stalin, bütün yaşamı boyunca halklar arasında kalıcı bir yakınlaşma ve kardeşleşmenin kurulmasına çalıştı. Ve tehlikenin hangi koşullarda, nasıl gündeme geleceğini çok önceden gören Stalin, doğru politikalardan vazgeçildiğinde doğal olarak pratik uygulamaların da zararlı gelişmelere yolaçacağını ve önlenememesi durumunda uluslar arasında sosyalizm sayesinde tesis edilmeye çalışılan ortamın zedeleneceğini ve ortadan kalkacağını her defasında özenle vurguladı, gerekli dikkati çekti.

O, bütün bu uyarı ve öngörülerine, yanlış görüş ve pratiklerle mücadele etmesine rağmen, bir dönem sonra burjuva revizyonistler iktidarı ellerine geçirdiler ve ulusal sorun bağlamında da sosyalizm şartlarında kazanılanları bir bir açıktan burjuvaziye teslim ettiler. Modern revizyonist kliklerin marifetleriyle ve ancak 40-50 yıllık bir süreçte tüketebildikleri, yokettikleri kazanımların Sosyalizmin kazanımları olduğu gerçeği, olguları inkara kalkışmayan herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Bu gerçek, yer yer sosyalizme saldırı için yazılan yazı ve kitaplarda bile aktarılan veriler tarafından da onaylanma durumundadır. Yani sosyalizme saldırıda bulunulduğu noktalarda bile bazı gerçekler teslim edilmek zorunda kalınıyor.

Sosyalizmde kaydedilen bazı gelişmeler

Ulusların birbirlerini boğazladığı ve egemen ulus olarak Rus ulusunun diğer ulus ve azınlıklar üzerinde koyu bir şovenizm estirdiği koşullardan, değişik ulus ve azınlıkların kenetlendiği bir yaşam ortamının sağlanmasına geçmeyi başarmış olmak bir tek şeyle açıklanabilir: Sosyalizm!

Tartışma götürmez şekilde kanıtlanmıştır ki, Leninist teori önderliğinde proletarya diktatörlüğü devleti deneyi koşullarında katedilen mesafe ulusal sorunun çözümünde tarihin en ileri adımıdır. Birkaç on yıllık Sovyet deneyi ulusların hayatının tamamen olumlu yönde değiştiğini göstermiştir.

Sosyalizmin bir dizi alanda ulusal sorunda başarılı bir ilerleme gösterdiğini Lenin-Stalin dönemi Sovyetler Birliği'ne, Stalin'e karaçalma temelinde saldıran revizyonist Gorbaçov bile teslim etme duru-

mundadır. Bu bağlamda O, şöyle demektedir:

" Bir zamanların kenar bölgelerinin hızlandırılmış geliştirilmesi hedefli siyaseti sonucu Sovyet iktidarı döneminde bütün birlik cumhuriyetlerinde güçlü ve çeşitli dalları kapsayan bir sanayi yaratılmış ve sosyo-ekonomik gelişme dengelenmiştir. 1926'da eski sanayi bölgelerinde kişi başına sanayi üretimi, ulusal kenar bölgelerdekinin 38 katı iken,1941'de 4,1 katına düşürülmüştür. şimdi ise hemen hemen 2,3 katıdır. " *(19 Eylül 1989 tarihli "Partinin şimdiki Milliyetler Politikası Üzerine" yaptığı konuşmadan. Aktaran Ulusal Sorun Üzerine Eğitim Notları, Yeni Dünya Için Yayınları, sayfa 138)*

Bu gelişme kuşkusuz ki sosyalizm olmasaydı düşünülemezdi. Modern revizyonizmin iktidara gelmesinden sonraki gelişmenin yavaşlaması da sosyalizmden sapan bir siyaset olmasının sonucudur. Sovyetler Birliği'nde Ekim Devrimi sonrasında, devrim öncesi varlığı bile bilinmeyen birçok ulus milliyet ortaya çıktı. Bunun ortaya çıkmasının esas temeliyse ulusal baskının, siyasal eşitsizliğin devrim sonrasında kaldırılmış olması ve ulus ve milliyetlerin eşitliği, kardeşliği ilkesine uygun siyasetin pratiğe geçirilmiş olmasıdır.

Sosyalizm altında ulusların ve milliyetlerin özgürlüklerine kavuştuğu sadece Sovyet kaynaklarında ortaya konmamaktadır. Dönemin birçok aydını da Sovyetler Birliği'ne yaptığı gezilerini notlara dökmüş ve kitap ya da makale olarak yayınlamıştır. Sovyetler Birliği'ne gidenlerden biri de Anna Strong olmuştur.

Anna Strong "Stalin Dönemi" adlı kitabında ulusal sorun bağlamında şunları belirtiyor:

"Daha geri uluslar arasında, çok daha büyük değişiklikler oldu. Sovyetler Birliği her türlü gelişme aşamasında yüzelli ulustan oluşuyor: ren geyiği yetiştiren Eskimolardan, koyun yetiştiren göçebe Kırgızlara, Ermeniler ve Gürcüler gibi eski uygarlıklara sahip halklara kadar. Sovyet politikası, ekonomi sosyalizme doğru ilerlediği sürece, bütün ulusal kültürleri gelişmeye bırakmıştı. Ne var ki, elli sekiz ulusun, kitap bir yana, alfabesi bile yoktu. Bilim adamları bunlar için yazılı diller geliştirdiler ve Sovyetler Birliği'nde, birinci Beş Yıllık Planın sonunda, yayınlanan kitap sayısı, Almanya, Fransa ve Ingiltere'de yayımlananların toplamından daha fazla olana dek Moskova'da tam yüz elli dilde kitap basıldı." *(Stalin Dönemi, Anna L. Strong, Onur yayınları, sayfa 72)*

150 dilde basılan kitapların önemli bir bölümü de Ekim Devrimi

öncesinde alfabesi bile olmayan ve okuma-yazma oranı sıfır düzeyinde olan ulus ve milliyetlerin dillerinde yayınlanmıştır. Kültürel alanda ilerlemenin temeli de okuma-yazma oranının yükseltilmesiyle atılmıştır.

Örneklemek gerekirse; Türkmenistan'da devrim öncesinde okuma-yazma oranı %1 iken 1950'ye gelindiğinde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %99'dan %1'e indirilmiştir. Ermenistan'da okuma-yazma oranı % 30 civarından %100'e çıkarılmıştır. Tacikistan'da okuma-yazma oranı % 0.5'ten hemen hemen %100'e vardırılmıştır vb. vb. Ekonomik alanda da feodallerin egemenliğinde olan ve göçebe, çoban yaşamının egemen olduğu birçok ülke büyük oranda sanayi ülkesine dönüştürülmüştür.

Emperyalist barbarlığa karşı her alanda alternatif olma özelliğine sahip sosyalizmin, ulusların özgürlüğü ve kurtuluşu bağlamında da alternatif olduğunu göstermeye burada saydığımız birkaç olgu bile yeterlidir.

Sosyalizm altında ulusal sorunun bütünüyle çözümü bir süreç meselesidir. Siyasi olarak varolan eşitsizlikler işçi sınıfının iktidara gelmesiyle, yasal düzenlemelerle ortadan kaldırılıp yasal eşitsizliklere son verilmiştir. Ulusal baskı ortadan kaldırılmıştır. Fakat, geçmişten devralınan "miras" ulusal baskı ve zulmün sonucu da geri kalmış bir ekonomi ve kültür olmuştur. Ekonomik ve kültürel eşitsizlik ise ancak proletarya iktidarının bilinçli ve planlı siyasetiyle ortadan kaldırılabilir. Ve bu süreç, sözkonusu ülkenin ekonomik ve kültürel gelişme düzeyine göre daha uzun ya da daha kısa olabilir.

Modern revizyonizmin iktidara el koyması sonrasında yürütülen siyasetle halklar arasında sağlanan birliğin temelinin dinamitlenmesi ve Rus sosyalemperyalizminin çöküşüyle birlikte ulusal çatışmaların yaşanması, ulusal sorunun sosyalizmde çözülmediğini değil; sosyalizmden sapıldığında ulusal çatışmaların yaşanacağını göstermektedir. Burjuva siyaseti ulusları birbirine düşman etme, çatıştırma siyasetidir! Ulusların kurtuluşu adına sosyalizme saldıranlar da gerçek anlamda ulusal özgürlük savunucuları değildir, olamazlar. Böyleleri ulusal özgürlükten sadece "kendi" ulusunun, gerçekte burjuvazisinin egemenliğini anlıyor! Ve imtiyaz sahibi olmadığı yerde basıyor yaygarayı: Ulusal özgürlük istiyoruz! Bu burjuva baylar için Sosyalizmin alternatif olması zaten sözkonusu değildir.

Işe sosyalizmin savunulması ve inşası perspektifinden bakmayanlar için sosyalizmde zaten her şey yanlış yapılmıştır. Çünkü onlara göre, herşeyden önce sosyalizmin kendisi yanlıştır.

SONUÇ

Bir kez daha, ezilen ve sömürge ulusların kurtuluşu sosyalizmdedir; çünkü ancak ve yalnız proletaryanın önderliğinde ve enternasyonalist temeldeki devrimler, ulusların kesin kurtuluşunu sağlayabilir. Bunun dışındaki bütün 'çözümler' değişik şekillerde ulusların kapitalist barbarlık altında tutulması demektir.

Evet, Komünist Partisi Manifestosu'nun yazılmasının üzerinden 150 yıldan fazla bir zaman geçmesine rağmen orada yazılan "BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİNİZ! " şiarı bugün de yeni bir dünya, komünist bir dünya kazanmak için biricik alternatif olma özelliğini sürdürüyor.

Marksist-leninist teorinin hem teorik boyutta ve hem de pratik bakımdan sosyalizmin uygulandığı Sovyetler Birliği somutunda kapitalist-emperyalist barbarlığa karşı yegane çözüm olduğu kanıtlanmıştır.

Özellikle de Sovyetler Birliği'nde ulusal sorunun doğru bir temelde çözüldüğü ve bunun dünyanın bütün ezilen halkları ve ulusları için bir ilham kaynağı olduğu, yalnızca Sovyetler Birliği'nde değil, dünyanın her yanında kalıcı ve gerçek çözümün sosyalizmde olduğu gerçeğini döne döne vurgulamak, milliyetçiliğin ayyuka çıktığı, sosyalizme her taraftan saldırıldığı bir dönemde daha da gereklidir. Bu konuda da öncelikli görev, ulusal sorunun tek doğru çözümünün marksist-leninist temelde olacağını daha geniş kitlelere anlatabilmektir. Bu başarılabildiği düzeyde, sosyalizme ve yaşanan sosyalizm nezdinde komünizm alternatifine getirilen her türden saldırı boşa çıkarılabilir.

Hayır, komünizm ulusal sorunda iflas etmedi. Iflas eden sosyalizm diye yutturulmaya çalışılan modern revizyonist önderlikli bürokratik kapitalist düzendir.

Sovyetler Birliği'nde yaşanan sosyalizm deneyinde de görüldüğü gibi, ulusal sorunun gerçek çözümünün sosyalizmde olduğu hiçbir biçimde yadsınamaz bir olgudur.

Kapitalizm-emperyalizm ulusal sorunu çözemediğini 20. yüzyılda fazlasıyla kanıtladı. Burjuvazi ile kolkola revizyonizm ve oportünizm, her türden milliyetçilik varsın çarpıtma ve karalama kampanyasına devam etsin, ulusların ve milliyetlerin kurtuluşu için yegane alternatif sosyalizmdir!

Lenin ve Stalin gibi iki büyük komünistin önderliğinde yaşanan sosyalizmin kuruluşu ve Kürtler hakkındaki gerçeklerin aydınlatılması önemlidir.

Ulusal sorunların çözümü için, "sosyalizmin alternatif" olmaya devam ettiği günümüzde, yaşanan sosyalizm deneyiminde somut olarak Kürtlerin bu pratikten nasıl ve ne şekilde etkilendiklerini ortaya koyarken; bütün bir Sovyetler Birliği devleti dönemini bir ve aynı gösterme/görme hatalıdır. Tamamıyla içeriksel olan bu ayrımda, doğru tutum 1917'de başlayan sürecin 1956'daki SBKP XX. Parti Kongresi ile kesintiye uğratıldığıdır. Bu perspektifle, Sovyetlerdeki Kürtlerin durumu üzerine belirtilen tarihi dilim esas alınmıştır. Bu hiçbir şekilde "İkinci dönem önemsizdir!" anlamına gelmiyor/gelmez.

Sovyetlerdeki Kürtler üzerine araştırma yapanların ezici çoğunluğunun "proletarya diktatörlüğü karşıtlığı" ve özel olarak "Stalin düşmanlığı" temelinde hareket ettiklerini görürüz. Soruna önyargısal ve hazır reçetelerle yaklaşıldığı için objektif davranmaktan uzak bu kesimin olguları çarpıtması ile yoğun karşılaşma nedeniyle çalışmanın bir bakıma polemik tarzında ele alınması kaçınılmazdır.

Amaç, sadece polemik yapmak, aynı düşünceleri paylaşmayanları eleştirmek ve 'ne pahasına olursa olsun Sovyetleri savunmak' değildir. Sovyetlerdeki Kürtler özgülünde olan-bitenin objektif olarak açığa çıkarılması ve eleştirinin bu zeminde yapılmasıdır.

Sovyetler Birliği'nin üzerinde yükseldiği onlarca ülke ve yüzlerce ulus/milliyet olgusu dikkate alındığında, "ulusal sorun gibi son derece karmaşık bir mesele"de işlerin sorunsuz çözümlenebilmesini beklemek ve iddia etmek mümkün değil!

Sovyetler Birliği'ndeki Kürtler üzerine yazılan çok az sayıda kitap, belge ve yazı bulunmaktadır. Bir nebze 'yaygınlaşan' bu materyalin konunun çok yönlü ele alınmasında belli bir katkısı olsa da, esasında olguların yerine 'kendi doğrusunu' koyan bir mantığın hakimiyeti nedeniyle güvenilirliği zayıf kalmaktadır.

Bu çalışma içinde, diğer şeylerin yanında sosyalist tarihin çarpıtılmasına da yanıt verilmeye çalışıldı. Sosyalizm koşullarında Kürtlerin durumunu ele alan bu çalışmanın, halkımızın özgürlük mücadelesine olumlu bir tartışma ve katkı sunması dileğiyle.

ISBN 975901024-0
9 789759 010249